

Покрајински заштитник грађана
Омбудсман

ГОДИШЊИ ИЗВЕШТАЈ
ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНА
за 2021. годину

Нови Сад, 2022.

УВОДНА РЕЧ	7
АКТИВНОСТИ	11
ОРГАНИЗОВАЊЕ КОНФЕРЕНЦИЈА И СТРУЧНИХ СКУПОВА	11
ОБРАЗОВАЊЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА	13
ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА	15
ОБРАЗОВАЊЕ.....	15
КУЛТУРА.....	20
ИНФОРМИСАЊЕ	27
СЛУЖБЕНА УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА	31
УЧЕШЋЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈАМА И ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ	32
ПРАВА ДЕТЕТА	37
ПРЕДМЕТИ ПО ПРИТУЖБАМА ГРАЂАНА, ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ И У ОКВИРУ ПРАЋЕЊА МЕЂУНАРОДНИХ ПРАВНИХ СТАНДАРДА	37
ДРУГЕ АКТИВНОСТИ ОМБУДСМАНА.....	48
РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА	55
УВОД.....	55
МАЛОЛЕТНИЧКЕ ТРУДНОЋЕ И ПОРОЂАЈИ	56
ЖЕНЕ НА СЕЛУ.....	59
ЖЕНЕ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА	60
РОДНО ЗАСНОВАНО НАСИЉЕ	61
АКТИВНОСТИ „МРЕЖЕ ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“	62
АКТИВНОСТИ У КАМПАЊИ „16 ДАНА АКТИВИЗМА У БОРБИ ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА“	63
АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ.....	65
ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА.....	65
ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ	68
РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА	71
ПОСЕТЕ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ	71
ЉУДСКА ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	74
ЉУДСКА ПРАВА У ДОМОВИМА ЗА СМЕШТАЈ ОДРАСЛИХ И СТАРИЈИХ ЛИЦА.....	75
ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ	76
ПОСТУПАЊЕ ЈВП „ВОДЕ ВОЈВОДИНЕ“ У ВЕЗИ СА НАКНАДАМА ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ.....	77
ОДНОС ПОКРАЈИНСКИХ ОРГАНА УПРАВЕ ПРЕМА ГРАЂАНИМА	77
ПРИМЕНА ПРАВИЛА КОДЕКСА ПОНАШАЊА СЛУЖБЕНИКА И НАМЕШТЕНИКА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА	78
ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ	80
ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ	80
ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈА	81

СТАТИСТИКА.....	83
РЕЗУЛТАТИ РЕШЕНИХ ПРЕДМЕТА	88
ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА- ОМБУДСМАНА.....	89

УВОДНА РЕЧ

Покрајински заштитник грађана – омбудсман (у даљем тексту: Омбудсман) установљен је Покрајинском скупштинском одлуком о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману¹ као независан и самосталан орган који се стара о заштити и унапређењу људских и мањинских права и на чији рад и поступање нико не може да утиче.

Омбудсман поступа у складу са Уставом, потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права, законом и подзаконским општим актима.

Основни принципи деловања омбудсмана су законитост, непристрасност, независност и правичност.

Омбудсман је овлашћен да контролише рад органа управе и штити права грађана од повреда учињених незаконитим, нецелисходним и неефикасним поступањем органа управе; прати процесе доношења покрајинских прописа и измена и допуна важећих; предлаже покрајинске скупштинске одлуке и друге опште акте које доноси Скупштина из своје надлежности; даје мишљене и препоруке Покрајинској влади и Скупштини у вези са предлозима одлука када се њима уређују питања од значаја за заштиту права грађана. Поред тога, Омбудсман континуирано надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа из области људских права и на основу тако прикупљених информација предлаже мере за побољшање стања у области људских права; спроводи истраживање како би стекао увид у стање људских права, идентификовао проблеме и формулисао препоруке у циљу њиховог решавања; информисао грађане о прописима и даје правне савете о могућностима остваривања њихових права. Омбудсман је овлашћен да јавно препоручи разрешење функционера који је одговоран за повреду права грађана, односно да иницира покретање поступка за утврђивање одговорности запосленог у органу управе који је непосредно одговоран за учињену повреду. Ако нађе да у радњама функционера или запосленог у органу управе има елемената кривичног или другог кажњивог дела, Омбудсман је овлашћен да надлежном органу поднесе захтев, односно пријаву за покретање кривичног, прекршајног или другог одговарајућег поступка.

Скупштини Аутономне покрајине Војводине Омбудсман подноси редован годишњи извештај у коме се наводе подаци о активностима у претходној години, подаци о уоченим недостацима у раду органа управе, даје општа оцена рада органа управе са становишта примене прописа, као и предлози за побољшање положаја грађана у односу на органе управе. Извештај садржи податке о броју и структури притужби, уочене пропусте и препоруке за њихово отклањање, као и критике и похвале појединим органима управе и функционерима. Извештај садржи посебне делове за области права националних мањина, права детета и права по основу равноправности полова. Извештај се подноси најкасније до 31. марта за претходну годину и објављује на званичној интернет страници Омбудсмана. Ако оцени да то захтевају нарочито важни разлози или то затражи Скупштина, Омбудсман може да поднесе и посебан извештај, који се, такође, објављује на званичној интернет страници.

¹ „Службени лист АПВ“, бр. 37/2014, 40/2014 и 54/2014

Омбудсман обавештава надлежне органе и јавност о кршењу људских права и организује саветовања и кампање у области образовања о људским правима. Овлашћен је да пред Уставним судом покрене поступак за оцену уставности и законитости закона и других прописа и општих аката.

Омбудсман има право да присуствује седницама Скупштине и скупштинских одбора и да учествује у расправи када се расправља о питањима из његове надлежности; право да сарађује и размењује искуства са омбудсманима у земљи и иностранству.

У Одлуци се наводи да Омбудсман сарађује са Заштитником грађана Републике Србије у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ) и редовно посећује места где се налазе лица лишена слободе, ради превенције тортуре и других сурових нељудских или понижавајућих казни и поступака.

У току извештајне године навршило се десет година постојања и рада НПМ, у чијем раду – било да је реч о посетама мониторинг тима установама на територији АП Војводине, било да је реч о планирању тих посета, сачињавању извештаја, препорука, мишљења и других аката - представници Омбудсмана активно учествују од самог почетка. Лица која су упућена на издржавање казне затвора не губе права којима су до тада располагала и та је права држава дужна да штити, нарочито ако су та лица изложена тортури, нечовечном и понижавајућем поступању.

Представници јавне власти, као и представници цивилног друштва и медија често говоре о култури људских права. Утисак је, међутим, да би ту култур-ретиорику требало проширити и на област санкционисања. Реченица у којој се помиње „нулта толеранција према насиљу“ лепо звучи, али ако насилник није санкционисан, она губи и смисао, и уверљивост. Суочавајући се током претходних година са све већим бројем случајева насиља, Омбудсман је у четири наврата организовао скупове који су се бавили питањем поверења у институције, које треба да обезбеде владавину права, правну сигурност, ефикасну заштиту људских и мањинских права, уставност и законитост.

Поверење у институционални поредак је нарочито важно када су у питању права најрањивијих категорија становништва – деце, старијих, мањина, сиромашних, незапослених, особа са инвалидитетом, миграната. Јавност је посебно осетљива на случајеве насиља над децом, а Омбудсман је регистровао да је и у извештајној години настављен тренд повећања предмета сексуалног злостављања деце, али да се у веома малом броју случајева та врста насиља пријављује надлежним институцијама. Разлози за то су бројни – страх деце да неће имати подршку, да ће их средина одбацити и осудити, да ће бити кажњена, стигматизирана... Слични разлози се наводе и када је насиље над припадницима ЛГБТ популације у питању. Страх од последица и неповерење су кључни разлози зашто припадници ове популације не пријављују насиље.

Неповерење средине додатно трауматизује жртве насиља, па је сем кажњавања починилаца потребно мењати и културне образце, у чему велику улогу имају медији, образовне институције и цивилно друштво. Од медија треба захтевати да тиражу претпостављају најбољи интерес детета, поштују приватност и достојанство жртве. Образовне институције имају велику улогу у деконструкцији културних образаца и обеснаживању предрасуда и стереотипа који легитимизују насиље. Будући да насиље децивилизује, улога цивилног друштва је веома важна у маргинализацији насиља, одбрани људских права и вредности отвореног друштва.

Постоји и читав низ других проблема који отежавају остваривање људских права, попут сиромаштва, незапослености или пандемије Ковид-19. У условима пандемије расту ризици, а право на живот и здравствену заштиту добијају на значају. У другој половини године Омбудсман је организовао међународну конференцију о праву на живот, у чијем раду је учествовао велики број учесника.

Спремност да партиципирају у раду конференције говори да су активности Омбудсмана постале, како је то већ раније констатовано, важан регионални догађај где је реч о кључним питањима остваривања људских права. Одјек ове конференције био је присутан и у расправи, медијима веома интересантној, о палијативној нези. Том интересовању је свакако допринела и актуална пандемија, али и чињеница да је палијативна нега потребна све већем броју људи. У расправи је истакнуто да би право на палијативну негу требало прогласити посебним правом, реорганизовати постојећи здравствено-социјални систем заштите и едуковати како здравствене раднике и запослене у социјалним службама, тако и пацијенте и јавност о важности палијативног збрињавања.

Омбудсман посвећује велику пажњу сарадњи са невладиним организацијама, културним институцијама и наднационалним телима. Некада је та сарадња *ad hoc* и своди се на учешћа на скуповима и догађајима које организује Омбудсман или нека од сарадничких организација, а некада се она институционализује у форми споразума о сарадњи и подразумева континуитет, заједничке пројекте и кооперацију у различитим областима. У току године Омбудсман је потписао споразуме о сарадњи са Матицом српском и удружењем грађана „Тераформинг Југ“. Омбудсман веома држи и до сарадње са васпитно-образовним установама, па је Међународни дан толеранције обележен предавањем проф. др Павловића ученицима гимназије „Светозар Марковић“ о значају, границама и парадоксима толеранције. За студенте Филозофског и Правног факултета за привреду и правосуђе и ове године је организована настава у циљу бољег упознавања са радом, организацијом, надлежностима и функцијом Омбудсмана. За младе људе, студенте и активисте невладиних организација организована је Школа људских права. У оријентацији на едукативне активности долази до изражаја хибридни карактер институције омбудсмана који, поред надзора над радом органа управе, промовише и штити људска права и едукује младе људе.

Треба имати у виду да је АП Војводина у етничком погледу најхетерогенији део Републике Србије и да је одржавање међуетничког мира један од њених виталних интереса. Омбудсман је са забринутошћу реаговао на претње упућене припадницима мањина, на оспоравање њиховог језика или, пак, истицање националне припадности као основе за грубу јавну дисквалификацију. Добри међунационални односи су једна од претпоставки за успешан развој сваког друштва у којем свака национална заједница мора имати простора за развој своје особене културе, неговање традиције, обичаја и очувања свог дистинктивног идентитета. Полазећи од тога да је језичка, културна и верска разноликост саставни део културне баштине АП Војводине, да међуетничке границе морају бити отворене, а комуникација између припадника различитих култура неспутана, Омбудсман подржава све актере и активности које воде ка бољем међусобном разумевању и сарадњи, спречавању дискриминације и елиминацији предрасуда, нетолеранције и ксенофобије.

Пажња Омбудсмана била је фокусирана и на права старијих, жена, поготово жена на селу, као и здравој животnoj средини. Често се, поводом алармантних извештаја о загађењу ваздуха, потенцирају права грађана на здраву животну средину и потпуно и благовремено обавештавање о њеном стању, али се при томе не наглашава и дужност свакога да животну средину чува и побољшава.

* Све граматички родно одређене речи у овом извештају означавају и односе се једнако на мушки и женски род.

АКТИВНОСТИ

ОРГАНИЗОВАЊЕ КОНФЕРЕНЦИЈА И СТРУЧНИХ СКУПОВА

МЕЂУНАРОДНА НАУЧНО-СТРУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА „ПРАВО НА ЖИВОТ“

Омбудсман је у октобру 2021. године одржао редовну годишњу међународну научно-стручну конференцију на тему „Право на живот“, које је основно људско право, право са којим се рађамо и задатак сваке државе је да то право штити и унапређује.

Велики број учесника, припадника различитих дисциплинарних усмерења и различитог професионалног искуства, допринео је да се централна тема конференције елаборира из различитих перспектива и да се у излагањима чују и академски тонови, али и конкретни, практични примери, искуства и дилеме које намеће животна свакодневица.

У раду конференције учествовали су припадници академских, научних и истраживачких заједница, као и представници независних институција, локалних омбудсмана, центара за социјални рад, правосудних органа и других институција и организација које се баве заштитом и унапређењем људских права. Поред учесника из земље и суседних земаља, на конференцији су излагали и учесници из Аустрије, Италије, Шпаније, Норвешке, Русије, Кине, Јапана и Белорусије.

Радови припремљени за конференцију су публиковани у Годишњаку Покрајинског заштитника грађана – омбудсмана, у којем се налазе прилози преко четрдесет аутора и ауторки из земље и света.

ОКРУГЛИ СТО „ПРАВО НА СТАРОСТ – НАСИЉЕ НАД СТАРИМА“

Након истраживања о насиљу над старијим особама спроведеног анализом медијског извештавања и података прикупљених од центара за социјални рад, Омбудсман је на Међународни дан старијих особа 1. октобра путем зум-платформе организовао округли сто под називом „Право на старост – насиље над старима“, у жељи да и на тај начин скрене пажњу јавности на све учесталије појаве такве врсте, које су још израженије у условима пандемије када и сам страх од изолације, задржавања и социјалне искључености додатно отежава могућност препознавања и идентификовања насиља над старијим особама, што изискује адекватну реакцију целог друштва. Према резултатима анализе, старије особе су изложене како психичким, тако и физичким облицима насиља, при чему су у много већем броју случајева жртве жене него мушкарци. С друге стране, насиље над старијим особама најчешће врше особе мушког пола, просечне старости између 40 и 50 година. Насиље је учесталије у породичном окружењу, где се као насилници појављују деца, брачни друг или неки ближи сродник. Округлом столу су присуствовали стручњаци из области права старијих особа, представници полиције, центара за социјални рад, јавног тужилаштва, Покрајинског завода за социјалну заштиту, Црвеног крста и геронтолошких центара.

Учесници округлог стола су констатовали да је насиље над старијим особама комплексан проблем коме се мора приступати мултисекторском и координираном сарадњом свих институција и чинилаца, да такво насиље није само јавно-здравствени проблем, већ и проблем родне равноправности и проблем кршења људских права. Највећи ризик од оваквог насиља није сиромаштво, него функционална зависност, године, социјална изолација, усамљеност, оптерећење негом, социјалне норме (модел саможртвовања), те је неопходно подизање свести старијих особа, њихова едукација о насиљу и правима која им припадају, а све у циљу указивања да старење подразумева достојанствен и квалитетан однос биолошког, психичког и социјалног вида промена у различитим функцијама код старијих особа са акцентом на чињеницу да старење не сме да представља одрицање од квалитетног живота. Потребно је пружити подршку старијим особама и охрабрити их да пријаве насиље ради лакшег превазилажења осећање стида и страха, као и стигматизације и социјалне изопштености. Сарадња и добра координација свих институција у решавању и препознавању насиља над старијим особама је предуслов за адекватно, правовремено и стручно реаговање на ове негативне појаве. У таквим настојањима одговорна улога припада и медијима од којих се очекује да се овим темама баве едуковани новинари на професионалан начин.

КОНФЕРЕНЦИЈА „ПРАВО НА ДОСТОЈАНСТВЕН ЖИВОТ КАДА НАМ ЈЕ ПОМОЋ НАЈПОТРЕБНИЈА“

Настављајући своје активности на афирмацији права на људско достојанство и достојанствен живот, Омбудсман је у сарадњи са Српским лекарским друштвом – Друштвом лекара Војводине крајем новембра у Новом Саду организовао конференцију на тему „Право на достојанствен живот када нам је помоћ најпотребнија“, посвећену палијативној нези. Учесници, међу којима су били угледни лекари, филозофи, психијатри, социјални радници, социолози и теолози су из угла своје професије разматрали ову комплексну тему, али су се сложили да палијативно лечење не призива смрт, нити је одлаже, него има за циљ да помогне пацијенту да лакше поднесе тегобе болести, да умањи бол, ублажи патњу, разреши духовне дилеме и сачува његово достојанство. Палијативно лечење је скупо и његови се трошкови могу смањити, али не по цену нарушавања квалитета неге и достојанства пацијента, јер треба неговати систем вредности у чијем је средишту хуманост, солидарност и човечност.

Појачаном интересовању за палијативну негу доприноси и епидемиолошка ситуација, која је пажњу јавности усмерила на проблеме лечења. Становништво Србије све више стари, а једна од последица тога је и повећана потреба за палијативним збрињавањем. Уставом се штити и гарантује право на здравствену заштиту и посебно истиче да грађани и породице којима је неопходна друштвена помоћ ради савладавања социјалних и животних тешкоћа и стварања услова за задовољавање основних животних потреба имају право на социјалну заштиту, чије се пружање заснива на начелима социјалне правде, хуманизма и поштовања људског достојанства. Самим тим, права на здравствену и социјалну заштиту су нераздвојива и подразумевају вредности којима се приступ палијативном збрињавању пацијента квалитативно подразумева. Палијативно збрињавање је усмерено на побољшање квалитета живота пацијента и породице кроз превенцију и отклањање патње путем раног откривања и непогрешиве процене и лечење бола и других физичких, психосоцијалних и духовних проблема. Такво збрињавање, уз мултидисциплинарни приступ лекара, здравствених радника, социјалних служби, обједињене психолошке и духовне бриге о пацијенту и породици мора бити доступно сваком појединцу, без обзира да ли има или нема некога да се брине о њему. Због тога је неопходно да се постојећи системи здравствено-социјалне заштите и неге реорганизују тако да се што потпуније задовоље потребе за палијативним збрињавањем. Надаље потребно је да се здравствени радници, пацијенти и јавност едукују о палијативном збрињавању чему је овом тематском конференцијом Омбудсман дао свој допринос.

На скупу су подржани предлози да се право на палијативну негу прогласи људским правом, да се палијатива одвоји од интензивне неге, да се услуга кућног лечења и неге обезбеди у оквиру примарне здравствене заштите, да се обрати посебна пажња на пацијенте у стању социјалне потребе. Предложено је и оснивање посебних клиника за превенцију бола и хосписа (установа за смештај особа које пате од тешких и често неизлечивих болести, а захтевају палијативну негу), те да се јавним политикама подстиче волонтирање у одељењима за палијативну негу у болницама, домовима здравља и хосписима.

ОБРАЗОВАЊЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

ШКОЛА ЉУДСКИХ ПРАВА

Четврта по реду Школа људских права и недискриминације одржана је у Ечки у периоду од 25 до 27. августа. У раду школе учествовало је 17 полазника, студената за које је у току године Омбудсман организовао практичну наставу. Имајући у виду пандемију Ковид-19 школа је организована у складу са прописаним превентивним мерама.

Током три дана, колико је трајала Школа, полазници су слушали предавања о стању људских права у Србији, облицима дискриминације и групама које су чешће од других изложене дискриминацији, мигрантима и миграцијама, сексуалном узнемиравању, слободи изражавања, говору мржње и злочинима из мржње. Поред тога, на Школи је било речи и о политичкој култури и толеранцији, људским правима и филму, као и о роду, полу и неједнакостима.

У погледу полне структуре у раду школе у далеко већем броју учествују девојке у односу на младиће – 11 : 6, а што је уочено и у организацији ранијих школа. Ова полна асиметрија се може објаснити чињеницом да на универзитетима у Србији има више студенткиња него студената, па је логично што се у већем броју студенткиње и пријављују на школу људских права. У жељи да повећају своје знање, развију компетенције и стекну вештине потребне за ефикасно супротстављање разним облицима дискриминације и насиља, девојке у већем броју од младића исказују жељу да учествују у раду школе.

Највећи број полазника школе је навео да је школа у потпуности остварила њихова очекивања, те је истакнут квалитет излагања, дебата и радионица. Омбудсман изражава своје задовољство одзивом младих људи, њиховом спремношћу и активним учешћем у функционисању школе. Ангажовањем компетентних и квалитетних предавача учесницима је понуђен интересантан интерпретативни оквир за тумачење и разумевање актуалних проблема у функционисању људских права.

ПРОМОЦИЈА ТОЛЕРАНЦИЈЕ

Омбудсман је ученицима новосадске Гимназије „Светозар Марковић“ одржао предавање о толеранцији под називом – „Да ли смо посматрачи или учесници?“

У обраћању ученицима од првог до четвртог разреда указано је на вредност, значај и парадоксе који прате толеранцију. У данашњем плуралистичком свету толеранција је изузетно важна и у њему, по мишљењу омбудсмана, образовно-васпитне и независне институције имају заједнички интерес да посвећено раде на њеном промовисању, усвајању и практиковању.

Ученици који су присуствовали предавању имали су прилику да дискутују и износе своје ставове и мишљења о толеранцији, што је допринело да предавање, као и дискусија буду интензивни и продуктивни.

Омбудсман ће и убудуће практиковати предавања на овакве и сличне теме ученицима и ученицама основних и средњих школа.

ОБЛАСТ ЗАШТИТЕ ПРАВА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Целокупан рад Омбудсмана, па тако и у области заштите права националних мањина, већ другу годину заредом је у великој мери био условљен епидемиолошком ситуацијом. Ограничење окупљања и друге епидемиолошке мере, заједно са ванредним условима рада, који су проузроковани учесталијим одсуствовањем запослених са посла су у многоне спутавали, а у неким случајевима и онемогућавали рад на терену, службена путовања, редуковали личне сусрете и посете, организовање конференција, присуствовање стручним скуповима и реализацију планираних активности.

Ипак, са задовољством се може констатовати да без обзира на циклична побољшања и погоршања током 2021. године епидемиолошке прилике нису значајније утицале на остваривање загарантованих права припадника националних мањина. На основу праћења стања, сопствених сазнања и података који су захваљујући доброј сарадњи прибављени од Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама, Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност, Службе за управљање људским ресурсима, завода за културу војвођанских Мађара, Румуна, Русина, Словака и Хрвата, те националних савета националних мањина, у поднасловима који следе приказаће се стање у области мањинског образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писама националних мањина у 2021. години.

ОБРАЗОВАЊЕ

Уз поштовање превентивних мера за сузбијање пандемије Ковид-19 и борбе против ширења саме болести, васпитно-образовна делатност се одвијала у складу са законом и правилницима² који се онедавно примењују и којима је дефинисана нова концепција едукације предшколске деце, усклађена са савременим педагошким приступима, са низом нових теоријских и практичних ставова у вези са васпитањем и образовањем деце од шест месеци до поласка у основну школу. Делатност предшколског васпитања и образовања у 2021. години се остваривала у свакој од 45 јединица локалне самоуправе, у предшколским установама, основним школама (које реализују предшколски програм) и у приватним предшколским установама, у облику редовних, посебних и специјализованих (болнички и путујући вртићи) и припремних предшколских програма. Програми се остварују на српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику, двојезички у национално мешовитим срединама и на страним језицима.

Предшколско васпитање и образовање на мађарском језику се реализује у Ади, Апатину, Бачкој Тополи, Бечеју, Врбасу, Житишту, Зрењанину, Кањижи, Кикинди, Ковачици, Кули, Малом Иђошу, Новој Црњи, Новом Бечеју, Новом Кнежевцу, Новом Саду, Оцацима, Сенти, Сечњу, Сомбору, Србобрану, Суботици,

² Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања („Службени гласник РС – Просветни гласник“, број 16/18); Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план („Службени гласник РС“, број 74/18); Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној помоћи подршци детету („Службени гласник РС“, број 80/18)

Темерину, Чоки и Шиду) за укупно 3.744 деце, што је 31 мање него у претходној години. У двојезичким, српско-мађарским групама има укупно 1.397 деце (мање за 57). Васпитно-образовни рад на мађарском језику се изводи за 154 деце са сметњама у развоју и инвалидитетом (од тога највише са говорно-језичким сметњама). Припремним предшколским програмом на мађарском језику у 25 ЈЛС обухваћено је 1.412 деце (више за 67).

Предшколско васпитање и образовање на словачком језику се реализује у Алибунару, Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Беочину, Зрењанину, Ковачици, Новом Саду, Оџацима и Старој Пазови за укупно 757 деце (за 44 мање). У двојезичким, српско-словачким групама има укупно 87 деце (више за 2). Васпитно-образовни рад на словачком језику се изводи за 8 деце са сметњама у развоју и инвалидитетом. Припремним предшколским програмом на словачком језику у 9 ЈЛС обухваћено је 296 деце (више за 20).

Предшколско васпитање и образовање на румунском језику се реализује у Алибунару, Белој Цркви, Вршцу, Житишту, Панчеву и Пландишту за укупно 110 деце (за 10 мање). У двојезичким, српско-румунским групама има укупно 89 деце (више за 3). Васпитно-образовни рад на српском и румунском језику се изводи за 2 деце са сметњама у развоју и инвалидитетом. Припремним предшколским програмом на румунском језику у 6 ЈЛС обухваћено је 78 деце (више за 25).

Предшколско васпитање и образовање на русинском језику се реализује у Врбасу и Кули за укупно 172 деце (за 21 мање). У двојезичким, српско-русинским групама има укупно 25 деце (претходне године овај облик васпитно-образовног рада није био организован). Припремним предшколским програмом на русинском језику у 2 ЈЛС обухваћено је 43 деце.

Предшколско васпитање и образовање на хрватском језику се реализује у Суботици за укупно 94 деце (за 1 више). У двојезичким, српско-хрватским групама има укупно 33 деце (мање 5). Припремним предшколским програмом на хрватском језику у Суботици обухваћено је 29 деце (4 мање).

Делатност образовања и васпитања у основном образовању и васпитању обављају основна школа, основна школа за образовање одраслих, основна музичка школа, основна балетска школа и основна школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. Образовно- васпитни рад се – без промена у односу на претходну школску годину - остварује у 385 основних школа на српском језику, а за припаднике националних мањина на језику, односно говору националне мањине мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском, а изузетно и двојезички: на језику националне мањине и на српском језику. За припаднике националних мањина који наставу похађају на српском језику, организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе, као изборни програм.

Редовне основне школе на мађарском наставном језику у оквиру 75 школа на територији 28 јединица локалне самоуправе похађа укупно 10.691 ученик, што је за 361 мање него претходне године. Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом је 296, од тога њих 79 похађа наставу у шест посебних основних школа за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. Школе за основно образовање одраслих на мађарском језику похађа 145 полазника, што је за 22 више него претходне године. Учење мађарског језика са елементима националне културе је организовано у 86 редовних основних школа у 31 јединици локалне самоуправе за укупно 3.151 ученика. У односу на прошлу школску годину, број локалних самоуправа се повећао (Бач и Сремска Митровица), док се број ученика смањило за 732.

Редовне основне школе на словачком наставном језику у оквиру 16 школа на територији 11 јединица локалне самоуправе похађа укупно 2.192 ученика. Број одељења је мањи за четири, а број ученика за 63 у односу на претходну годину. Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом је 16, од тога њих 4 похађа наставу у једном издвојеном одељењу посебне основне школе за ученике са сметњама у развоју.

Учење словачког језика са елементима националне културе је организовано у 36 редовних основних школа у 13 јединица локалне самоуправе за укупно 896 ученика. У односу на прошлу школску годину, повећан је број школа и број локалних самоуправа за по 1, док је број ученика остао исти.

Редовне основне школе на румунском наставном језику у оквиру 16 школа на територији девет јединица локалне самоуправе похађа укупно 758 ученика. Број одељења је већи за осам, а број ученика обухваћених наставом на румунском језику је за 24 мањи него претходне године. Учење румунског језика са елементима националне културе је организовано у 19 редовних основних школа у десет јединица локалне самоуправе за укупно 656 ученика. У односу на прошлу школску годину, број локалних самоуправа је остао исти, број школа мањи за две, а број ученика је повећан за 26.

Редовне основне школе на русинском наставном језику у оквиру 3 школе на територији 3 јединице локалне самоуправе похађа укупно 331 ученик, што је за пет више него претходне године. Број ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом је три, у једном посебном одељењу при редовној основној школи. Учење русинског језика са елементима националне културе је организовано у 25 редовних основних школа у шест јединица локалне самоуправе за укупно 343 ученика. У односу на прошлу школску годину, број локалних самоуправа и школа је мањи за по 1, а број ученика за 35.

Редовне основне школе на хрватском наставном језику у оквиру пет школа на територији Суботице и Сомбора похађа укупно 217 ученика, што је за осам мање него претходне године. Учење хрватског језика са елементима националне културе је организовано у 14 редовних основних школа у шест локалних самоуправа за укупно 398 ученика. У односу на прошлу школску годину, за један је смањен број локалних самоуправа и школа, а број ученика је мањи за 55.

Поред поменутих, ученици имају могућност да похађају и наставу матерњег језика са елементима националне културе на украјинском (четири ОШ, три ЈЛС), буњевачком (десет ОШ, Суботица), бугарском (једна ОШ, Панчево), чешком (пет ОШ, три ЈЛС), македонском (девет ОШ, пет ЈЛС), ромском (29 ОШ, 16 ЈЛС) и немачком (шест ОШ, четири ЈЛС) језику. Број ученика код свих језика показује тенденцију смањења, са изузетком наставе чешког језика са елементима националне културе (број ученика већи за 248).

Делатност образовања и васпитања у средњем образовању и васпитању обављају гимназије, стручне школе, мешовите школе, уметничке школе и школе за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. Образовно-васпитни рад се остварује на српском језику, а за припаднике националних мањина на језицима националних мањина и двојезички: на језику националне мањине и на српском језику (у складу са посебним законом), ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање петнаест ученика. Школа може да остварује наставни план и програм на језику националне мањине и за мање од петнаест ученика уз сагласност Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице. Када се средњошколска настава одвија на српском језику, за припаднике националне мањине се организује настава матерњег језика са елементима националне културе. Средњошколска настава се остварује на шест наставних језика: српском, мађарском, словачком, румунском, русинском и хрватском језику.

Средњошколска настава на мађарском језику се реализује у 36 средњих школа у дванаест јединица локалне самоуправе за 4.824 ученика. Број ученика је мањи за 190, а број одељења за три. Настава се изводи у седам гимназија, двадесет три стручне школе, четири мешовите и две уметничке школе. У односу на претходну школску годину, број ученика је мањи, али је већи обухват ученика који стичу стручно образовање, при чему се њихов број по подручјима рада није значајно мењао, са изузетком пољопривреде, производње и прераде хране, машинства и хемије, где је нешто мање ученика. Настава

се у целини реализује на мађарском језику у школама у Ади, Кањижи, Сенти, Чоки и Новом Кнежевцу, а у осталим школама се настава из неких предмета изводи на српском (социологија, психологија, физичко васпитање, латински језик итд.). Настава по дуалном принципу је организована у шест средњих школа у Суботици, Сомбору и Темерину за укупно 188 ученика за осам образовних профила. Учење мађарског језика са елементима националне културе у посматраној школској години није организовано ни у једној средњој школи на територији покрајине. Претходне школске године се таква настава изводила у Политехничкој школи у Суботици за 21 ученика, а у Техничкој школи у Бечеју у облику ваннаставне активности.

Средњошколска настава на словачком језику се изводи у гимназијама у Бачком Петровцу и Ковачици, те у Медицинској школи у Новом Саду за 357 ученика (301 ученик на четворогодишњем и 56 ученика на трогодишњем образовању), што је за 18 ученика мање у односу на претходну годину. Настава се изводи на српском језику у Ковачици из предмета латински и немачки језик и физика, у Бачком Петровцу из стручних предмета из области кулинарства, а у Медицинској школи из стручних предмета у области здравства. Учење словачког језика са елементима националне културе је организовано за 50 ученика у средњим школама у Старој Пазови, Ковачици и Бачкој Паланци.

Средњошколска настава на румунском језику се изводи у економско-трговинској школи у Алибунару и у гимназији у Вршцу за 111, тј. за два ученика мање него претходне године. У економско-трговинској школи се настава из три општа предмета и једног стручног изводи на српском језику. Учење румунског језика са елементима националне културе није организовано ни у једној средњој школи, а претходне школске године се таква настава изводила у Хемијско-медицинској школи у Вршцу.

Настава на русинском језику се изводи у Основној и средњој школи са домом ученика у Руском Крстуру за 36 ученика распоређених у четири одељења гимназије општег типа. Број ученика је мањи за осам. Настава се изводи на српском језику из наставних предмета психологија и информатика и рачунарство. Учење русинског језика са елементима националне културе није организовано ни у једној средњој школи.

Средњошколска настава на хрватском језику за 219 ученика се изводи у гимназији (60), политехничкој школи (84) и средњој медицинској школи (75) у Суботици. Број ученика је већи за 17. У политехничкој школи у Суботици је уписано и једно дуално одељење са 12 ученика. Учење хрватског језика са елементима националне културе није организовано.

Према Закону о високом образовању³, високошколска установа организује и изводи студије на српском језику, а може организовати полагање испита и изводити поједине делове студија, као и организовати израду и одбрану завршног, мастер и специјалистичког рада и докторске дисертације на језику националне мањине и на страном језику, у складу са статутом. Високошколска установа може остваривати студијски програм на језику националне мањине и страном језику уколико је такав програм одобрен, односно акредитован. Тако се настава на српском и мађарском језику реализује у три високе школе струковних студија: Високој техничкој школи струковних студија у Суботици (од укупно 344 изјашњених Мађара наставу на мађарском језику слуша њих 330), Високој школи струковних студија за образовање васпитача и тренера у Суботици (8 од 31 изјашњених Мађара) и Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду (10).

На Високој школи струковних студија за васпитаче у Вршцу се настава изводи на српском, ромском и румунском језику. Од 12 студената изјашњених као Румуни наставу на румунском слуша 8 студената, а

³ „Службени гласник РС“, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 73/18 и 67/19

од 25 изјашњених Рома наставу на ромском наставном језику слуша 23 студента. Наставу на словачком језику на Високој школи за образовање васпитача у Новом Саду слуша 10 студената.

Високо образовање на академским студијама у Аутономној покрајини Војводини остварује се првенствено у четрнаест високошколских установа, односно уметничких академија, који су у саставу Универзитета у Новом Саду. У погледу наставних језика, на српском и мађарском наставном језику настава се реализује на Академији уметности у Новом Саду и Природно-математичком факултету у Новом Саду (за курсеве на мађарском наставном језику, за које постоји веће интересовање, који се могу организовати на Филозофском факултету), на Филозофском факултету раде одсеци за хунгарологију, румунистику, словакистику и русински језик, а од 2018. године и лекторат за хрватски језик. На Учитељском факултету у Суботици се настава реализује на мађарском језику. Број студената припадника националних мањина на факултетима није познат, јер Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност такве податке не прикупља од високошколских установа, позивајући се на то да такво изјашњавање није обавезно, мада на другом месту, код студената високих школа струковних студија констатује да је највећи проценат студената (преко 81%) навео своју националну припадност. У недостатку таквих података није могуће вршити упоређивања и не могу се пратити трендови у обухвату факултетским образовањем ученика са завршеном средњом школом.

Покрајинском скупштинском одлуком о полагању пријемног испита односно испита за проверу склоности и способности за упис у високошколску установу чији је оснивач Аутономна покрајина Војводина на језицима националних мањина – националних заједница⁴ утврђено је право кандидата на полагање пријемног испита односно испита за проверу склоности и способности на језицима националних мањина – националних заједница за упис на факултет односно уметничку академију у саставу универзитета, академију струковних студија, високу школу и високу школу струковних студија чији је оснивач покрајина. Тиме је омогућено кандидатима који су своје средњошколско образовање стекли на неком од језика националних мањина да равноправно с другим кандидатима који су средње образовање и васпитање стицали на српском наставном језику – то јест на језику на ком се пријемни испит полаже, приступе полагању пријемног испита.

Од девет високих школа струковних студија чији је оснивач АП Војводина пријемни испит за упис организован је на језицима националних мањина на Високој техничкој школи струковних студија у Суботици (133 кандидата на мађарском), Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду (3 на мађарском), Високој школи струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ у Вршцу (10 на ромском и 2 на румунском) и Високој школи струковних студија за образовање васпитача и тренера у Суботици (1 на мађарском). На осталим високим школама струковних студија није било захтева за полагање пријемног испита на језицима националних мањина.

Од четрнаест факултета чији је оснивач АП Војводина, на десет факултета је организован пријемни испит на језицима националних мањина, и то на Пољопривредном факултету (7 кандидата на мађарском, 1 на словачком), Филозофском факултету⁵ (3 на мађарском, 6 на словачком, 1 на русинском), Медицинском факултету (10 на мађарском), Факултету техничких наука (7 на мађарском), Економском факултету (21 на мађарском, 29 на албанском и 2 на црногорском), Природно-математичком факултету (8 на мађарском), Академији уметности (1 на мађарском), Грађевинском факултету (4 на мађарском), Техничком факултету „Михајло Пупин“ (1 на мађарском) и Учитељском факултету на мађарском

⁴ „Службени лист АПВ“, број 14/15.

⁵ Не рачунајући одсеке за хунгарологију, румунистику, словакистику и русински језик

наставном језику (62 на мађарском). На осталим факултетима није било захтева за полагање пријемног испита на језицима националних мањина.

У складу са својим овлашћењима Омбудсман је контролисао примену покрајинских прописа који се односе на област образовања, односно којима је регулисана додела буџетских средстава покрајинских органа управе.

Осим конкурса који су усмерени на све образовне пројекте независно од језика наставе (реконструкција, санација, инвестиционо одржавање школских објеката, регресирање превоза ученика итд.), Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице је 9. септембра расписао и Конкурс за финансирање и суфинансирање активности, програма и пројеката националних савета националних мањина у области основног и средњег образовања у АП Војводини за 2021. годину – дотирање припреме и израде тестова и задатака на мањинским језицима, који се односио на доделу буџетских средстава у укупном износу од 1.000.000 динара (700.000 динара у области основног и 300.000 у области средњег образовања) за превођење тестова и задатака за такмичења на свим нивоима, од општинског, преко регионалног до републичког која организује Министарство просвете, науке и технолошког развоја за ученике основних и средњих школа. Рок за подношење пријава је био до 23. септембра. Поднете пријаве на конкурс разматрала је комисија коју је образовао покрајински секретар. У складу са Правилником, решење о додели средстава доноси покрајински секретар на основу предлога комисије и то решење је коначно, без могућности улагања правног лека, при чему Секретаријат није у обавези да образложи своје одлуке. За разлику од претходне, за 2021. годину није расписан Конкурс за финансирање и суфинансирање активности, програма и пројеката националних савета националних мањина у области основног и средњег образовања ради доделе средстава националним саветима за програме који служе унапређењу лингвистичких компетенција наставника основних и средњих школа који реализују наставу на мађарском, румунском, русинском, словачком, односно хрватском језику.

У области високог образовања, Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност је 26. марта објавио Јавни конкурс за финансирање научноистраживачких и развојноистраживачких пројеката националних мањина – националних заједница у Аутономној покрајини Војводини у 2021. години ради доделе 6.000.000 динара (максималан износ по пројекту је 400.000 динара). Циљ овог конкурса је научноистраживачки развој и афирмација научних заједница на језицима националних мањина, а намењен је акредитованим научноистраживачким и развојноистраживачким организацијама са седиштем на територији покрајине на којима се изводе академски студијски програми у складу са Законом о високом образовању, уз сагласност наставно-научног већа и потврдом националног савета за одређену националну мањину. Оцену предлога пројекта даје стручни савет из научне области којој припада тема пројекта, а коначну одлуку о прихватању предлога пројекта доноси покрајински секретар. Конкурс је био отворен месец дана, а подржано је укупно 17 пројеката (5 пројеката мађарске заједнице, 3 немачке, 2 словачке, 2 руске, по један румунске, русинске, буњевачке и јеврејске заједнице и један пројекат мултикултуралног карактера).

КУЛТУРА

Епидемиолошка ситуација која је обележила и 2021. годину утицала је на културни живот националних мањина. Многа планирана културна дешавања су отказана или одржана у неком каснијем термину или у промењеном формату, најчешће са знатно редукованим бројем учесника и публике.

Претходне године прво одложена, па коначно отказана највећа и најмасовнија фолклорна приредба војвођанских Мађара, LVII „Дуриндо“ и XLIV „Ђенђешбокрета“ је 2021. године ипак одржана у Новом Бечеју. Од осталих манифестација редовно су одржани следећи програми: Уметничка радионица ТАКТ у Темерину, стручни камп аматерских и ђачких глумаца војвођанских Мађара МАДТ, „Mutogató“, Култивал, „На пут, Млади!“, Књижевни караван, Уметнички Караван, Сусрет аматерских позоришних трупа Мађара у Војводини; „Домбошфест“ у Малом Иђошу, Жирирање народних занатских радова и стручни дан ценћанских везиља, Сенћански фестивал опеване поезије, Међународна импровизациона музичка радионица, камп Уметност и заштита споменика културе, Меморијал „Јожеф Подолски“, „Сентелекијеви дани“ у Сивцу, Лингвистички дани „Сарваш Габор“ у Ади, Квиз преко пет границе, Уметничко такмичење средњошколаца у Бечеју, Зимски камп народне музике, Магична корпа, Аутентична методологија народне традиције у вртићима, Хероји свакодневнице итд. Манифестације као што је на пример Дан мађарске културе, „Златна цитра“ и многе друге одржане су првенствено у онлајн формату. Завод за културу војвођанских Мађара је и у условима пандемије континуирано радио, обогачене су збирке књига, слика, филмова и архивских материјала, дигитални садржаји су повећани не само дигиталном обрадом материјала из јавних збирки, него су настали и нови садржаји у оквиру пројекта базе података о вредностима, дигитализовано је преко 160 000 страна материјала, повећан је и обрађени део базе података народне музике и фолклора. Завод је редовно вршио дужности стручног менторства преко онлајн платформе за уметничке групе (фолклор, аматерско позориште, рецитовање). Наставила је са радом Мрежа Дома традиције – Војводина, креирани су квалитетни сложени програми који су обишли Војводину, отпочела је организована обука фолклорне музике на уобичајен начин у 6 насеља. Завод је појачао свој менторски програм и пружање стручне помоћи аматерским групама и методолошке помоћ институцијама и организацијама од националног интереса. У области издаваштва Завод је давао подршку ауторима и истраживачима локалне историје обезбеђујући им стручне лекторе и штампарску припрему.

Јубиларни 50. фестивал словачког фолклора „Танцуј, танцуј“ који је требало да буде одржан прошле године је изостао и овог пута, с тим да су поводом нереализованог фестивала чланови КУД „Једнота“ у јулу приредили свечани целовечерњи концерт у Гложану. Традиционалне Словачке народне свечаности су одржане у августу у Бачком Петровцу, у ограниченом формату и уз примену неопходних мера, којом приликом су додељене и награде за допринос развоју словачке културе „Pro cultura Slovaca“. С обзиром на ситуацију и Завод за културу војвођанских Словака је морао да измени план рада и прилагоди га реалним условима реализације културних програма уз присуство јавности. Тако је и 51. смотра словачког аматерског позоришног стваралаштва „Позоришне ловорике“ одржана у измењеном режиму, представе из Кисача, Ковачице и Новог Сада се нису одиграле у Старој Пазови, већ их је стручни жири гледао на матичној сцени пријављеног ансамбла, односно на фестивалу „ЋИДА“ у Пивницама, а у Старој Пазови је одржан само завршни програм и додела награда. У ограниченом формату и са ограниченим бројем гледалаца је одржана и традиционална манифестација дечије позоришне продукције „3xЂ“, са три такмичарске представе. Фестивал словачке популарне музике „Златни кључ“ је одржан у Селенчи, а поред присутних у сали Дома културе могли су директно да га прате и гледаоци РТВ Војводине. Тродневни међународни фестивал певача солиста изворних словачких народних песама „Сусрет у пивничком пољу“ одржан је новембру у Пивницама, а у децембру у Ковачици фестивал забавне музике за децу „Лети песма, лети“, који је преношен и путем интернета. Међу остале активности Завода се убрајају XVII музиколошка конференција – Словачка музика у Војводини (инострани учесници су се укључили путем онлајн платформе), издавање годишњака Завода „Мајак 2020“, Зборника XVI Музиколошке конференције, презентација новије књиге из едиције докторске дисертације. „Историја стандардног словачког језика војвођанских Словака у међуратном периоду“ аутора Самуела Коруњјака, представљање књиге проф. др. Ане Марић Народне традиције, обичаји и сујеверја Словака у Старој Пазови, Библиографија Јана Кишгеџија, свечана презентација публикације „Активности

војвођанских Словака у покрету отпора 1939 – 1941“ Ондреја Друге, објављивање публикације „Лирске композиције са фестивала словачке музике Златни кључ 1970 – 1998.“ Јана Шимоњија, евалуација 11. фото конкурса ЗКВС. посвећеног школском животу Словака у Војводини у прошлости. Одржан је и Семинар вокалне уметности 2021, панел-дискусија „Позориште у доба короне“, радионица Словачки и српски језик у контексту аудиовизуелног превођења - стручни преводилачки семинар, „Разиграни свет Мирослава Храшка“ изложба слика, „Из два угла“ изложба мајстора наивне уметности Мартина Јонаша и Зузане Халупове, „Равница“ изложба графика и колажа графичарке Данијеле Марко, изложба фотографија „Нестварна стварност“, те „Трећа димензија површине“ - изложба академског сликара Марјана Каравле.

Завод за културу војвођанских Румуна је, уз придржавање прописаних епидемиолошких мера, у Зрењанину у мају успешно организовао изложбу „45 фотографија румунских народних кошуља из Баната“, у јуну у Музеју банатског села у Темишвару изложбу фотографија „Румунске православне цркве из српског Баната“ уз промоцију првог и другог тома истоимене књиге, у Мраморку промоцију монографског албума овог места, четвородневну ликовну колонију „Бегеј – река пријатељства, Зрењанин 2021“, у оквиру Недеље културе изложбу уметничких слика на тргу Слободе у Зрењанину и јубиларни 10. фестивал романси и евергрин шлагера. У августу је обележен јубилеј 150 година од оснивања хора у Банатском Новом селу и одржан 60. Велики фестивал фолклора Румуна из Војводине. У октобру је реализован дејчи ликовни конкурс „14. обојени свет детињства“ (у онлајн формату) и приређена промоција књига из издаваштва Завода у Вршцу. Крајем године су на Филозофском факултету у Новом Саду обележени Дани Румуније, у Торку је одржан фестивал коледа и Празник зимских обичаја. У децембру је организован и 26. међународни симпозијум „Банат – историја и мултикултуралност“ у онлајн-формату. Отказана је кампања теренског истраживања код Румуна из Војводине и Србије у сарадњи са Румунским институтом за културу из Букурешта, наставак темељних истраживања у Барицама, Овчи, Глогоњу, Салчици, Гребенцу, Мраморку, Куштиљу и Јабланки. Осим поменутог међународног симпозијума који је организован у онлајн-формату, није одржан међународни научни симпозијум „Књижевност и штампа у Банату“, међународна научна конференција „Културна преплитања Банат – Трансилванија“, међународни салон „Румунске књиге и публикације“ у Зрењанину, Камп румунског језика у Музеју банатског села из Темишвара. Изостало је и учествовање и представљање издања Завода на салону књига у Новом саду и сајму књига у Београду, заједничка манифестација пет војвођанских завода за културу, а није организована ни планирана изложба на тему Румуни из Војводине у сарадњи са Музејом Војводине и Музејом Баната из Темишвара. Завод је наставио своје активности на комплетирању дигиталног фонда о селима насељеним Румунима, о културним и образовним институцијама Румуна у прошлости, позориштима, фолклорним манифестацијама, комплетирању дигиталног фонда старих фотографија и дигитализацију старих црквених књига из наслеђа, библиографија и румунских публикација из Војводине.

Национални празник Русина, 17. јануар, обележен је 2021. године преко званичних друштвених мрежа Завода за културу војвођанских Русина, а унапред припремљени видео-материјали су приказани и у оквиру телевизијског програма на русинском језику. У марту је одложен фестивал нових песама у народном духу „Ружин врт“ и одржан је у септембру, уз директан телевизијски и онлајн пренос, а емитован је и у холу нове зграде РТВ на видео-биму. Уместо књижево-научног скупа „Пролеће др Мафтеја Винаја“ у децембру је одржано само „Вече др Мафтеја Винаја“ у Суботици, на којем су представљене две књиге из нове продукције НИУ „Руске слово“. Драмски меморијал Петра Ризнича Ђађе је одржан крајем новембра са смањеним бројем публике уз директан пренос на друштвеним мрежама. Музичка манифестација „13. мај“ у Новом Орахову је редовно одржана, али је у мају отказан Хорски фестивал „Карпати“ у Врбасу и Кирбај у Београду. Фестивал дејчег традиционалног и савременог стваралаштва са радионицама и културно-уметничким програмом „Веселинка“ у Новом

Саду и музичко-фолклорна манифестација „Обарањемајског дрвета“ у Бикић Долу су прво одложени, па накнадно одржани крајем јуна. Јубиларни 60. фестивал русинске културе „Червена ружа“, планиран за јун, одржан је средином августа у Руском Крстуру на отвореном простору. Отворен је изложбом фотографија „Русинске девојке“, потом су изведене дечје композиције и фолклор. У ревијалном делу су емитовани снимци са претходних фестивала и наступили гости. Фолклорни фестивал „Куцурска жетва“ је умерена за август, а ликовна колонија за децу и одрасле Сусрет код Боднарова у Госпођинцима за септембар и организован је само за одрасле учеснике. Током лета је одржан и фестивал тамбурашких и народних оркестара „Мелодије Руског двора“ у Шиду (на отвореном) и фестивал изворног певања „Да се не заборави“ у Ђурђеви. У Сремској Митровици је отказан културно-уметнички програм „Мајци Русинки“. Захваљујући побољшаној епидемиолошкој ситуацију, културна манифестација „Костелникова јесен“ је низом приредби обележена у Руском Крстуру, Куцури, Ђурђеви, Кули и Новом Саду, а редовно је одржан и Сусрет рецитатора у Кули. Фестивал малих сценских форми „Ђура Папхархаји“ је организован у Новом Саду, без „живих“ представа, уз ограничен број присутних. Представе из претходних година су емитоване на видео-биму, а све је преношено на званичној фејсбук-страници. Дани Миколе М. Кочиша иначе са више научно-књижевних програма у Руском Крстуру, Куцури, Ђурђеви, Кули и Новом Саду одржани су у измењеном формату у виду седнице Друштва за русински језик, књижевност и културу и посета школама, уз примену прописаних мера.

Реализација планираних програма и културних приредби хрватске националне мањине у 2021. години се такође одвијала у отежаним околностима, али је већи део њих ипак одржан уз одређене измене и смањен број учесника и публике. Празник хрватске заједнице, Свети Јосип, обележен је у Сомбору мисом у цркви, свечаном седницом Хрватског националног већа у згради Жупаније, а Завод за културу војвођанских Хрвата је на свом јутјуб-каналу објавио виртуелну изложбу приређену поводом 150. годишњице од штампања првог броја „Буњевачких и шокачких новина“ те „Буњевачке и шокачке Виле“. Поводом Дана Ивана Антуновића одржана је свечана академија у Градској кући у Суботици у част најбољих ученика – живо, са ограниченим бројем публике. Исти режим је примењен и у спомен-кући бана Јелачића у Петроварадину на обележавању дана рођења бана Јосипа Јелачића, као и на свечаној академији у Суботици поводом дана избора првог сазива Хрватског националног већа. Нису одржане велике заједничке манифестације хрватских удружења „Сремци Срему“ и „Шокци и баштина“, а уместо сусрета и наступа уживо снимљени су и монтирани документарни филмови под истим називима. Није реализован ни стручно-научни скуп у оквиру међународне сарадње Завода. Највећа књижевна манифестација „Дани хрватске књиге и речи – дани Балинта Вујкова“ приређена је на два начина: део програма уживо, а део у онлајн-формату или комбиновано. Циклус хрватског филма је 2021. године изостао. Од два планирана радна сусрета с представницима хрватских културних друштава одржан је само један у Бачу, на отвореном. Презентација хрватске културе, као значајан сегмент јавног деловања, реализован је кроз смањен број јавних предавања, али је, с ограниченим бројем публике, одржано десетак промоција књига. Од већих годишњих манифестација, одржана је централна прослава „Дужијанце 2021“ са ограниченим бројем учесника, покрајински сусрет народних песника „Лира наива 2021“ у Вајској са мањим бројем учесника, велики годишњи концерт Хрватског културног центра „Буњевачко коло“ у Суботици због смањеног броја публике одржан је у три наврата, а Фестивал буњевачких песама и Покрајинска смотра рецитатора су одржани у онлајн-формату. Културно-уметничка друштва Хрвата су одржала низ својих концерата уживо, прилагођено владајућој епидемиолошкој ситуацији.

У области културе Буњеваца, у јуну 2021. године је у Музеју Војводине у Новом Саду, а потом и у просторијама Градске библиотеке у Суботици приређена промоција књиге „Грокталици бачких Буњеваца“ ауторке др Сузанае Кујунџић Остојић. У организацији Установе културе „Центар за културу Буњеваца“, на салашу Бабицковић, а на њиви Цвијанов, одржан је приказ традиционалног кошења жита

– риса, као један део прославе националног празника Буњеваца – „Дана Дужијанце“. У оквиру програма обележавања тог празника у августу је у Вестибилу Градске куће у Суботици одржана „Изложба крува – сомунa“, а централна прослава је организована 15. августа на Тргу слободе у Суботици. У бајском музеју „Иштван Тер“, а касније и у Музеју Војводине, па у читаоници Градске библиотеке у Суботици представљен је први том књиге под називом „Буњевци – одабрани текстови из мађарске стручне литературе о историји, насељавању и етнологији Буњеваца од прве половине 19. века до 1918. године“, чији је издавач Установа културе „Центар за културу Буњеваца“. У септембру је приказан филм „Буњевачки сватови“ реализован пројекат КУД „Александрово“ уз помоћ УК „Центар за културу Буњеваца“ у сали Отвореног универзитета. Национални празник „Дан Велике народне скупштине Срба, Буњеваца и осталих словена“ обележен је кроз свечану академију у Градској кући у Суботици. УК „Центар за културу Буњеваца“ у сарадњи са Градским музејом из Суботице организовао је у децембру у просторијама Градског музеја радионице и изложбу под називом „Божићњак“ у оквиру пројекта Дани буњевачке културе у Суботици. Све одржане манифестације су биле усклађене са епидемиолошком мерама. Међу манифестације које нису одржане или су измењене спада обичај Великог прела, иначе одржан 2. фебруара у ресторану „Спартак С“, а овом приликом је прилагођена као приказ обичаја у свечаној сали Отвореног универзитета који се забележио у виду видео снимка и са ограниченим бројем публике. Један од националних празника Буњеваца, 23. фебруар, „Дан избора првог Националног савета“ обележен је у сали Отвореног универзитета са присутним добитницима признања и члановима савета. У организацији Установе културе „Центар за културу Буњеваца“ 26. марта је одржана „Ускршња изложба народни рукотворина“ у сарадњи са буњевачким удружењима КУД „Буњевка“, УГ „Буњевачка вила“ и БЕИЦ „Амброзије Шарчевић“ у сали Отвореног универзитета, без присуства публике, само новинара.

Поводом 8. априла, Међународног дана Рома, ромска удружења из Војводине су одржала пригодне манифестације у Новом Саду, Суботици, Новом Бечеју, Старој Пазови, Панчеву, Бачкој Паланци, Вршцу и Ковину. На свакој од њих је било мање учесника и много мање гостију због епидемиолошке ситуације. У 2021. години је Ромски културни центар Панчево организовао је приредбу под називом „Међународни дан музике – Дан ромске музике“ у Дероњама. Удружење Рома „Златно сунце“ Апатин обележио је Кирбај у Апатину, а Ромски центар из Црепаје приредио Дане ромске културе у Црепају. Од манифестација које су отказане треба поменути „Циганске ватре“ у Србобрану, али и приредбе у многим местима и селима у покрајини у којима су ранијих година редовно одржаване манифестације, пре свега поводом Међународног дана Рома.

Централна мартовска прослава Украјинаца „Дани Тараса Шевченка“ у 2021. години је отказана. У септембру је у Сремској Митровици одржан фестивал украјинске културе „Калена“ (на тргу, на отвореном), а у октобру је у Врбасу обележена 130. годишњица досељења Украјинаца на ове просторе, уз учешће свих друштава која негују украјинску традицију и културу, са мањим бројем чланова и ограниченим бројем посетилаца. У оквиру те манифестације је одржан и Дан украјинске националне заједнице. Фестивал дечијег стваралаштва „Веселка“ одржан је у новембру уз учешће деце која похађају наставу украјинског језика као и културно-уметничких друштава која у свом саставу имају дечије ансамбле и певачке група. Број деце и учесника је био већи у односу на раније године док је био ограничен број публике и пратилаца. Под истим условима су се одвијали и програми посвећени Светом Николи за децу која похађају наставу украјинског језика. Први Фестивал божићних песама и обичаја одржан је у децембру у цркви у Сремској Митровици уз учешће свих украјинских друштава, КПД „Карпати“ Врбас, УКЦ „Кобзар“ Нови Сад, УКУД „Калена“ Инђија, КУД „Иван Сењук“ Кула и ДНУК „Коломејка“ Сремска Митровица као и гостију. Летње школе и кампови у Србији и Украјини за децу која изучавају наставу украјинског језика су отказани.

Црногорска национална мањина је поводом националног празника Дана независности Црне Горе 21. маја организовала књижевно-културно вече и промоцију књиге „Кастигуља“ ауторке Јасенке Лаловић у градској библиотеци „Данило Киш“ у Врбасу, а Аматерско позориште „Луча“ КУД Крушчић са награђеном представом „Огњиште“ гостовало на Фестивалу аматерских позоришта у Старој Пазови. Други национални празник, 13. јул Дан државности Црне Горе прослављен је пригодним манифестацијама у Ловћенцу, Врбасу, Крушчићу и Бачкој Тополи. Дан националног савета, 26. октобар обележен је у Новом Саду у просторијасма СПЕНС-а уз пригодан културно-уметнички програм. У музичком делу су наступиле виолинисткиње са Академије уметности у Новом Саду и чланови КУД „Светозар Марковић“.

Национални савет чешке националне мањине је у условима пандемије током 2021. године, између осталог, иновирао садржаје и организовао пар виртуелних изложби и онлајн радионица за децу и младе, а касније објављивао њихове радове, те тако афирмисао дечје и стваралаштво младих. Културна дешавања Чеха током 2021. године одвијала су се углавном са смањеним бројем учесника и обухватила су манифестације „Света Три Краља код Чеха у Војводини“ (одржана на отвореном), традиционални Маскенбал у Банату 2021. (на отвореном), Пролећни концерт класичне музике у цркви Св. Вацлава у Крушчици, Дан Светог Јана Непомука (уз онлајн изложбу), Чешки дан у Гају, Фестивала „Лепота различитости“ у Крушчици (отказано гостовање ансамбала из иностранства), Паприкашијада у Чешком Селу (на отвореном), Фестивал Српски Банат у Чешком Селу, Чешки дан у Новом Саду, Варадински мостови културе, Новосадске радости (емитована и онлајн), Места која ме памте – путујућу изложба, концерти хора „Squadra risonante“ из Чешке (емитована и онлајн), радионице посвећене божићним празницима и прослава традиционалног Микулаша уз поделу поклона деци (одржана у мањим групама). Према оцени Националног савета, чешка национална заједница није имала проблема око исказивања свог културног идентитета, неговања традиције и језика. Све њихове манифестације су наилазиле на одобравање шире локалне заједнице и окружења.

Национални савет немачке националне мањине у сарадњи са Немачком фондацијом и удружењима, организацијама и другим фондацијама је у 2021. години реализовала део планираних програма. Пројекат „Немачки – учимо заједно!“ имао је за циљ да кроз иновативне механизме неформалног образовања омогући ефикасан пријем знања примерен узрасту ученика и реализован је у сарадњи са одабраним основним школама и немачким удружењима из Сомбора, Зрењанина и Сремске Митровице, која су почела и реализацију пројекта „Овладање комуникативним вештинама и развијање способности и метода учења немачког језика“. Центар банатских Шваба „Хаус Регина“ из Зрењанина поставио је изложбу „Знаменити банатски Немци“ у оквиру пројекта „Етно-соба банатских Шваба“ у Зрењанину. Започет је и пројекат у вези са изложбом „Верски обичаји Немаца у Војводини“, чије се отварање очекује у марту 2022. године. Национални савет је у Градској кући у Сомбору у децембру први пут обележио Дан немачке националне мањине у Србији, наступом хора немачког удружења из Суботице, концертном ученика музичких школа из Суботице, Вршца, Сремске Митровице, Апатина, Сомбора и Зрењанина, читањем литерарних састава и поеме, те наступом тамбурашког састава.

На основу чл. 76. Закона о култури⁶ Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама је 29. јануара расписао конкурс за финансирање – суфинансирање пројеката од значаја за културу и уметност националних мањина у 2021. години. Конкурс је био отворен до 1. марта. На конкурс су поднете 302 пријаве, али 36 пријава нису испуњавале захтеване формалноправне услове и због тога те пријаве нису разматране. У области заштите нематеријалног културног наслеђа и

⁶ „Службени гласник РС“, бр 72/09, 13/16 и 30/16

уметничког стваралаштва националних мањина са укупно 6.500.000 динара суфинансирано је 107 пројеката⁷, а у области издавачке делатности на мањинским језицима са укупно 2.100.000 динара 28 пројеката⁸. Решење о додели ових средстава је донето 29. априла 2021. године на основу образложеног Предлога изабраних пројеката и расподеле Комисије за доделу средстава. Двостепеност конкурсног поступка је обезбеђена могућношћу покретања управног спора против решења покрајинског секретара. 2021. године ово правно средство није коришћено.

Омбудсман је контролисао поступак по јавном конкурс који је Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице расписао 3. фебруара 2021. године за суфинансирање програма и пројеката усмерених на унапређење права националних мањина, који је био отворен до 3. марта. Висина предвиђених средстава је непромењена у односу на претходну годину. Средства у укупном износу од 33.000.000 динара су додељивана за програме и пројекте нарочито за очување и неговање језика, народних обичаја и старих заната, заштиту и презентацију фолклорног наслеђа, стварање услова за развој културе, науке и уметности, неговање и подстицање народног стваралаштва, представљање културних добара, књижевно, драмско, сценско, музичко и ликовно стваралаштво, манифестације, колоније, кампове, конференције, турнире и слична окупљања којима се негују толеранција и права националних мањина, развој аматеризма, гостовања ансамбала, сарадњу с матичним земљама и друге облике сарадње. Након истека рока за пријем пријава, Секретаријат је пријаве проследио националним саветима националних мањина ради давања предлога за доделу средстава. Пријаве подносилаца и предлоге националних савета је затим вредновала петочлана конкурсна комисија и утврдила прелиминарну листу, која је објављена на званичној интернет страници Секретаријата и на порталу е-Управа. Подносиоци пријава су имали право увида у поднете пријаве и приложену документацију у року од три дана од дана објављивања прелиминарне листе, као и право приговора у року од осам дана од дана објављивања. На листу није изјављен ниједан приговор, те је на основу коначне листе покрајински секретар донео одлуку о додели средстава. Буџетским средствима у износу од 15.450.000 динара суфинансирано је 177 пројеката мађарске националне мањине, са 3.200.000 динара 32 словачка, са 2.350.000 динара 23 румунска, са 1.200.000 динара 13 русинских, са 3.200.000 динара 57 хрватских, са 1.050.000 динара 10 буњевачких, са 410.000 динара 5 украјинских, са 600.000 динара 10 црногорских, са 660.000 динара 12 македонских, са 300.000 динара 10 немачких, са 130.000 динара један египћански, са 3.350.000 динара 52 ромска, са 130.000 динара један чешки, са 138.000 динара три грчка, са по 140.000 динара два ашкалијска и 5 словеначких, са 138.000 динара три бугарска, са 104.000 један руски и са 100.000 динара један јеврејски пројекат. Преосталих 210.000 динара додељено је за суфинансирање три пројекта који су били сврстани у категорију осталих националних мањина.

Поменути секретаријат је 4. фебруара расписао и Јавни конкурс за суфинансирање програма и пројеката очувања и неговања мултикултуралности и међунационалне толеранције у АП Војводини у 2021. години, којим је предвиђена додела подстицајних средстава у износу од 14.000.000 динара удружењима, фондовима и фондацијама за програме и пројекте усмерене на очување и неговање међунационалне толеранције и који је био отворен до 19. фебруара. И у случају овог конкурса се примењује конкурсни поступак идентичан са претходно описаним. Буџетским средствима која су предвиђена за расподелу по овом јавном конкурс суфинансирано је укупно 164 пројекта. На Листу вредновања и рангирања су изјављена три приговора, који су одбијени као неосновани.

⁷ Мађари 49, Хрвати 12, Словаци 11, Румуни 9, Буњевци 6, Русини 6, Роми 1, Немци 2, Македонци 3, Руси 1, Црногорци 2, Украјинци 2, Чеси 1, Бугари 1, Грци 1

⁸ мађарски 3, мађарски/српски 1, хрватски 5, словачки 4, русински 2, русински/украјински 1, румунски 3, украјински 1, немачки 2, буњевачки 2, ромски 1, македонски 1, црногорски 1

Исти секретаријат је 14. априла 2021. године расписао и Јавни конкурс за суфинансирање потпројекта „Мултикултурализам на клик“ на укупан износ од 500.000 динара. Ради се о додели дотација регистрованим правним лицима (удружењима, асоцијацијама и другим субјектима са седиштем на територији покрајине) за организацију шест наградних конкурса од општег јавног интереса у току 2021. године за ученике основних и средњих школа (по три) и то у области мултикултурализма, толеранције и очувања и промовисања етничке разноликости и културног идентитета националних мањина. Конкурс је био отворен до 23. априла. Након разматрања пристиглих пријава, трочлана конкурсна комисија је утврдила Листу вредновања, бодовања и рангирања пристиглих пријава на јавни конкурс и предложила да се средства доделе Форуму за едукацију, сарадњу, афирмацију и подршку грађанском друштву из Новог Сада. Остале пријаве су вредноване са мање од десет бодова и нису предложене за доделу средстава, али су подносиоци имали право да изврше увид у поднету документацију, као и право на подношење приговора у року од осам дана од дана објављивања листе. Није изјављен ниједан приговор.

Важно је истаћи да су поменути поступци спроведени у потпуности у складу са Покрајинском скупштинском одлуком о додели буџетских средстава за унапређење положаја националних мањина и развој мултикултурализма и толеранције⁹, којом је 2019. године замењена ранија покрајинска скупштинска одлука¹⁰, која није предвиђала право незадовољног учесника конкурса на употребу правног средства, на шта је, као на недостатак, Омбудсман ранијих година у више наврата указивао.

ИНФОРМИСАЊЕ

Информисање на језицима националних мањина у АП Војводини има вишедеценијску традицију. У пуној мери поштујући обавезе преузете ратификацијом одређених међународних докумената, али истовремено уважавајући и опште принципе и стандарде у области права припадника националних мањина на информисање на њиховом матерњем језику, Законом о заштити права и слобода националних мањина предвиђено је да припадници националних мањина имају право на потпуно и непристрасно информисање на свом језику, што подразумева и право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја путем штампе и других средстава јавног обавештавања, те да ће држава кроз јавне сервисе обезбедити информативне, културне и образовне садржаје на језику националне мањине, а може да оснива и посебне радио и телевизијске станице за емитовање програма на језицима националних мањина. Припадници националних мањина имају право да оснивају и одржавају медије на свом језику. На основу Статута Аутономне покрајине Војводине¹¹, покрајина обезбеђује рад јавних гласила од покрајинског значаја на језицима националних мањина на територији АП Војводине.

Јавна медијска установа „Радио-телевизија Војводине“ као покрајински јавни медијски сервис је независан и самосталан правни субјект који обављањем своје основне делатности омогућава остваривање јавног интереса у области јавног информисања и пружа опште и свеобухватне медијске услуге које подразумевају информативне, образовне, културне и забавне садржаје намењене свим деловима друштва. Програм на језицима националних мањина се емитује на Другом програму телевизије, који чине Редакција програма на мађарском језику, Редакција програма на словачком језику, Редакција програма на румунском језику и Редакција програма на русинском језику (све четири редакције са информативном рубриком и културно-уметничком рубриком), те редакције програма на ромском, на хрватском, на буњевачком, украјинском и на македонском језику.

⁹ „Службени лист АПВ“, број 8/19

¹⁰ „Службени лист АПВ“, број 14/15

¹¹ „Службени лист АПВ“, број 20/14

Други програм радија је медиј који пружа двадесетчетворочасовну медијску услугу радија на мађарском језику, са Редакцијом информативног програма, Редакцијом културног, забавног, образовног и дечјег програма, Редакцијом спортског програма и Редакцијом нових програмских садржаја. Трећи програм радија пружа медијску услугу радија на језицима националних мањина, са редакцијама програма на словачком, румунском, русинском, ромском, хрватском, буњевачком, украјинском и македонском језику. На језицима националних мањина емитују се програми и на локалним радио и телевизијским станицама.

Једини дневни лист који излази на језику националне мањине је „Мађар со“ (Magyar Szó) са свакодневним тематским прилозима. Поред поменутог листа, дневни интернет-медији на мађарском језику су и „Magyar Szó Online“, „Szabad Magyar Szó“, „Vajdaság Ma“ и „Pannón Rádió és Televízió Online“. Недељни листови на мађарском језику су „Új Kanizsai Újság“, дечји лист „Jó Pajtás“, породични магазин „Családi Kör“, „Temerini Újság“, „Hét nap“, „Hírvivő“, „Nyugat-Bácska Portál“, „Muzslya.net“, портали „МожБечеј“ и „013 Info“. Двонедељно или месечно се на мађарском језику објављују: лист за најмлађе „Mézeskalács“, „Muzslyai Újság“, „Fecske“, „Szó-beszéd“, „Csantavéri Újság“, верски листови „Hitélet“ и „Református Élet“, „Előretolt Helyőrség“, омладински лист „Képes Ifjúság“. Тромесечна издања на мађарском су „Kisoroszi Hírmondó“, „Csernyei Újság“, верски лист „Élő Kövek“ и „Tordai Újság“. Вишемесечна или годишња издања су Годишњи календар листа „Мађар со“, „Vajdasági Magyar Kalendárium“, „Stúdium“, педагошки лист „Új Kép“, „Temerini Harangszó“, „Törökkanizsai Hírmondó“, „Ludasi Hírharang“ и информативна свеска мађарског националног савета о високошколском образовању. Дво-или вишејезичка недељна издања су „Бечејски мозаик“, „Зрењанин“, „Verseci Torony“, „Új Nagykikindai Újság“ и Diurnarius online. Дво-, односно вишејезички листови су „Körkép – Panorama“ (Ада), „Кулска комуна“, „Новокнежевачке новине“, „Oromhegyesi Hírnök“ (Трешњевац) и „Bácskossutfalvi Kisújság“ (Стара Моравица). Радио-програм на мађарском језику емитује 15 радио-станица (укупно 4.985 сати месечно): РТВ, Мађарски Радио Суботица, Радио Суботица, РТВ „Панон“, Суботица, Радио Регије Бачка, Бачка Топола, Радио Бела Црква, Радио Ада, Радио „Тренд“ Бачка Топола, Радио „Фокс“ Сента, Радио „Панда“ Кањижа, Суботички студио Радио Марије, Радио Панчево, Радио „Сантос“ Зрењанин, Радио „Макс“ Чока и Радио Кулска комуна. ТВ-програм на мађарском језику (укупно 1.343 сати месечно) емитује РТВ, Радио-телевизија „Панон“, Суботица, ОК Телевизија Ковачица, Телевизија Панчево, Канал Тиса инфо Бечеј, ИНФО ТВ Кањижа, ТВ K23 Суботица, Инфо ТВ Пачир, ТВ Торда (телетекст), Express Channel Бачка Топола, Про Медиа ТВ Сента и Про Медиа ТВ Ада, VoySat TV Ада, ТВ Рубин Кикинда, ТВ Бечеј и ТВ Суботица.

Од штампаних медија, на словачком језику излази информативно-политички недељник „Хлас људу“, месечно једном излази омладински часопис „Взлет“ и дечји лист „Зорњичка“. Породични магазин „Ровина“ излази двомесечно. Месечно једном се објављују локалне „Петровске новине“, као и верски „Евангелистички гласник“. У Бачком Петровцу се издаје годишњак „Народни календар“, а у Старој Пазови „Пазовски календар“. Црква издаје „Годишњак Словачке евангелистичке цркве а.в. у Србији“. У петојезичком недељнику „Зрењанин“ се објављују написи и на словачком језику. Радијски програм на словачком језику сада емитује шест радио-станица: РТВ свакодневно, Радио Бачка Бач, РТВ Ковачица, Радио Петровец Бачки Петровац, РТВ Стара Пазова и Радио Шид. Телевизијски програм емитује пет телевизијских станица: РТВ, РТВ Ковачица, Телевизија Петровец, РТВ Стара Пазова и Новосадска ТВ.

На румунском језику у Панчеву излази информативно-политички недељник „Либертатеа“. Истоимена Новинско-издавачка установа објављује и лист за најмлађе „Vucuria copiilor“, као и омладински лист „Tineretea“. Остали двонедељници или месечници су „Ковинска ревија“, Билтен општине Алибунар, „Вршачка кула“, „Зрењанинске новине“, „Тибискус“ и „Румунска реч“. Тромесечно излази „Familia“ и црквена публикација „Strajerul“. Вишемесечни (односно годишњи) листови су „Renasterea“ (ДАК, Банатско Ново Село), „Anuar“ и „Jurnal“ (Завод за културу војвођанских Румуна) и „Foaia bobocilor“

(КУД „Раду Флора“). Радио-програм на румунском језику емитује РТВ, Радио „Викторија“ Вршац, Радио Зрењанин, Радио Кикинда, Радио Ковачица, Радио Ковин, Радио „Фар 2“ Алибунар, Радио „БУС Ковин и Радио „Сантос“, Зрењанин. Телевизијски програм емитује РТВ, ТВ Ковачица, ТВ Панчево, ТВ „Викторија“ Вршац, ТВ „Сантос“ Зрењанин и ТВ „Банат“ Вршац.

Новинско-издавачка установа „Руске слово“ издаје истоимени политичко-информативни недељник на русинском језику, као и дечји лист „Заградка“ и културно-политички часопис за младе „Мак“, који излазе једном месечно. Грkokатоличка црква издаје хришћански верски месечник „Дзвони“, а Матица русинска свој квартални гласник „Руснак“. Општински лист „Кулска комуна“ садржи напise и на русинском језику (излази једном месечно). Радио-програм на русинском језику емитује РТВ, „Q“ Радио Кула, Радио-телевизија „Коперникус“ Шид, Радио регије Бачка Топола и Радио Марија Суботица. Телевизијски програм на русинском језику свакодневно емитује РТВ, недељно Телевизија „Express Channel“ Бачка Топола, а новосадска Телевизија „Канал 9“ двонедељно.

Од штампаних медија, кључно место у информисању на хрватском језику припада листу „Хрватска ријеч“. Двонедељне и месечне новине су дечји лист „Хрцко“ и часопис за младе „Кужиш“ - издања НИУ „Хрватска ријеч“, „Глас равнице“ Демократског савеза Хрвата у Војводини, верски лист „Звоник“ у издању Католичког друштва „Иван Антуновић“, „Гласник Пучке касине“ суботичке Пучке касине 1848 и „Хрватске новине“ у издању Хрватске независне листе. Тромесечно излазе „Мирољуб“ ХКУД-а „Владимир Назор“ из Сомбора и Информативно-пасторални лист Сремске бискупије „Нада“. Вишемесечна или годишња издања на хрватском језику су „Отац Герард“ (Кармелићански самостан, Сомбор), „Хрватски мајур“ (ДСХВ), „Гупчева липа“ (ХКУД „Матија Губец“ Таванкут), „Хосана“ („Хосана“ Стари Жедник) и „Бунарић“ (Маријанско светиште суботичке бискупије). Напise на хрватском језику објављује и „Нови глас комуне“, лист СО Апатин. Радијски програм на хрватском језику емитује пет радио-станица: РТВ, Радио Суботица – независна продукција „Сго News“, Радио Бачка Бач – независна продукција „Дукат“, Радио Фортуна - независна продукција „Владимир Назор“ Станишић и Радио Марија. Телевизијски програм на хрватском језику емитује РТВ, ТВ Спектар Сомбор и Независна продукција УН „Сго Info“.

Од штампаних медија на буњевачком језику једном месечно излазе „Буњевачке новине“ и дечји часописи „Тандрчак“ и „Боцко“. Двомесечник „Рич Буњевачке матице“ се издаје у Суботици, а у Новом Саду једном годишње излази „Буњевачки приглед“. Суботички „Буњевачки радио“ свакодневно емитује програм на буњевачком, Радио Суботица једном недељно емитује полчасовне емисије „Буњевачка рич“ и „Суботица на буњевачком“. Радио Нови Сад једном недељно има емисију „Спектар“. РТВ једном недељно емитује полчасовну телевизијску емисију на буњевачком.

РТВ свакодневно емитује информативну емисију на украјинском језику, а недељно једном и тематске емисије (књижевност, историја, музика). Радио Инђија недељно емитује „Украјинске таласе“ и једном месечно „Светионик“, „Q“ Радио Кула и Радио Срем Пећинци једном недељно имају емисије на украјинском језику. Телевизијски програм на украјинском је заступљен на РТВ: једном недељно се емитује „Украјинска панорама“, једном у три недеље „Палета“, једном месечно емисија за децу, те једном месечно „Говоримо украјински“ и „Пулс младих“.

Гашењем часописа „Тхем“, информисање на ромском језику своди се на нека периодична издања („Декада Рома“ Канцеларије за инклузију Рома, „Алка“ Панчево и „Ковин Експрес“) и посебне емисије у оквиру програма неколико радио-станица у покрајини (Радио Бачка, Бач, Радио Бела Црква, Радио Беочин, Радио „Бус“ Ковин, Радио Нови Бечеј, Радио Нови Сад и Радио Озаци). Телевизијски програм емитује РТВ Војводине и Радио-телевизија Стара Пазова.

Македонски информативни и издавачки центар на македонском језику издаје месечник „Македонска Виделина“ и дечји лист „Суница“. Осим тога, и „Панчевац“ објављује мултијезички додатак. РТВ емитује радијски програм (2 сата месечно), а Други програм телевизије ТВ-програм на македонском језику (4 сата месечно). Телевизија Панчево емитује програм на македонском језику у трајању од 4 сата месечно.

Почетком 2021. године објављен је први број „Вијести“, гласника Националног савета црногорске националне мањине. „Луча“ - телевизијска емисија посвећена црногорској националној заједници емитује се на другом програму РТВ. Термини емитовања су понедељак и уторак.

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама на основу Закона о јавном информисању и медијима¹², а у складу са Покрајинском скупштинском одлуком о обезбеђивању средстава за суфинансирање новина које објављују информације на језицима националних мањина – националних заједница¹³ сваке године обезбеђује субвенције издавачима новина које објављују информације на мањинским језицима, и то у висини средстава утврђених у време преузимања оснивачких права националних савета националних мањина и у складу са могућностима буџета АПВ. Покрајински секретар је у фебруару 2021. године уручио уговоре са девет издавачких кућа о суфинансирању 22 листа на укупан износ од 312.000.000 динара. Средства су додељена издавачима: „Мађар со“ и „Хет нап“ (мађарски), „Хлас људу“ (словачки), „Либертатеа“ (румунски), „Руске слово“ (русински), „Хрватска ријеч“ (хрватски), „Буњевачки информативни центар“ (буњевачки), „Македонски информативни и издавачки центар“ (македонски) и „Ридне слово“ (украјински језик).

Поменути секретаријат је 4. фебруара 2021. године расписао и конкурс за суфинансирање пројеката производње медијских садржаја из области јавног информисања у 2021. години на укупан износ од 49.000.000 динара (од тога 6.200.000 динара за пројекте на мањинским језицима). Конкурс се расписује ради остваривања јавног интереса грађана АП Војводине у области јавног информисања, односно производње медијских садржаја из области јавног информисања који доприносе истинитом, непристрасном, правовременом и потпуном информисању свих грађана АП Војводине, како припадника српског народа, тако и припадника националних мањина – националних заједница, а намењен је приватним предузећима и невладиним организацијама. Приватним предузећима за пројекте на језицима националних мањина додељено је укупно 3.400.000 динара (700.000 на мађарском, 750.000 на словачком, 250.000 на румунском, 300.000 на украјинском, 100.000 на немачком, 850.000 на буњевачком, 100.000 на чешком и 350.000 за вишејезичке садржаје), а невладиним организацијама за медијске садржаје на језицима националних мањина укупно 2.800.000 динара (600.000 на мађарском, 900.000 на хрватском, 200.000 на буњевачком, 200.000 на ромском, по 100.000 на чешком, руском, украјинском и румунском, 300.000 на немачком, 200.000 на македонском и 100.000 динара за један вишејезички пројекат). Покрајински секретар је решење донео 29. априла, на основу предлога Конкурсне комисије, а у складу са Правилником о суфинансирању пројеката за остваривање јавног интереса у области јавног информисања¹⁴. Против решења могао се покренути управни спор пред Управним судом у року од 30 дана од дана достављања решења. То правно средство није користио ниједан учесник конкурса.

¹² „Службени гласник РС“, бр. 83/14, 58/15 и 12/16

¹³ „Службени лист АПВ“, број 54/14

¹⁴ „Службени гласник РС“, бр. 16/16 и 8/17

СЛУЖБЕНА УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСАМА

Најзначајнију новину у области службене употребе језика и писама националних мањина у 2021. години представља увођење буњевачког језика и писма у службену употребу у граду Суботици, чиме је поред мађарског, румунског, русинског, словачког, хрватског, бугарског, македонског, црногорског и чешког језика постао десети мањински језик који је у службеној употреби на територији неке јединице локалне самоуправе у покрајини, а четврти језик (уз српски, мађарски и хрватски) који је у службеној употреби у том граду. Иницијатива је потекла од Националног савета буњевачке националне мањине, а одборници Скупштине града су једногласну одлуку о изменама и допунама Статута града Суботице донели на седници одржаној 6. маја, уз противљење хрватских политичких представника, који су у знак протеста напустили седницу.

С друге стране, мада је Законом о заштити права и слобода националних мањина¹⁵ и Законом о службеној употреби језика и писама¹⁶ предвиђено да на територији јединице локалне самоуправе где традиционално живе припадници националних мањина, њихов језик и писмо може бити у равноправној службеној употреби, те да ће јединица локалне самоуправе обавезно својим статутом увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва, општина Врбас још увек није увела црногорски језик у службену употребу. У општини Врбас, по резултатима последњег пописа, живи 7.353 припадника црногорске националне мањине, што чини 17,5 одсто укупног броја становника општине.

Са изузетком Опова, Пећинаца, Руме и Сремских Карловаца, од укупно 45 јединица локалне самоуправе, у свакој од њих је поред српског језика у службеној употреби и један или више језика националних мањина.

Унапређењу остваривања права на службену употребу језика и писама доприноси и Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, који је у фебруару расписао конкурс за доделу буџетских средстава органима у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина. Средства у износу од 7.500.000 (у претходној години 11.000.000) динара. Право да учествују на конкурсима имају органи јединица локалне самоуправе у којима је статутом утврђена службена употреба језика и писама националних мањина, месне заједнице и други органи, организације, службе и установе, корисници буџетских средстава, који имају седиште на њиховој територији. Средства се додељују за финансирање, односно учешће у финансирању трошкова израде и постављања табли с називом органа и организација, називом насељених места и других географских назива на путним правцима, називом улица и тргова, као и других обавештења и упозорења за јавност исписаних и на језицима националних мањина, за штампање двојезичких или вишејезичких образаца, службених гласила и других јавних публикација, или за развој система електронске управе за рад у условима вишејезичности. Средства су додељена за 103 учесника на конкурсима, од тога 62 за израду и постављање вишејезичких табли, 24 за штампање двојезичких и вишејезичких образаца и 17 за развој е-управе за рад у условима вишејезичности. На првобитно решење покрајинског секретара о додели буџетских средстава донето на основу предлога конкурсне комисије изјављена су три приговора. Радило се о техничким грешкама насталим приликом разматрања конкурсних пријава, те су приговори усвојени и донето ново решење, којим је поништено претходно. Средства су додељена у свему у складу са

¹⁵ „Службени лист СРЈ“, бр. 11/2002, „Службени лист СЦГ“, бр.1/2003-Уставна повеља и „Службени гласник РС“, бр. 72/2009-др.закон, 97/2013-одлука УС и 47/2018

¹⁶ „Службени гласник РС, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005 - др. закон, 30/2010, 47/2018 и 48/2018 – испр.

Покрајинском скупштинском одлуком о додели буџетских средстава органима и организацијама у чијем раду су у службеној употреби језици и писма националних мањина – националних заједница¹⁷.

Пример притужбе: МН из Новог Сада је желела да овери свој потпис на једном службеном документу код јавног бележника НС из Новог Сада, али је одбијена „јер има текста на мађарском језику“. Након тога се обратила јавном бележнику ШБ, где је такође одбијена с истим образложењем. Износи да јавни бележници у Новом Саду у пракси оверавају само писмена на српском језику, што је у супротности са одредбама о равноправној употреби језика националне мањине, као и Закона о јавном бележничтву, због чега је поднела и пријаву дисциплинској комисији Јавнобележничке коморе Србије. У одговору на притужбу, Омбудсман је потврдио наводе странке да се на подручјима оне јединице локалне самоуправе, где је у службеној употреби и језик и писмо националне мањине, јавнобележничке исправе састављају на српском језику, или на језику националне мањине, или на оба језика, затим да јавни бележник – ако не познаје језик националне мањине који је у службеној употреби – мора да има споразум о сарадњи са судским тумачем за одговарајући језик. Омбудсман је такође указао на чињеницу да је Законом о јавном бележничтву прописано да надзор над јавнобележничком делатношћу врши министарство надлежно за правосуђе, надлежни суд и Комора, па је предложио странци да притужбу пошаље и Министарству правде. Пошто није познато да ли је јавни бележник уручио решење којим је одбио извршење службене радње, у овом случају оверу потписа, што је био дужан да уради, странци је скренута пажња да против таквог решења може изјавити приговор надлежном суду на чијем се подручју налази службено седиште (не)поступајућег јавног бележника.

УЧЕШЋЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈАМА И ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

Епидемиолошке мере, а нарочито ограничење броја људи у затвореном простору утицали су и у 2021. години на начин организовања конференција, округлих столова и сличних скупова, те су они најчешће одржавани у онлајн формату.

Почетком године Омбудсман је учествовао на тродневној онлајн конференцији „РОМА ФОРУМ – праксе у раду са ромском заједницом током пандемије“ на којој је представљен рад организација, институција и појединаца са ромском заједницом у условима пандемије, коју су организовале Екуменска хуманитарна организација, Национални савет ромске националне мањине и Канцеларија за инклузију Рома. Циљ тог догађаја је био да учини видљивим напоре и активности институција и појединаца који су и у таквим условима били уз чланове ромских породица које живе у подстандардним условима. Први дан је био посвећен становању, други образовању, а трећи дан остваривању права Рома.

На позив организације „Праксис“ и А 11 – Иницијативе за економска и социјална права Омбудсман је учествовао представљању извештаја о анализи примене Закона о бесплатној правној помоћи, који је ступио на снагу пре нешто више од годину дана. Путем зум-платформе, приказани су ефекти примене закона из угла интерно расељених лица и лица у ризику од апатридије. Такође у организацији „Праксиса“, путем зум-платформе је одржана конференција поводом објављивања публикације „Положај Рома и Ромкиња на тржишту рада“, која је заснована на истраживању с циљем да пружи увид у кључне изазове са којима се суочава ромска национална мањина, увид у ефикасност мера активне политике запошљавања, као и појаву и најчешће облике дискриминације у овој области.

Од међународних конференција треба издвојити ЕУРАКТИВ виртуелну конференцију на тему „Заштита приватних података након пандемије – шта се променило и у ком правцу настављамо?“, на којој је указано на чињеницу да је приватност у условима пандемије постала још важнији приоритет како за

¹⁷ „Службени лист АПВ“, број 14/2015

појединце, тако и за институције, које треба да се прилагоде радикално промењеним условима, у чему прописи о заштити приватности и података о личности представљају главне бранике у овој области. Савет Европе је заједно са Венецијанском комисијом у априлу одржао вебинар посвећен резолуцији Уједињених нација „Улога омбудсмана и медијаторских институција у унапређењу и заштити људских права, добре управе и владавине права“. Било је речи о историјском контексту и новинама у улози омбудсмана, Венецијанским принципима о заштити медијаторских институција, начинима примене резолуције, стратегији Међународног института омбудсмана и стандардима Савета Европе. Састанак Међународног института омбудсмана за Европски регион и седница Европске скупштине МИО одржана је у мају, поред општих и организационих питања разматран је и положај избеглица и тема „Омбудсмани изложени претњама“. У истом месецу је одржана и 12. светска конференција под називом „Да се чују и они без гласа“. Редовна годишња Генерална скупштина Европског института омбудсмана одржана је у Новом Саду, у септембру. Омбудсман је учествовао и на тродневној онлајн конференцији у организацији будимпештанског Института за заштиту мањина на којој је разматран положај националних мањина у 2020. години у земљама Карпатског басена (Украјина, Словачка, Мађарска, Румунија и Србија).

Коалиција против дискриминације и Правни факултет „Унион“, уз подршку Холандске амбасаде у Београду организовали су стручни скуп о антидискриминационим прописима, посвећен Нацрту закона о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације, које су формулисане у складу са препорукама Комисије ЕУ и Европске комисије против расизма и нетолеранције (ЕКРИ). На скупу су говорили декан факултета, професор Центра за унапређивање правних студија, представник Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог и потпредседница ЕКРИ-ја.

Центар за производњу знања и вештина одржао је у априлу завршну конференцију пројекта „Погрешно познавање мањина у Европи – изазови интеграције и безбедности“ коју је Центар реализовао заједно са Филозофским факултетом у Новом Саду у оквиру којег су спроведена четири истраживања са ромском популацијом. Теме обимне студије која је том приликом настала тичале су се перцепције дискриминације и прихваћености припадника ромске заједнице, као и њихово поверење у институције, а други део истраживања се бавио искуствима ромске заједнице током пандемије, са нагласком на доступност услуга, економске изазове и изазове у образовању деце, односно препознавање потреба ромске заједнице у овом периоду.

На позив Центра за регионализам из Новог Сад, Омбудсман је учествовао на онлајн-конференцији под називом „Бројност припадника националних заједница и утицај на остваривање мањинских права у Хрватској, Црној Гори и Србији“ и том приликом указао на начине на које бројност припадника одређене националне мањине условљава остваривање мањинских права у области културе, информисања, образовања, службене употребе језика, рад националних савета, заступљеност у органима власти итд. На конференцији је указано на важност предстојећег пописа становништва за припаднике националних мањина и њихово слободно национално изјашњавање. Иначе, попис је због епидемиолошке ситуације у већини земаља померен или за крај 2021. године или је планиран у наредној години.

Омбудсман је учествовао на округлом столу „Политичка заступљеност националних мањина у представничким институцијама“ коју је организовао Хелсиншки одбор за људска права у оквиру пројекта „Поглавље 23: Ка пуној интеграцији мањина и међуетничким односима у Србији који се заснивају на поверењу“, с циљем да се у разговору са представницима националних заједница дође до предлога решења која би омогућила бољу укљученост мањина у јавни и политички живот земље.

У октобру је одржана онлајн-конференција „Јавно информисање на језицима националних мањина у светлу спровођења Медијске стратегије“ у чијој организацији су учествовали НИУ „Руске слово“,

Мисија ОЕБС-а у Србији, Независно удружење новинара Србије и Независно друштво новинара Војводине. На конференцији се говорило о значају информисања на мањинским језицима у контексту међународно гарантованог остваривања укупних људских и мањинских права, као и у контексту права припадника националних мањина на истинито, благовремено, веродостојно и потпуно информисање, те о мерама предвиђеним Медијском стратегијом од којих се очекује да допринесу унапређењу квалитету информисања и медијских слобода.

У жељи да на примерен начин обележи 16. новембар - Међународни дан толеранције Омбудсман организовао је скуп на коме су представници разних удружења, као и Покрајинског секретаријата за образовање, управу прописе и националне мањине – националне заједнице говорили о својим активностима на унапређењу толеранције, међуетничке сарадње и равноправности. На путу ка добро уређеном плуралистичком друштву потребно нам је много тога - и добра воља, и дух отворености према другоме, и осмишљени програми, и разуђене активности, и снажна подршка образовних, културних, медијских и свих других подсистема. Толеранција није циљ, истакнуто је на скупу, него средство за постизање циља – једнакости, правде и слободе – а чију реализацију успоравају и отежавају бројне препреке – од снажних предрасуда до економске заосталости, експлоатације и дубоких неправди. Владимир Илић, професор Филозофског факултета у Београду, својим излагањем увео учеснике у разговор о толеранцији. Професор Илић је истакао да бројни чиниоци - економски, социјални, политички, културни утичу на толеранцију, као на претпоставку шире друштвене солидарности, која је угрожена процесима демодернизације и назадовања друштва. У условима тржишне привреде постоји снажан потенцијал за избијање етничке нетолеранције и мржње. Представник Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице говорио је о активностима секретаријата у оквиру пројекта усмереног на афирмацију мултикултурализма и толеранције. Било је речи и о циљевима, резултатима и проблемима учења језика друштвене средине и унапређењу толеранције у Бечеју и Кањижи, о учењу језика у оквиру манифестације „Под крошњама на Штранду“, а презентован је и пројекат/представа под називом „О Срђану, које је националности истина“.

Ради промоције родне равноправности и неговања културног диверзитета који је карактеристичан за мултикултурални простор АП Војводине, Омбудсман је организовао и свечани скуп под називом „Истакнуте жене националних мањина“, посвећен представљању рада и стваралаштва истакнутих жена, припадница националних мањина, који је био резултат добре сарадње са националним саветима националних мањина. У оквиру те успешне сарадње, Омбудсман је посетио и Национални савет словачке националне мањине. Непосредан повод за посету и разговор био је положај словачке националне мањине и тада актуелно претеће писмо упућено Словацима који живе у Бегечу.

Омбудсман је у новембру као панелист учествовао на 5. европској конференцији посвећеној мањинским и локалним медијима, у организацији „Херор Медиа Поинт“-а. У фокусу другог конференцијског дана под називом „Вишејезички крајолик у Војводини“ били су мањински медији и вишејезичка прошлост и садашњост. Кроз разговор о језичком пејзажу у Војводини, дијалог се тицао пре свега значаја мањинских медија који као културно наслеђе сами по себи одражавају језички диверзитет који одликује ове просторе.

Обавеза Омбудсмана, као једног од носилаца активности на реализацији Акционог плана за преговарачко поглавље 23. са Европском унијом, је да Канцеларији за људска и мањинска права, а сада Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог доставља кварталне извештаје о спровођењу активности Акционог плана чији је носилац, а оне се односе на брзо и детаљно одговарање на налазе и препоруке Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана у свим случајевима који утичу

на права припадника националних мањина, али и на обезбеђење адекватне подршке овим институцијама, како би се осигурала ефикасна обрада достављених притужби и како би оне биле доступне припадницима националних мањина. У извештајном периоду, Омбудсман је Министарству благовремено достављао тражене периодичне извештаје.

Пошто се поглавље VIII Акционог плана односи на одговарајућу заступљеност припадника националних мањина у јавном сектору и јавним предузећима, имајући у виду чл. 77. Устава, чл. 22. Статута АПВ, као и чл. 19. Закона о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе¹⁸, а полазећи од својих овлашћења која обухватају заштиту и унапређење људских и мањинских права, Омбудсман од Службе за управљање људским ресурсима прибавља податке о запосленима у покрајинским органима управе и стручним службама Покрајинске владе на неодређено време (који обухватају службенике на положају и на извршилачким радним местима, те намештенике) и на тај начин континуирано прати заступљеност припадника националних мањина у покрајинским органима управе.

¹⁸ „Службени гласник РС“, бр. 21/16, 113/17, 95/2018 и 114/2021

ПРАВА ДЕТЕТА

ПРЕДМЕТИ ПО ПРИТУЖБАМА ГРАЂАНА, ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ И У ОКВИРУ ПРАЋЕЊА МЕЂУНАРОДНИХ ПРАВНИХ СТАНДАРДА

Током 2021. године, Омбудсман је поступао у 117 случајева због могуће повреде права детета. На основу притужби грађана формирано је 36 предмета, а по сопственој иницијативи и у оквиру овлашћења Омбудсмана да континуирано надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа из области људских права, те права да посредовањем и давањем савета и мишљења о питањима из своје надлежности делује превентивно, у циљу унапређења рада органа управе и унапређења заштите људских права и слобода, покренуто је 42 случаја. Поред тога, Омбудсману се, телефонским путем или лично ради давања савета из области остваривања и заштите права детета, обратило још 39 грађана.

У контексту права детета, Омбудсман наглашава да недељивост, међусобна условљеност и повезаност свих људских права детета, у свим активностима која се тичу деце, намећу потребу за обезбеђивањем и уподобљавањем свих радњи које се предузимају са сва четири основна принципа права детета – права детета на живот, опстанак и развој, права на забрану дискриминације, права на партиципацију и најбоље интересе детета. Како наведена четири принципа Конвенције Уједињених нација о правима детета садржана заједно повезују сва права детета прописана овим међународним документом, у наставку Извештаја Омбудсман ће кроз примере поступања издвојити поједине чланове Конвенције ради илустрације положаја и стања права детета у одређеним областима живота.

ПРАВО НА ЖИВОТ, ОПСТАНАК И РАЗВОЈ

Конвенција УН о правима детета прописује да свако дете самим рођењем има право на живот, а да су државе чланице дужне да у највећој могућој мери обезбеђују опстанак и развој детета. Омбудсман сматра да је неопходно обезбедити поштовање постојећих законских прописа, правовремено поступање, сарадњу и координисано деловање свих делова система, унапредити квалитет рада и строго поштовање правила струке, те на тај начин осигурати заштиту права и добробити сваког детета. У том контексту посебно наглашава значај и важност превентивних активности и мера и благовременог одговора који, кад год је могуће, треба да буде интерсекторски и координисан.

Током извештајне године, Омбудсман је путем писаних и електронских медија дошао до сазнања о повреди права детета на живот у три одвојена случаја. Смртни исход, нарочито када је реч о деци, неминовно отвара питања одговорности и пропуста у раду надлежних органа, те њиховог функционисања и могућности да предузму мере које би требало да осигурају заштиту и безбедност деце, односно да спрече њихово страдање.

Омбудсман је на основу медијских написа дошао до сазнања о томе се деветогодишња девојчица утопила на дивљем купалишту у граду пред очима старије сестре и брата близанца, у тренутку када је њена мајка отишла да купи кафу.

У другом случају, седмогодишња девојчица настрадала је у пожару у породичној кући. Према писању медија, пожар је изазвала свећа, будући да у кући, у којој је живела мајка са своје четворо деце, није било електричне енергије. Истовремено, на основу написа могло се закључити да су услови за живот ове породице били веома лоши, те да су просторије неусловне и хигијенски запуштене.

Након спроведених поступака, Омбудсман је закључио да су органи старатељства, након несрећних догађаја, ценећи породичне и социо-економске прилике, у оквиру својих надлежности и у складу с расположивим капацитетима предузели одговарајуће мере, с циљем обезбеђивања адекватне заштите и збрињавања деце у породицама.

Истовремено, имајући у виду специфичност породичних ситуација, Омбудсман је указао органима старатељства на неопходност да наставе континуирано да прате и у складу с потребама пружају стручну помоћ и подршку породицама, односно да благовременом и ефикасном реализацијом свих неопходних активности допринесу успешном превазилажењу евентуалних проблема у будућности, а руководећи се првенствено најбољим интересом остале деце у овим породицама.

У трећем случају, поступак је покренут на основу медијских написа о томе да је тело детета пронађено на дну градског базена и да постоји могућност да је друго дете учествовало у трагичном догађају. На основу садржине изјашњења надлежних органа и установа, утврђено је да је постојала процена и иницијатива за обезбеђивањем додатне подршке у виду личног пратиоца трагично настрадалом детету, али да поступак никада није покренут, јер јединица локалне самоуправе није обезбедила услове за то. Будући да је утврђено да је друго дете било присутно на месту догађаја и да постоји сумња да је гурнуло друга у базен, затражене су информације од надлежних установа о томе да ли су и које мере заштите и подршке детету обезбеђене и планиране.

Поступак је окончан упућивањем мишљења надлежним органима и институцијама и на знање надлежним покрајинским секретаријатима. У мишљењу је констатовано да је неблагоприятно предузимање одговарајућих активности и мера од стране свих поступајућих органа и институција у супротности са најбољим интересима детета, што је у конкретном случају за исход имало и повреду права детета на живот, опстанак и развој. Наиме, јединица локалне самоуправе је тек након трагичног догађаја и дописа Омбудсмана предузела активности и мере у циљу обезбеђивања подршке у виду услуге личног пратиоца за више ученика са своје територије. Надлежна школа и орган старатељства, иако су предузимали активности и мере подршке деци, нису благовремено сачинили планове услуга и подршке за децу/ученике у конкретном случају, како би детаљно дефинисали потребе детета за подршком и прецизирали временски оквир реализације, праћења и евалуације планираних активности и мера, укључујући сарадњу са свим релевантним актерима, већ је то учињено након дописа Омбудсмана. Омбудсман је у наведеном мишљењу посебно нагласио то да процена утицаја свих политика, прописа и буџетских одлука на децу и постављање деце у први план приликом креирања политика и програма од стране доносилаца одлука, треба да буде стандардна пракса која обезбеђује испуњење обавеза преузетих Конвенцијом. Исправно спроведене, ове процене могу помоћи у спречавању могуће штете и смањивању ризика од укупног неуспеха и грешака у креирању политика и доношењу одлука, док су истовремено усмерене на најбољи интерес детета и поштовање права детета.

ПРАВО ДЕТЕТА ДА СЕ РОДИТЕЉИ О ЊЕМУ СТАРАЈУ ПРЕ СВИХ И ПРАВО НА ОДРЖАВАЊЕ КОНТАКТА С РОДИТЕЉЕМ С КОЈИМ НЕ ЖИВИ

Конвенцијом о правима детета прописано је да је држава дужна да обезбеди признавање принципа да оба родитеља имају заједничку и превасходну одговорност у подизању и развоју детета. Преко својих институција, држава је дужна да пружи одговарајућу помоћ родитељима или законским старатељима у

остваривању одговорности за подизање детета, те да у ту сврху обезбеђује развој установа, капацитета и служби за заштиту деце. Уз то, дете има право да редовно одржава личне односе и непосредни контакт са родитељем са којим не живи, осим у случају када се, у одговарајућем поступку, процени да је то у супротности са најбољим интересом детета.

Омбудсман у свом раду неретко среће примере кршења права детета да се родитељи о њему старају на адекватан начин и пре свих, а што сматра последицом, не само нестручног поступања појединих стручњака запослених у институцијама социјалне заштите и других система, већ системских недостатака у виду недовољног броја запослених, њиховог психолошког и емотивног „сагоревања“, некоординисаних активности различитих система и неразвијених услуга подршке за породице и децу у локалним заједницама, а што се одражава на неблаговремено, нецеловито и неадекватно поступање.

Један од таквих примера је и поступак вођен током извештајне године, у оквиру којег је Омбудсман дошао до сазнања да је мајка, након смрти оца којем је поверено вршење родитељског права над њиховим заједничким дететом, затражила подршку надлежног органа старатељства у реуспостављању односа детета с њом и покретања поступка за преиспитивање одлуке о вршењу родитељског права, будући да је орган старатељства поставио детету за старатеља бабу по оцу. Околности од значаја у конкретном случају су те да је мајка била малолетна у тренутку рођења детета и да је након годину дана живота у породици оца детета напустила заједницу због насиља које је трпела од стране партнера и његове мајке. Омбудсман је на основу документације у коју је имао увид проценио да орган старатељства није поступао у најбољем интересу детета током целог периода од када је породица на евиденцији овог органа старатељства, будући да околности указују на могућност постојања породичног насиља према подносиоци притужбе, а да не постоје докази да је орган старатељства предузимао било какве активности и мере у циљу обезбеђивања подршке, заштите права и заштите од насиља тада малолетне мајке. Истовремено, друге околности случаја указују на могућност да одређени привремени старатељ у конкретном случају, утиче на дете и тежи да онемогући реуспостављање односа детета с мајком. Омбудсман је упутио мишљење Покрајинском секретаријату за социјалну политику, демографију и равноправност полова да су вишегодишњим нестручним и незаконитим поступањем центра за социјални рад у конкретном случају грубо нарушена права и најбољи интерес детета и препоручио је надлежном органу да изврши надзор над стручним радом и законитим поступањем центра за социјални рад.

Омбудсман је и током 2021. године примио више притужби на рад надлежних органа, где грађани најчешће изражавају своје незадовољство налазом и стручним мишљењем органа старатељства или одлукама суда у поступку развода брака и поверавања деце једном од родитеља, те регулисања модела виђења детета са родитељем са којим не живи. Притужбе често садрже примедбе на рад водитеља случаја, укључујући њихову пристрасност, непрофесионалан приступ или пасивност у поступању.

У том смислу, Омбудсман уочава неповерење грађана у рад одговорних органа и појединаца, те њихову сумњу у спремност и жељу професионалаца да својом одговорном, непристрасном стручном проценом допринесу заштити најбољег интереса детета.

Значајно је напоменути да конфликтни односи родитеља и неспремност на сарадњу, као што је препознато и претходних година, најчешће стоје у позадини већине обраћања. Последице развода, као комплексног психо-социјалног феномена који најчешће подразумева и нарушено индивидуално и партнерско функционисање родитеља, рефлектују се на породицу као целину, а у таквим ситуацијама добробит деце најчешће остаје у другом плану.

Омбудсман у свом поступању настоји да укаже на потребу сваког детета да одраста у стабилном и мирном окружењу које ће му омогућити да развије осећај сигурности и поверења и допринети његовом правилном развоју. Родитељима (подносиоцима притужби) саветујемо да је важно да испоље толерантнији однос и веће разумевање у погледу остваривања сарадње како са бившим/ом супругом, тако и са органом старатељства, како би путем интензивнијег саветодавног рада и стручне подршке унапредили своје родитељске вештине, с циљем стварања адекватних услова за остваривање права њиховог детета да одржава контакт и са родитељем са којим не живи.

Омбудсман посебно истиче да када је реч о насиљу у породици, чак и када деца нису директне жртве насиља, она су увек сведоци и индиректне жртве. Искуство Омбудсмана у поступању у предметима и на основу истраживања која реализује, говори да нису сви стручњаци надлежних институција и органа сензибилисани да разликују ненасилан од насилног конфликта, нити активности и мере које предузимају у случајевима насиља у породици укључују подршку деци која нису евидентирана као директне жртве. Ово као последицу има и неодговарајуће процене о томе да ли је право детета да одржава односе са родитељем са којим не живи у његовом најбољем интересу.

Истовремено, Омбудсман подсећа надлежне органе да је држава преко својих институција дужна да предузме све одговарајуће мере с циљем обезбеђивања тога да се концепт детета као носиоца права, са слободом да изрази мишљење и правом да буде консултовано у питањима која га се тичу, примењује од најранијег доба, на начине који одговарају способностима детета, његовим најбољим интересима и правом на заштиту од штетних искустава.

ПРАВО НА ОДГОВАРАЈУЋИ ЖИВОТНИ СТАНДАРД

Свако дете, у складу с Конвенцијом о првима детета, има право на животни стандард који одговара његовом физичком, менталном, духовном, моралном и социјалном развоју. Родитељи/старатељи имају првенствену одговорност да, у оквиру својих могућности, обезбеде детету адекватне услове за живот и развој. Држава има обавезу да помогне родитељима и старатељима да ту своју одговорност испуњавају, обезбеђујући им одговарајућу материјалну помоћ и програме подршке.

Низак животни стандард становништва и ризик од сиромаштва посебно погађају децу као једну од најосетљивијих друштвених група и имају велики утицај на остваривање права детета на одговарајући животни стандард. Сиромаштво је комплексан проблем, а сиромашне породице, поред недовољних прихода за задовољење основних егзистенцијалних потреба, суочавају се најчешће са проблемима везаним за (не)одговарајуће стамбене услове, адекватан приступ социјалној заштити, остваривање највишег степена здравствених услуга, као и право на квалитетно образовање. Сиромаштво стога није само егзистенцијално питање одређеног дела друштва, већ проблем који структурално води дискриминацији, преносећи се са генерације на генерацију и остављајући последице на целокупан друштвени развој и његову одрживост. Сиромаштво вишеструко утиче на децу остављајући трајне последице по целокупан развој детета: на здравље, физички, ментални, емоционални, социјални и духовни развој и једна је од највећих претњи остваривању права детета. У пракси Омбудсмана, овај вид проблема највише погађа децу у ромским насељима, децу са сметњама у развоју, инвалидитетом, хроничним и тежим акутним болестима. Мере и капацитети институција и установа у области социјалне заштите да одговоре на потребе ове деце и заштите њихова права, Омбудсман процењује као недовољне и неодговарајуће. Недовољан број запослених у социјалној заштити, преоптерећеност стручних радника послом, неефикасна и преобимна администрација, као и неразвијене услуге у заједници умногоме се одражавају на стање права детета и могућности њиховог унапређења и заштите.

ХРАНИТЕЉСТВО

Сиромаштво у великој мери утиче негативно на способност старања родитеља о деци и значајан је фактор слабљења родитељских компетенција, што у неким случајевима доводи до измештања деце из биолошке и њиховог смештања у хранитељску породицу. Обавеза је државе да, у случају када су материјалне тешкоће претежно узрок егзистенцијалних проблема породице, предузме одговарајуће мере и пружи подршку породици, поштујући право сваког детета на живот уз родитеље. Истовремено, смисао и значај постојања хранитељства као мере заштите потврђује се сваки пут када се утврди постојање оправданих разлога за измештање деце из биолошке породице, пре свега у ситуацији када о деци заиста нема ко да брине, односно када се породица суочава са изазовима због којих родитељи нису у стању да пруже адекватну бригу својој деци. Питање избора хранитеља, њихове едукације и компетенција у односу на дужност која им је поверена морају бити јасно дефинисана, с циљем да се деци у хранитељским породицама обезбеди сигурно окружење, адекватан надзор и задовољење њихових развојних потреба. Омбудсман наглашава да хранитељство не сме бити трајна замена за биолошке родитеље, већ вид привремене заштите деце и подршке породици. Због тога је неопходно да стручни радници континуирано пружају подршку родитељима како би стекли увид у сопствене пропусте и понашања и евентуално преузели одговорност за измештање детета из породице. У том погледу, потребно је биолошкој породици пружити адекватну психосоцијалну, едукативну, здравствену, правну и економску подршку. Према томе, поред обавезе да стручни радници, током праћења и стицања увида у остваривање сврхе хранитељства у појединачним случајевима, сагледају актуелне потребе и промене у хранитељској породици, те континуирано врше проверу капацитета и компетенција хранитеља у односу на дужност која им је поверена, с циљем реализације предвиђеног плана услуга и мера заштите, а пре свега с циљем да се детету осигура стабилно и сигурно окружење и да његове узрасно-развојне потребе на адекватан начин буду задовољене, важно је да током трајања хранитељства, улога родитеља буде препозната и дефинисана, као и да се предузимају потребне мере ради стварања повољних услова за повратак деце у биолошку породицу.

Искуство Омбудсмана указује на то да је пракса надлежних институција неретко другачија, те да изостаје подршка родитељима/старатељима или обезбеђивање других видова заштите детета без одговарајућег родитељског старања, као што је усвојење. Последишно деца остају у хранитељским породицама значајно дуже од прописаних оквира и супротно њиховим најбољим интересима.

Омбудсман подсећа да су на подручју АП Војводине основана три центра за породични смештај и усвојење. Након оснивања центара у Новом Саду и Суботици, у децембру 2021. године, на предлог Владе АП Војводине, Скупштина АП Војводине усвојила је Одлуку о оснивању центра за породични смештај и усвојење у Белој Цркви, чиме је учињен још један корак ка предупређивању и решавању бар дела проблема с којим се суочавају центри за социјални рад, хранитељске породице, а пре свега, у обезбеђивању одговарајуће заштите деце без адекватног родитељског старања. Истовремено, тешкоће са којима се суочавају нису превазиђене, а односе се првенствено на недостатак хранитељских породица, неравномерну територијалну распоређеност хранитељских породица, недостатак специјализованих хранитељских породица, посебно едукованих за пружање заштите деци са сметњама у развоју и/или поремећајем у понашању, необезбеђена партиципација деце.

ПРАВО ДЕТЕТА НА ЗАШТИТУ ОД СВИХ ОБЛИКА НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА

Конвенција о правима детета дефинише право на заштиту деце од свих облика физичког или менталног насиља, повређивања или злостављања, запостављања или немарног поступања, малтретирања или експлоатације, укључујући сексуално злостављање, док је под бригом родитеља, законских заступника

или било које друге особе која се брине о детету. Одговарајуће законске, административне, социјалне и образовне мере за заштиту детета од свих наведених облика насиља, треба, према потреби, да укључују ефикасне поступке за доношење социјалних програма за обезбеђивање неопходне подршке детету и онима који се о детету старају, као и друге облике заштите и спречавања, утврђивања, пријављивања, прослеђивања, истраге, поступања и праћења случајева злостављања детета и, по потреби, обраћања суду.

Вулнерабилност деце и њихова зависност од одраслих који карактеришу детињство као период развоја, носе са собом и ризик од виктимизације деце различитим облицима насиља. Негативно трауматско искуство у детињству, узроковано насиљем, може имати вишеструке, дуготрајне последице на физичко и ментално здравље и целокупни развој детета.

ФИЗИЧКО КАЖЊАВАЊЕ ДЕЦЕ

Физичким кажњавањем детета крше се његова права на целовит и правилни развој, на поштовање физичког интегритета и људског достојанства. Омбудсман подсећа на то да савремена научна истраживања у области психологије, педагогије, неуронауке и сродних дисциплина потврђују штетност и потпуну неефикасност примене физичке казне над дететом с циљем његовог васпитања и дисциплиновања. Осим предузимања прописаних мера ради заштите детета, држава је дужна да осигура помоћ и подршку родитељима, како би стекли увид у штетне последице својих поступања и усвојили позитивне праксе васпитања детета. У том погледу, потребно је континуирано реализовати едукацију професионалаца који раде са децом, али и родитеља, о пожељним моделима васпитавања деце који не подразумевају примену физичког кажњавања деце као васпитни метод.

Управо је физичко кажњавање и насиље према деци у породици било предмет поступања Омбудсмана покренутом на основу сазнања добијеним од Комитета правника за људска права (YUCOM) који је указао на потребу да се обезбеди заштита права и најбољег интереса деце у конкретној породици. Наиме, YUCOM је Омбудсману доставио информације према којима су, незаконитим поступањем центра за социјални рад, на основу исказа датих под принудом и након вишечасовног саслушања, деца измештена из биолошке породице. Према наводима из одговора органа старатељства, након обавештења од стране школе о томе да постоји сумња да деца трпе породично насиље од стране оца, односно очуха, орган старатељства је, у складу с надлежностима, изрекао родитељима одговарајуће мере, а деца су привремено измештена из породице.

Омбудсман је на основу увида у садржину достављених изјашњења и приложене документације, закључио да је надлежни покрајински секретаријат, у поступку надзора над стручним радом органа старатељства, констатовао да је дати центар поступао целовито, благовремено, континуирано, објективно и ефикасно, руководећи се принципом најбољег интереса детета и у потпуности поштујући правне норме и стандарде стручног рада. У том смислу, израђен је план заштите и подршке за децу жртве насиља у породици ради пружања безбедности жртвама, заустављању насиља, спречавању поновног насиља и заштите права детета и донете су мере подршке које имају за циљ да се деци пружи психосоцијална и друга подршка ради опоравка, оснаживања и осамостаљивања. Након спроведеног поступка Омбудсман је утврдио да је Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова у конкретном случају предузео одговарајуће мере у оквиру својих овлашћења.

НАСИЉЕ ПРЕМА ДЕЦИ У ХРАНИТЕЉСКОЈ ПОРОДИЦИ

Омбудсман је покренуо поступак по сопственој иницијативи, а поводом сазнања о одсуству реакције органа старатељства и непредузимања адекватних мера с циљем обезбеђивања заштите и збрињавања детета, будући да стручни радници нису правовремено и адекватно реаговали након указивања на сумњу о постојању вишегодишњег физичког и емоционалног злостављања и занемаривања детета у хранитељској породици њене тетке.

Органу старатељства је предочено да се примена неадекватних метода васпитања, које укључују било који вид насиља, злостављања и занемаривања деце, не сме толерисати, а што у конкретном случају мора бити јасно и недвосмислено предочено и хранитељској породици. Омбудсман је указао на то да је неопходно обезбедити континуирану саветодавну помоћ и подршку породици, посебно имајући у виду узраст детета, као и специфичне околности у конкретном случају, а све с циљем оснаживања детета и заштите његовог најбољег интереса.

Центар за социјални рад сачинио је План услуга који има за циљ стабилизацију односа између детета и тетке/ хранитељице, јачање капацитета хранитељице за примену ненасилних метода комуникације, као и разумевање развојних потреба детета. Остварена је и сарадња са школом коју дете похађа, а орган старатељства планира и ревизију опште подобности за бављење хранитељством ове породице.

СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ

У извештајној години, као и ранијих година, забележено је више поступака чији предмет је било сексуално злостављање деце. Поступци су покретани првенствено у оквиру овлашћења Омбудсмана да континуирано надгледа и прати примену међународних уговора, стандарда и прописа из области људских права. Један од поступака покренут је на основу медијских написа о томе да је ухапшен мушкарац због сумње да је сексуално злостављао своје двоје деце (трогодишњег сина и двогодишњу ћерку). Поступак је окончан након што је закључено да орган старатељства предузима мере и активности у циљу подршке деци и заштити њихових права, а да је тужилаштво обуставило даљу истрагу против оца због недостатка доказа.

Други поступак је покренут на основу медијских написа о томе да је ухапшен мушкарац због сумње да је сексуално злостављао своје две малолетне ћерке. Током поступка је утврђено да је реч о породици са седморо деце, те да су сва деца била тешко занемарена у породици због чега су смештена у хранитељске породице. Није постојала могућност да сва деца буду смештена у исту породицу, али је вођено рачуна о томе да свако дете уз себе има барем једну сестру или брата. Мајци је пружена психолошка подршка и орган старатељства је усмерава на стварање бољих материјалних и егзистенцијалних услова како би јој деца била враћена и поверена њој на старање, док је у односу на оца, који је у време трајања поступка био у притвору, планирано покретање тужбе за лишавање родитељског права у односу на сву децу.

У вези са случајем објављеним у медијима да је наставник једне основне школе полно узнемиравао неколико ученица, Омбудсман је такође покренуо поступак. Утврђено је да је школа у конкретном случају предузела све потребне и одговарајуће мере заштите ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања у конкретном случају, да су одмах по пријави обављене консултације са надлежном школском управом, о случају је обавештена полиција, а против запосленог покренут дисциплински поступак и он је одлуком директора удаљен са рада до окончања поступка. Уз то, сачињени су планови заштите за ученике и предузете одговарајуће мере подршке у најбољем интересу ученика. Омбудсман је поступак окончао указивањем школи на то да је поступање ове установе у конкретном случају пример добре праксе у заштити ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања.

Омбудсман је покренуо поступак по сопственој иницијативи и поводом сазнања о томе да је наставник физичког васпитања у основној школи слао непримерене фотографије и поруке путем Вибер (*Viber*) апликације ученици осмог разреда, те јој се непосредно обраћао на непримерен начин. Након спроведеног поступка, на основу увида у садржину достављеног изјашњења, Омбудсман је констатовао да су одговорни органи школе у међувремену предузели све расположиве мере, с циљем превазилажења проблема у конкретном случају. Међутим, из приложене документације произлази и да је школа донела решење, у току дисциплинског поступка, којим поменутом наставнику престаје радни однос из разлога што је споразумом о преузимању преузет у другу основну школу. Дисциплински поступак одговорности запосленог је обустављен другим решењем. Омбудсман је током поступања уочио да овакав начин окончања поступка у виду (не)утврђивања одговорности запосленог није јединствен случај, те да се споразумним преузимањем у другу школу запослени ослобађа сваке одговорности и евентуалних санкција. Сходно томе, Омбудсман ће се у наредном периоду у вези с овим проблемом обратити надлежним органима.

ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ У ОБРАЗОВНО – ВАСПИТНИМ УСТАНОВАМА

Искуство Омбудсмана изнова потврђује закључак да се у највећем броју случајева вршњачког насиља у образовно-васпитним установама проблем открива у тренутку кулминације и да се тек тада приступа његовом решавању. Према мишљењу Омбудсмана, континуирано присутан проблем насиља захтева озбиљнију пажњу и ангажовање свих одговорних актера у погледу васпитања и образовања деце, пре свега њихових родитеља, па и свих одговорних органа у образовно–васпитним установама. Омбудсман годинама апелује на директоре установа, педагошко–психолошке службе и тимове за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања, да су у обавези да у сваком појединачном случају насиља реагују правовремено и у складу са Посебним протоколом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања и Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање. Омбудсман посебно инсистира на спровођењу мера и активности које би за циљ имале генералну превенцију насиља у будућности и обезбеђивање највишег степена заштите деце/ученика. Решавање проблема вршњачког насиља требало би да подразумева свеобухватно и континуирано учествовање деце у превенцији насиља. Стога је, према мишљењу Омбудсмана, нужно подстицати формирање и активније ангажовање вршњачких тимова, како би се међусобним подстицањем ученика, уз подршку родитеља и других одговорних лица, остварио постављени циљ, односно смањење насиља у школама.

Омбудсман истовремено упозорава на то да су стручни сарадници, психолози и педагози у образовно-васпитним установама првенствено задужени за предузимање и спровођење активности у решавању случајева насиља, односно руковођење тимовима за заштиту ученика од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, као и да су одговорни за вођење и чување документације о свим случајевима насиља у којима тим учествује. Имајући у виду да образовно-васпитне установе броје и по више стотина деце и ученика, да најчешће истовремено имају запосленог једног или два стручна сарадника који, уз поступање у случајевима насиља, имају друге обавезе и одговорности, између осталог, учешће у обезбеђивању додатне образовне, здравствене и социјалне подршке деци и ученицима, Омбудсман разуме да они нису увек у могућности да у потпуности одговоре на прописане процедуре. Истовремено, Омбудсман указује на то да искуство и пракса говоре да се последњих година евидентира све више деце са неким обликом менталних тегоба и проблема у понашању. Сходно томе, Омбудсман апелује на надлежне органе да предузму одговарајуће мере, у смислу обезбеђивања већег броја запослених стручних сарадника и њихово растерећење од бројних административних задатака, како би било омогућено адекватно спровођење прописа, активности и мера у најбољем интересу деце и ученика и у циљу заштите њихових права.

ПРАВО НА ЗАШТИТУ ПРИВАТНОСТИ И ДОСТОЈАНСТВА ДЕТЕТА

Конвенција налаже обезбеђивање законске заштите сваком детету од произвољног и незаконитог мешања у његову приватност, породицу, дом или преписку или напада на његову част и углед.

Омбудсман је покренуо поступак по сопственој иницијативи и обратио се надлежној градској управи, када је дошао до сазнања да је културни центар објавио непримерене фотографије девојчица плесног студија на својој званичној Фејсбук страници. Из достављеног изјашњења произлази да је претходно прибављена сагласност родитеља за објављивање предметних фотографија деце на друштвеној мрежи Фејсбук. Након што је Омбудсман упутио мишљење надлежној јединици локалне самоуправе у конкретном случају, спорне фотографије су обрисане са друштвених мрежа.

Омбудсман је у мишљењу навео то да не одобрава, али да разуме поступке родитеља који, понекад, у најбољој намери, дају сагласност да се јавности изложе осетљиви подаци, информације или фотографије, које дубоко задиру у приватност детета. Управо је дужност и обавеза представника јавних институција, као и самих медија, да штите права детета, те да у таквим случајевима поуче родитеље и јавност о начину извештавања руковођеним најбољим интересом детета и да одговорно презентују добијене информације, односно објављују фотографије на којима су деца. Сходно наведеном, а поштујући најбољи интерес детета, одговорност установа/институција које непосредно или посредно раде с децом и за децу је да у оквиру својих система штите права детета, предузму мере које ће допринети њиховом остваривању и унапређењу. Најбољи интерес детета треба да буде од превасходног значаја у свим активностима које се тичу деце, односно да има предност над интересом родитеља, односно старатеља, установе, институције или заједнице у ситуацијама када се ови интереси разликују од интереса детета. Поштовање достојанства детета подразумева и то да се излагање деце у медијима не сме вршити на начин који је манипулативан или сензационалистички. Омбудсман је мишљења да је недопустиво да представници јавних институција и медији не воде рачуна о садржини информација које презентују јавности, јер тако често, посредним или непосредним разоткривањем идентитета детета, непримереним фотографијама, грубо крше зајемчена права детета, а сам приказ детета у јавном медијском садржају може додатно утицати и појачати трауматично искуство детета и произвести вишеструку штету по његов развој, доживљај његове личне вредности и слике о себи, а неретко и угрозити његову безбедност и сигурност. У том смислу, посебно је недопустиво објављивање фотографија на којој су деца приказана у позама које би могле да се тумаче као сексуално провокативне.

Поводом изјава бившег државног службеника и запосленог у органима безбедности, Омбудсман је издао саопштење за јавност којим је осудио нападе којима се у јавном простору одговорност за убиство детета приписује родитељима и самој жртви, као облик најгрубље повреде права детета. Све жртве, а посебно када је реч о деци, имају право на поштовање пијетета. Предрасуде и стереотипи којима се одговорност за насиље приписује жртвама, почивају на патријархалним обрасцима и ставовима и у великој мери се одражавају на неповерење жртва да насиље пријаве институцијама и на њихов страх од осуде јавности. Када овакве изјаве долазе од оних који би требало да штите грађанке и грађане и старају се за њихову безбедност, онда је то директна порука јавности да је њихово неповерење у институције оправдано. Омбудсман је позвао надлежне органе и институције да адекватно реагују поводом оваквих изјава, као и да предузимају све потребне мере ради заштите деце, грађанки и грађана од насиља, посебно указујући на чињеницу да се све дешава у тренутку када више хиљада жена и девојчица у јавности износе разлоге због којих нису пријавиле насиље.

ПРАВО НА НАЈВИШИ МОГУЋИ СТАНДАРД ЗДРАВЉА И ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ

Право детета на уживање највишег остваривог здравственог стандарда и на капацитете за лечење и здравствену рехабилитацију прописано је Конвенцијом о правима детета у члану 24. Исти члан обавезује државе чланице на посвећивање посебне пажње примарној здравственој заштити, превенцији, здравственом просвећивању и смањењу смртности деце.

Спровођење мера заштите становништва од заразних болести законом је утврђено као приоритет у односу на спровођење осталих мера у области здравствене заштите, те је обавезна имунизација (у коју је уврштена и ревакцинација применом ММР вакцине) дефинисана као имунизација лица одређеног узраста, као и других лица одређених законом, коју лице које треба да се имунизује, као ни родитељ, не може да одбије, осим у случају постојања медицинске привремене или трајне контраиндикације. Обавезна имунизација посебно је предвиђена као неопходан услов за боравак деце у предшколским и школским установама. Боравак невакцинисаног детета у школи непосредно угрожава право на живот, опстанак и развој остале деце. Како је исто резултат занемаривања родитељских дужности да се старају о животу и здрављу и да обезбеде основно школовање детету, у случајевима када ученик уписан у први разред, на дан поласка у школу није вакцинисан, односно није утврђена контраиндикација за имунизацију, о чему је доказе дужан да достави родитељ, школа треба да предузме одговарајуће мере.

Држава је дужна да предузме све потребне мере како би се обезбедила заштита детета од свих облика дискриминације или казне засноване на статусу, активностима, израженом мишљењу или убеђењу родитеља, те заштита детета од свих облика насиља, повреда или злоупотребе, занемаривања или немарног односа, малтретирања или експлоатације, док је на бризи код родитеља. Пропуштање родитеља да обезбеди услове за правилан развој детета, а што може да наруши његово здравље, представља облик занемаривања и немарног поступања

Последњих година, а посебно с појавом пандемије Ковид-19, суочавамо се с чињеницом да је дошло до пада поверења у комплетан систем имунизације. То је резултирало тиме да болести које се могу спречити вакцином и даље представљају претњу широм света, што доказује и појава епидемије малих богиња у појединим европским земљама, укључујући и Републику Србију. Бројне су предрасуде о вакцинацији које се опајају у јавности, од најчесталијег страха појединих родитеља да ММР вакцина изазива аутизам, да постоји велики ризик од најгорих компликација након вакцинације, сумње у безбедност састава вакцине, да постоји скривени интерес фармацеутских компанија у производњи вакцина, до тога да је право да се одбије вакцина људско право гарантовано Уставом и Законом о правима пацијената.

Омбудсман је у више наврата ранијих година различитим активностима пружао подршку адекватном информисању јавности о значају вакцинације, посебно када је реч о вакцинацији деце. У децембру 2021. године, Омбудсман је издао саопштење и апел јавности поводом објављеног извештај Института за јавно здравље „Милан Јовановић Батут“ у којем је изнет податак да је током првих шест месеци ове године ММР вакцину примило само 38,8 одсто деце. Омбудсман је у саопштењу изразио забринутост због могућег угрожавања права детета на највиши ниво здравствене заштите, а тако и права на живот, опстанак и развој и позвао све грађане и грађанке, а првенствено родитеље и старатеље да се информишу о вакцинацији деце из проверених извора и на основу научно заснованих чињеница. У том смислу, Омбудсман је подржао надлежне институције у предузимању активности и мера у циљу едукације становништва о значају вакцинације и посебно карактеристикама ММР вакцина и поделио на својој интернет страници летке, линкове и информације у вези са вакцинацијом које је објавио Институт за јавно здравље Војводине.

ПРАВО НА ОБРАЗОВАЊЕ

Конвенција Уједињених нација о правима детета прописује да право на образовање треба да буде усмерено на развој личности детета и развој обдарености менталних и физичких способности до крајњих граница, на развој поштовања права човека и основних слобода, на припрему детета за одговоран живот у слободном друштву, у духу разумевања, мира, толеранције, родне равноправности. Стога и основни циљеви образовања и васпитања подразумевају обезбеђивање добробити и подршке целовитом развоју детета и ученика, односно образовни процес не подразумева искључиво интелектуална постигнућа, стицање и унапређивање знања у оквиру прописаних наставних садржаја, већ и: *емоционални, социјални, морални и физички развој, развој свести о себи, развој критичког мишљења, позитивних људских вредности, па тако и развој вештина и компетенција за сарадњу, солидарност, личну и друштвену одговорност, моралне вредности, неговање другарства, пријатељства, поштовање људских права и права детета.*

Омбудсман је у досадашњем раду више пута поступао поводом притужби родитеља незадовољних одлуком школе о избору ђака генерације. У 2021. години Омбудсман је примио притужбу родитеља због незадовољства поступањем школе и Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, у заштити њиховог детета од вршњачког насиља. Наиме, родитељи су указали на то да је њихово дете трпело насиље од стране ученице која је изабрана за ђака генерације и изразили сумњу у то да школа није предузимала одговарајуће мере заштите ученика од насиља штитећи интересе ученице која је одабрана за ђака генерације.

Анализом документације коју су доставили школа и Секретаријат, Омбудсман је утврдио да је против ученице која је изабрана за ученика генерације вођен васпитно-дисциплински поступак у седмом разреду, да је педагошко-психолошка служба у сарадњи са одељенским старешином реализовала појачан васпитно-дисциплински рад са овом ученицом и да јој је изречен укор одељенског старешине. Истовремено, Омбудсман је утврдио и то да је одлука о избору ђака генерације у конкретном случају донета у складу с правилником школе, те да је ученица остварила највише бодова међу предложеним ученицима. Међутим, Омбудсман је у мишљењу упућеном школи указао на то да је сам правилник структуриран на начин да потенцијално доводи до повреде права и најбољих интереса детета, те да је управо до тога дошло у конкретном случају. Указано је на то да њиме није дефинисан циљ који се жели постићи доделом овог признања. Пропуштањем да се наведеним правилником дефинише циљ избора ђака генерације, те да се прецизирају критеријуми и други елементи поступка избора, за ђака генерације изабрана је ученица са којом је вођен васпитно-дисциплински поступак и за коју је утврђено не само да је вршила, већ и да је иницирала вршњачко насиље према другој ученици. Давањем искључиве предности и значаја постигнућима у учењу и знању, донета је одлука која, по мишљењу Омбудсмана није у најбољем интересу ни ученице која је изабрана за ђака генерације, ни у најбољем интересу осталих ученика школе, будући да је оваквим избором свим ученицима послата порука да постоје услови и околности под којима се толерише и амнестира насиље, дискриминација и неколегијални однос према другима и да је, уместо целовитом развоју, пажња и фокус усмерена само на одређене аспекте развоја ученикове личности. Признање *ученик/ђак генерације* према мишљењу Омбудсмана треба да има образовну и васпитну функцију, те да сам ученик/ђак генерације треба да репрезентује скуп вредности и представља пример и узор уравнотежености свих компетенција – личних, грађанских, друштвених, радних, интелектуалних. Омбудсман је посебно истакао да је за пуно остваривање права детета неопходно обезбедити право детета да изрази своје мишљење и да активно учествује у доношењу одлука у вези с питањима која га се тичу. С тим у вези, указао је на потребу да се ученицима омогући прилика да се њихов глас чује у свим административним поступцима, па тако и у поступку избора ђака генерације, било непосредно или преко својих представника.

Напоследку, Омбудсман је школи препоручио да донесе нови или измени постојећи Правилник о избору ученика генерације како би било омогућено да убудуће овај избор буде у складу са стандардима права детета и у циљу залагања и подршке правима и најбољим интересима детета, као и да је потребно је да овај документ садржи најмање следеће:

- јасно дефинисан циљ избора ђака генерације, усклађен са стандардима најбољег интереса детета и циљевима и исходима образовно-васпитног процеса;
- јасно и прецизно дефинисане критеријуме и њихово бодовање, а који подразумевају све аспекте развоја и компетенција ученика;
- детаљно уређен поступак избора: ко, на који начин, у ком временском оквиру иницира и предлаже ученика генерације; учешће ученика у поступку избора ђака генерације; састав и број чланова комисије за избор ђака генерације; поступак избора комисије; начин, ток и временски оквир у којем комисија доноси одлуку; правни лек; облик и врсту награде.

Школа је обавестила Омбудсмана да је предвидела доношење новог правилника о избору ђака генерације за школску 2021/22. годину, а који ће садржати све елементе у складу са препоруком Омбудсмана.

Омбудсман издваја и поступак покренут поводом притужбе на рад комисије за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету и ученику, где разлог незадовољства родитеља произлази из чињеница да, у складу с проценом чланова комисије, не постоји потреба за одлагањем уписа детета у први разред основне школе, а што је био основни садржај захтева који су упутили родитељи.

Позивајући се на здравствено и психо-емоционално стање детета, Омбудсман се обратио комисији са захтевом да поново размотри евентуално одлагања уписа у први разред за дете, посебно уважавајући налазе и мишљења поступајућих специјалиста, а руководећи се првенствено најбољим интересом детета. Управо је принцип и право најбољег интереса детета ослонац који треба да усмерава процену и олакшава доношење одлуке. У том контексту Омбудсман тумачи и законске одредбе у вези с могућношћу одлагања поласка у школу изузетно. Сам процес доношења одлука треба да садржи процену могућег утицаја те одлуке на дете и његову добробит (у датим околностима, али и дугорочно). Образложење одлуке треба бити такво да се јасно види да су се доносиоци одлуке руководили принципом најбољег интереса детета, да је описано на који начин је он процењиван у односу на друге чиниоце и питања, који су критеријуми на којима почива и да је јасно видљиво да су разматрана сва могућа решења. С циљем остваривања пуне заштите и права детета, приликом сваког доношења одлуке неопходно је осигурати да се мишљењу детета посвети дужна пажња и да је из садржине мишљења очигледно да је оно узето у обзир.

Подноситељка притужбе доставила је информације о томе да је, након обраћања Омбудсмана, комисија донела решење којим се детету одлаже полазак у први разред основне школе.

ДРУГЕ АКТИВНОСТИ ОМБУДСМАНА

Током 2021. године, сагласно овлашћењу да организује саветовања и кампање у области образовања о људским правима и питањима од значаја за остваривање људских права и учествује у њиховом раду, Омбудсман је организовао више стручних скупова, састанака, округлих столова и конференција, на тему права детета. Услед епидемије корона вируса, већина активности организована је онлајн. Епидемија је

утицала и на знатно мањи број посета установама за смештај деце и образовним установама, а што чини неизоставни део рада Омбудсмана.

ОКРУГЛИ СТО „ПРЕВЕНЦИЈА СЕКСУАЛНОГ ЗЛОСТАВЉАЊА ДЕЦЕ – СЕКСУАЛНО ОБРАЗОВАЊЕ“

Омбудсман је у марту организовао округли сто „Превенција сексуалног злостављања деце – сексуално образовање“ који је окупио научне раднике/раднице и професионалце из области образовања и права детета. Скуп је организован с циљем свеобухватнијег сагледавања проблема сексуалног злостављања деце, потреба и мера за обезбеђивањем адекватне превенције и заштите деце од сексуалног злостављања. На овом скупу је закључено да је потребно обезбедити стицање одговарајућег знања о правима детета и заштити деце од сексуалног злостављања за сва лица која су редовно у контакту са децом у области образовања, здравствене и социјалне заштите, правосуђа, спорта, културе, медија и свим осталим подручјима која подразумевају рад са децом. Исто тако, неопходно је обезбедити да деца током предшколског, основног и средњошколског образовања добију информације о опасностима од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, као и о могућностима да се сама заштите, чему би свакако требало да претходи креирање програма сексуалног образовања – у складу с анализом постојећег стања и проценом потреба, уз партиципацију деце и младих приликом доношења програма, те обавезног учешћа родитеља. Подизање нивоа информисаности и мењање ставова шире јавности о појави и препознавању сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања деце и о превентивним мерама које могу бити предузете препознато је као важан корак у настојању да се спречи сексуално злостављање деце. Имајући у виду важну улогу медија, учесници скупа сагласили су се у ставу да је нужно обезбедити стицање одговарајућег знања медија о правима детета и њиховој заштити, те их на тај начин подстицати да пружају одговарајуће информације и у вези са свим аспектима сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања деце. Неопходно је обезбедити одговорно извештавање и спречавање ретрауматизације и секундарне виктимизације жртве, а пре свега осигурати доследну контролу медија и поштовање прописаних професионалних стандарда, законских одредаба и етичких норми.

СКУП „ПРАВА ДЕТЕТА ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ – ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ“

Омбудсман је, поводом обележавања првог јуна – Светског дана родитеља и Дана детета, у сарадњи са Амбасадом Шведске у Србији, организовао онлајн скуп „Права детета током пандемије – примери добре праксе“. Циљ овог скупа био је да укаже на позитивне примере и праксе заштите и унапређења детета у различитим областима живота током Пандемије и на промишљање о томе шта смо током овог периода уочили и научили, а да може да помогне и подстакне даље унапређење права детета.

На скупу је присуствовала и Елисабет Далин, омбудсманка за права детета у Шведској, која је указала на то да су основне и средње школе у њеној земљи наставиле редован рад у најбољем интересу детета, али да је у другим областима заштите права детета уочен простор и потреба за даљим унапређивањем права детета. Право детета на учешће у свим одлукама и областима које га се тичу и право детета да буде питано и да изрази своје мишљење, препознато је као право које је током пандемије недовољно поштовано и на чијем унапређењу је потребно радити надаље. Омбудсманка Шведске је истакла да је у Краљевини Шведској од 2020. године Конвенција о правима детета формулисана и као Закон о правима детета у Шведској.

Искуства осталих излагача скупа, представница и представника различитих институција, установа и организација цивилног друштва у области остваривања права детета на образовање, здравствену заштиту, социјалну заштиту, игру, културу у контексту пандемије, потврдила су да су право детета на партиципацију и проактиван приступ укључивању деце у процес разматрања и доношења одлука на свим нивоима, у редовним и ванредним околностима, од непроцењивог значаја за пуно остваривање и поштовање права детета.

ПИСМО ЗА РОДИТЕЉЕ УРУЧЕНО ВОЈВОЂАНСКИМ ПОРОДИЛИШТИМА

Поводом обележавања дечје недеље, током прве недеље октобра, Омбудсман је уручио Писмо за родитеље породилицима у АП Војводини, како би оно било подељено трудницама и породицама у овим установама. Писмо је осмишљено са циљем да од првог дана родитељима буду доступне основне информације о правима детета и кључним условима за квалитетан целовит развој детета. Садржина писма обухвата информације о томе шта су права детета и због чега је значајна Конвенција Уједињених нација о правима детета, као и најсвежије научне податке и доказе о раном развоју детета, квалитетној стимулацији и подршци раном развоју и његовом значају за цео живот појединки и појединаца, као и друштва у целини. Овогодишњи мото Дечје недеље чинили су стихови Љубивоја Ршумовића „Дете је дете, да га волите и разумете“, а Омбудсман подсетио на то да управо Конвенција о правима детета каже да дете, у циљу потпуног и складног развоја личности, треба да расте у породичној средини, у атмосфери среће, љубави и разумевања.

САСТАНАК ПОВОДОМ МЕЂУНАРОДНОГ ДАНА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА "БЕЗ УЧИТЕЉА КОЈИ СЕ ОСЕЋА УВАЖЕНО И ПОШТОВАНО, НЕМА КВАЛИТЕТНОГ ОБРАЗОВАЊА"

Потреба за прилагођавањем васпитно–образовног процеса у околностима пандемије умногоме је утицала на све учеснике образовно-васпитног система. Просветни радници, посебно учитељи и наставници, нашли су се у самом средишту овог процеса, те је квалитет њиховог рада зависио и од тога како се они осећају у овим улогама, да ли добијају одговарајућу помоћ и подршку надлежних институција/органа и какве су могућности и начини сарадње са овим институцијама, родитељима и децом/ученицима.

Са жељом да Међународни дан просветних радника обележи на начин да пуну пажњу поклони просветним радницима и непосредно чује њихова мишљења, ставове, искуства и проблеме са којима се суочавају, Омбудсман је организовао онлајн састанак са просветним радницима у АП Војводини.

Уз подршку Националне асоцијације родитеља и наставника Србије и њених сарадница, на састанку којем је присуствовало двадесет просветних радника из 15 образовно-васпитних установа из АП Војводине, формулисани су закључци и предлози за унапређење положаја просветних радника у нашој земљи. На састанку је констатовано да су услови рада током пандемије наметнули још више очекивања и оптерећење наставницима и да им је подршка и укљученост родитеља у овом периоду веома значила. Истовремено, недостатак техничких средстава за реализацију онлајн-наставе, као и недостатак времена због других обавеза, представљају велики проблем и наставницима и родитељима. Истакнуто је да су измењене околности и настава на даљину произвели губитак у усвајању знања и градива код ученика и да је потребно ревидирати стандарде постигнућа и планирати компензаторне програме у наредном периоду. Оно што се показало добрим и корисним је употреба различитих медијских и техничких средстава у настави које није толико често, а могло је и требало је бити, по речима наставника, део редовних средстава наставе и пре периода пандемије. Закључено је да је непосредан контакт са

ученицима у школи незаменљив и да је то оно што свима недостаје. На питање да ли и у којој мери познају концепт права детета, наставници су указали на то да постоји потреба да знају више, како они, тако и родитељи, будући да је утисак да се овај концепт не разуме довољно и погрешно доводи у везу са попустљивим односом према деци и ученицима. Омбудсман је нагласио да су просветни радници један од најзначајнијих ресурса развоја заједнице и друштва у целини, а доносиоци одлука и креатори политика дужни су да предузму све неопходне кораке како би просветним радницима пружили осећај достојанства и уважености који заслужују.

ТРИБИНА „РОДНО БАЛАНСИРАНИ ОДНОСИ У ПОРОДИЦИ – ПУТ КА ДРУШТВУ БЕЗ СЕКСУАЛНОГ НАСИЉА“

У оквиру 6. фестивала менталног здравља¹⁹ „Градимо сигуран простор за сексуално и ментално здравље“, Омбудсман је, између осталог, организовао трибину под називом „Родно балансирани односи у породици – пут ка друштву без сексуалног насиља“ којом је модерирала саветница ове институције.

На трибини је било речи о значају првих 1000 дана живота детета на његов целокупан психофизички развој и снажан утицај овог најранијег периода на ментално и физичко здравље појединки и појединаца, те друштва у целини. Будући да су прве године живота и период у којем се изграђује родни идентитет код већине деце, указано је на значај и снажно дејство културолошких и друштвених чиниоца, па тако и родних стереотипа и предрасуда на обликовање дететовог доживљаја себе и понашања у складу са очекиваним и наметнутим нормама о томе шта значи бити дечак или девојчица, што надаље утиче и на одржавање неједнаке расподеле моћи и неједнаких могућности за жене и мушкарце и последично до родно заснованог насиља. Отворена су питања и теме препознавања и обезбеђивања подршке деци и особама другачије сексуалне оријентације, родног идентитета и проблема са којима се суочавају породице са истополним родитељима. Као кључни проблем у овом контексту, издвојено је то што ове особе и породице нису препознате или су недовољно препознате од система, због чега се носе са бројним тешкоћама и не добијају потребну заштиту и подршку. Посебно је истакнуто да је, у складу са међународним стандардима и домаћим прописима, првенствена одговорност и обавеза доносиоца одлука и креатора политика у стварању услова и обезбеђивања могућности у правцу изградње сигурног и равноправног простора за све грађане и грађанке.

ПОСЕТА ШКОЛИ ЗА ОСНОВНО И СРЕДЊЕ ОБРАЗОВАЊЕ „МИЛАН ПЕТРОВИЋ“ У НОВОМ САДУ

У циљу ближег сагледавања околности и стања права детета током пандемије, Омбудсман је посетио Школу за основно и средње образовање „Милан Петровић“ у Новом Саду. Истовремено, ово је била прилика за идентификацију постојећих проблема и разматрање евентуалних могућности за пружање правремене подршке деци и одраслима са сметњама у развоју и инвалидитетом и унапређење заштите њихових људских и дечијих права.

На састанку је закључено да су последице и утицај пандемије вируса корона, укључујући брзе, неочекиване и интензивне промене у свакодневном животу, осетније за појединце и породице из рањивих група, укључујући породице са члановима који имају сметње у развоју или неки облик инвалидитета. Запослени у овој установи су самостално или у колективу проналазили решења и стварали ученицима ново окружење и услове за континуирано учење и образовање, прилагођене њиховим потребама и актуелној ситуацији. Уз мало времена за припрему у неизвесној и до сада непознатој ситуацији, ово је подразумевало измене и прилагођавање наставног плана и програма

¹⁹ Више о Фестивалу на стр. 61

другачијим околностима и одступање од уобичајених навика, обавеза, активности. Одступање од свакодневних рутина је, посебно код деце са сметњама у развоју и инвалидитетом, условило извесно неразумевање ситуације и бурније емоционалне реакције. Недовољна стручна подршка у заједници, укључујући недовољан број дефектолога, дечијих психијатара, педијатара, социјалних радника, личних пратилаца, такође су препрека и умногоме утичу на могућност остваривања права на адекватно образовање, али и на обезбеђивање одговарајуће социјалне и здравствене заштите деце и одраслих са сметњама у развоју.

УЧЕШЋЕ ЗАМЕНИКА ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА – ОМБУДСМАНА ЗА ПРАВА ДЕТЕТА НА КОНФЕРЕНЦИЈИ „ПРАВО ДЕТЕТА НА ЗДРАВУ ЖИВОТНУ СРЕДИНУ“

Заменик покрајинског заштитника грађана – омбудсмана за права детета учествовао је на конференцији „Право детета на здраву животну средину“, а коју је на Дан планете Земље, организовао Центар за права детета. Конференција је организована у циљу представљања мишљења деце о остваривању њиховог права на здраву животну средину, размене искустава и доприноса креирању политика које подржавају живот деце у здравој животној средини.

У Конвенцији о правима детета не помиње се право детета на здраву животну средину, али се у овом документу указује на важност образовања, чија се улога у стицању знања о животној средини, начинима њене заштите и унапређења не може потценити. Заменик омбудсмана за права детета подсетио је учеснике Конференције да је 2019. године покрајинска скупштина усвојила Декларацију о заштити животне средине у АП Војводини, у којој се истиче да ће АП Војводина предузимати мере како би млади у процесу образовања стицали сазнања о заштити и унапређивању животне средине, одрживом развоју, али и о изворима, узроцима и последицама загађивања животне средине.

ИСТРАЖИВАЊЕ „ПОСТУПАЊЕ ИНСТИТУЦИЈА У ЗАШТИТИ ДЕТЕТА ОД СЕКСУАЛНОГ ЗЛОСТАВЉАЊА“

Имајући у виду то да је тренд увећања броја предмета сексуалног злостављања деце, о чему је писао у Извештају за 2020. годину, настављен и у 2021. години, као и да је тема сексуалног злостављања нашла значајније место у јавном медијском простору у извештајној години, Омбудсман је у извештајној години организовао више активности у циљу испитивања стања и поступања институција у превенцији и заштити деце од сексуалног злостављања, као и потребе за едукацијом професионалаца из различитих система, деце, родитеља и најшире јавности у вези са темом сексуалног насиља.

Поводом обележавања 18. новембра - Европског дана заштите деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања, а уочи обележавања још два значајна међународна датума: 19. новембра - Светског дана превенције злостављања деце и 20. новембра - Међународног дана детета, Омбудсман је објавио саопштење у којем је изнео прелиминарне резултате истраживања о поступању институција у заштити детета од сексуалног злостављања. Наиме, Омбудсман је започео у априлу истраживање са циљем да стекне ближи увид у поступање институција образовног, здравственог, система социјалне заштите и правосуђа у превенцији и заштити деце од сексуалног насиља, као и у погледу информисаности и ставова професионалаца из наведених система о овој теми. Прелиминарни подаци засновани на одговорима 1203 просветна радника/раднице, од којих је 404 запослено у основним школама, 251 у средњим школама и 548 у предшколским установама у АП Војводини, потврђују да су едукације на тему сексуалног насиља према деци потребне овој групи професионалаца, као и да је неопходно јачање њихових компетенција да препознају и адекватно одговоре у заштити деце од сексуалног насиља. Половина броја испитаника током свог професионалног искуства прошла је обуке о

правима детета, више од 70 одсто њих прошло је обуке у вези са заштитом деце од насиља, злостављања и занемаривања, али је тек 15,7 одсто испитаника навело да су обучавани у области заштите деце од сексуалног злостављања. Мање од четири одсто испитаника навело је да сматра да је у потпуности компетентно да препозна знаке потенцијално сексуално злостављаног детета, а 23 одсто њих сматра да је довољно компетентно да пружи адекватан одговор у заштити детета од сексуалног злостављања. Према подацима које је Омбудсману доставило 195 образовно-васпитних установа са подручја АП Војводине, 103 установе наводе да није било организованих обука у вези са превенцијом и заштитом деце од сексуалног насиља, а оне које су наводиле да су обуке држане запосленима и ученицима углавном помињу обуке које су држане спорадично, једнократно, од стране различитих актера (полиција, центри за социјални рад, представници невладиних организација).

Питање сексуалног насиља према деци регулисано је кроз више међународних докумената од којих је најважнији Конвенција Уједињених нација о правима детета уз коју је донет и Факултативни протокол о продаји деце, дечјој проституцији и дечјој порнографији, али је и бројним домаћим законима и подзаконским актима регулисана превенција и заштита деце у овој области. Први регионални споразум посебно посвећен заштити деце од сексуалног насиља је Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања усвојена је 2007. године у Лансаротеу, а ратификована у Републици Србији 2010. године. Имајући у виду да образовно-васпитне установе имају обавезу да поштују и примењују међународне и домаће прописе у области права детета и заштите деце од насиља и злостављања, само познавање и адекватна примена ових прописа од стране свих запослених у систему образовања доприноси превенцији и заштити деце од свих облика насиља. Међутим, половина броја испитаника није знала да наведе неки од правних докумената који регулишу питање заштите деце од сексуалног злостављања, само 17 одсто испитаника поменуло је Општи или Посебан протокол о заштити деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно-васпитним установама, око 10 одсто је навело Конвенцију Уједињених нација о правима детета и тек око пет одсто испитаника навело је Конвенцију Савета Европе о заштити деце од сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања.

Иако подаци Прве националне студије о друштвеном проблему сексуалног злостављања деце у Републици Србији, коју је 2015. године израдио Инцест траума центар – Београд, говоре да у сваком школском одељењу у Србији постоје четири детета која су преживела одређени вид сексуалног насиља и још четири детета која познају некога коме се то догодило, а Савет Европе указује на то да је једно од петоро деце сексуално злостављано или искоришћено, само 11 одсто испитаника из истраживања Омбудсмана у својој пракси је забележило случајеве сексуалног злостављања детета.

На основу података које је Омбудсману доставило укупно 195 образовно-васпитних установа са територије АП Војводине, број евидентираних случајева физичког и психичког насиља у школској 2020/21 упола је мањи у односу на школску 2019/20 годину, док је број случајева социјалног насиља незнатно мањи, а то се може довести директно у везу са измењеним околностима у раду ових установа током пандемије Ковид-19. Истовремено, број случајева дигиталног насиља и занемаривања није се значајније мењао, а један број дигиталног насиља повезан је и са сексуалним насиљем. Наведени број установа (19 предшколских, 128 основних школа, 42 средње школе и шест школа за основно и средње образовање деце и ученика са сметњама у развоју) евидентирао је укупно 20 случајева сексуалног злостављања деце у школској 2019/20 (11 случајева у основним и 9 у средњим школама) и 25 случајева сексуалног злостављања у 2020/21 години (22 у основним и по један случај у осталим установама). Сексуално насиље у највећем броју случајева дешавало се између ученика и ученица, али су као починиоци евидентирани и родитељи/старатељи и друге особе блиске детету. Међутим, супротно искуству из праксе Омбудсмана, у евиденцијама установа није било евидентираних починилаца сексуалног злостављања међу запосленима. Ипак, према подацима добијеним од запослених у

образовно-васпитним установама, њих 26 навело је да је у установи у којој су запослени вођен дисциплински поступак против колега/колегиница због сумње на сексуално злостављање деце и њих 48 да је вођен дисциплински поступак против колегиница/колега због сумње на насиље и злостављање детета/ученика.

Прелиминарном анализом података прикупљених од образовно-васпитних установа и просветних радника, Омбудсман је утврдио да врло мали број случајева сексуално злостављања деце буде откривен, да су евиденције о овој појави у школама непотпуне и да у овом тренутку не можемо говорити о адекватној заштити деце од сексуалног насиља и злостављања.

Сексуално насиље, што и подаци из истраживања Омбудсмана потврђују, родно је засновано, али је дубоко укоренено у ауторитарним ставовима и вредностима друштва и заједнице који очекују од детета да безусловно поштује ауторитет одраслих само зато што су у улози старатеља, наставника, тренера, лекара. Да бисмо прекинули тишину и ћутање, неопходно је да мењамо друштвене и културне обрасце и праксе којима нарушавамо осећај поверења деце у одрасле и у институције, а то можемо да постигнемо једино уважавањем и поштовањем детета као субјекта права, а не искључиво објекта заштите.

РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

УВОД

У извештајној 2021. години, на глобалном нивоу настављена је борба против пандемије изазване вирусом ковид 19. Препреке и изазови који су постојали у сфери равноправности полова додатно су дошли до изражаја услед и даље присутне здравствене кризе која је ушла у другу годину свога трајања. Упркос проблемима у којима се нашао читав свет услед пандемије, у Републици Србији су се током 2021. године десили значајни помаци у нормативно-стратешком оквиру по питању остваривања родне равноправности и борбе против родно заснованог насиља.

Скупштина Републике Србије је у мају усвојила Закон о родној равноправности²⁰ и Измене и допуне Закона о забрани дискриминације²¹. Новим Законом о родној равноправности унапређен је институционални оквир и створени су услови за спровођење политике једнаких могућности. Такође, законским решењима обавезани су органи јавне власти, послодавци и други субјекти у вези са родном равноправношћу, а предвиђене су и мере за сузбијање родне дискриминације и остваривања и унапређења родне равноправности. Изменама и допунама Закона о забрани дискриминације уведена су нова лична својства на којима се дискриминација заснива, предвиђени су нови облици дискриминације, проширен је и круг случајева који се сматрају тешким случајевима дискриминације и др.

На предлог Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Влада Републике Србије усвојила је Националну стратегију за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021-2025 године. Циљ ове стратегије јесте обезбеђење ефикасне превенције и заштите од свих облика насиља према женама и девојчицама и насиља у породици, као и развијање система услуге подршке жртвама насиља.

Влада Републике Србије је у октобру, на предлог Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, усвојила Стратегију за родну равноправност од 2021 до 2030 године која има за циљ превазилажење родног јаза и остваривање родне равноправности као предуслова за развој друштва и побољшање свакодневног живота жена и мушкараца, девојчица и дечака.

Постојање нормативног и стратешког оквира од кључне је важности за јачање капацитета институција, али и подизања свести грађана и грађанки о родној равноправности. Чињеница да су сва напред наведена акта донета у периоду пандемије јасно показују спремност Републике Србије да спроведе политику једнаких могућности, али и одлучност у мењању ставова и норми које доприносе одржавању родне неједнакости и родно заснованог насиља.

Средином извештајног периода дошло је до измена Закона о финансијској подршци породици са децом²² према којима је предвиђено да накнада зараде током породилског одсуства не може бити мања од минималне зараде у Републици Србији, а изједначена су и права пољопривредних осигураница са

²⁰ „Службени гласник РС“, број 52/2021

²¹ „Службени гласник РС“, бр. 22/2009 и 52/2021

²² „Службени гласник РС“, бр. 113/2017, 50/2018, 46/2021 - одлука УС, 51/2021 - одлука УС, 53/2021 - одлука УС, 66/2021 и 130/2021

осталим категоријама запослених жена по питању дужине везаног радног стажа. Крајем године, Скупштина Републике Србије усвојила је нове измене и допуне Закона о финансијској подршци породици са децом којима је једнократно издвајање за прво дете у породици рођено после 1. јануара 2022. године вишеструко увећано, а увећани су износи и за рођење другог и трећег детета. Поред тога, овим изменама предвиђено је да мајка детета рођеног после 1. јануара 2022. године стиче право на учешће државе за куповину првог стана или куће, а као власница будуће некретнине уписиваће се мајка. Наведене измене Закона донете су у циљу укупне бриге државе за породицу, а очекује се да ће допринети заустављању негативног демографског тренда са којим се Република Србија суочава већ дужи период.

У Србији је током 2021. године убијено најмање 20 жена у породично-партнерском насиљу.²³ Прецизан број, као и карактеристике убистава непознати су због чињенице да се до ових података долази праћењем извештавања медија, јер не постоји званичан систем евидентирања и анализе фемицида у Србији. У извештајном периоду је на територији АП Војводине, према истраживању које је спровео Омбудсман пратећи извештавање медија, убијено осам жена у породично-партнерском насиљу.

У АП Војводини су представљени остварени резултати Програма за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2015. до 2020. године, којом приликом је израда новог стратешког документа у овој области за наредни период.

Сви покрајински секретаријати који имају више од 50 запослених или радно ангажованих лица поступили су по одредбама Закона о родној равноправности и одредили из реда својих запослених лице задужено за родну равноправност, те доставили Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог годишње извештаје о спровођењу родне равноправности. У току је и поступак образовања других тела за родну равноправност предвиђених Законом о родној равноправности у аутономним покрајинама.

МАЛОЛЕТНИЧКЕ ТРУДНОЋЕ И ПОРОЂАЈИ

СКУП „МАЛОЛЕТНИЧКЕ ТРУДНОЋЕ И ПОРОЂАЈИ“

Како би допринео подизању свести шире и стручне јавности о значају заштите и унапређења репродуктивног здравља деце и младих и смањења броја малолетничких трудноћа и порођаја, Омбудсман је у априлу организовао онлајн скуп „Малолетничке трудноће и порођаји“. На овом скупу презентовано је истоимено истраживање из 2020. године, а на скупу су говорили представници Министарства за људска и мањинска права, Републичког завода за социјалну заштиту, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, центара за социјални рад и домова здравља.

Закључено је да је неопходно улагати у развој локалних услуга у заједници и координираног одговора у циљу побољшања превенције и заштите репродуктивног здравља деце и младих и заштите деце од сексуалног злостављања и злоупотребе, а нарочито је значајно посебно идентификовати ризичне групе деце и младих и развити програме и услуге превенције и заштите намењене њима. Посебно је указано на важност успостављања уједначене евиденције, праћења и координисане сарадње здравственог, образовног и система социјалне заштите у погледу заштите репродуктивног здравља деце и младих. Уочено је и да је потребно обезбедити едукацију ученика основних и средњих школа о репродуктивном

²³ Квантитативно-наративни извештај Аутономног женског центра о фемициду за период 1. јануар – 31. децембар 2021. године

здрављу и заштити од сексуалног насиља и злостављања. Осим едукације деце и младих, потребно је обезбедити и континуиране едукације за запослене у здравственој и социјалној заштити о сексуалном злостављању и злоупотреби деце и елиминисању предрасуда код професионалаца из ових система, нарочито према деци и породицама из ромске заједнице.

САСТАНАК СА ПРЕДСТАВНИЦАМА ЖЕНСКИХ РОМСКИХ НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

Резултати истраживања Омбудсмана о малолетничким трудноћама и порођајима показали су да су у значајно већој мери овој појави изложене девојчице ромске заједнице у односу на осталу популацију. Због тога, Омбудсман је у јулу организовао састанак са представницама женских невладиних организација, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, Канцеларије за инклузију Рома, здравственим медијаторкама за Роме, као и координаторкама за ромска питања. Састанак је за циљ имао анализу постојећег стања и успостављања сарадње ради проналажења заједничког решења проблема малолетничких трудноћа и раних бракова, будући да је то могуће искључиво интересорским приступом, односно повезивањем свих релевантних актера.

ПУБЛИКАЦИЈА СА ПРЕПОРУКАМА „МАЛОЛЕТНИЧКЕ ТРУДНОЋЕ И ПОРОЂАЈИ У ВОЈВОДИНИ“

Омбудсман је на основу резултата и закључака истраживања о малолетничким трудноћама и порођајима, као и на основу закључака скупа „Малолетничке трудноће и порођаји“, објавио онлајн публикацију са препорукама и о томе обавестио покрајинске секретаријате надлежне за област здравствене и социјалне заштите и образовања, јединице локалне самоуправе у Војводини, као и установе које су учествовале у истраживању.

Сходно резултатима и закључцима истраживања, који су приказани у Извештају за 2020. годину, Омбудсман је формулисао следеће препоруке за надлежне органе и институције:

- У свим јединицама локалне самоуправе на територији АП Војводине потребно је извршити анализу стања, потреба и ресурса за унапређење репродуктивног здравља младих и превенције малолетничких трудноћа;
- У локалним заједницама идентификовати ризичне групе деце и младих и развити програме и услуге превенције и заштите намењене посебно ризичним групама;
- У складу са идентификованим потребама и ресурсима, развијати локалне услуге у заједници у циљу побољшања превенције и заштите репродуктивног здравља деце и младих и заштите деце од сексуалног злостављања и злоупотребе (формирати радне групе које ће чинити представници здравственог, образовног и система социјалне заштите, организација које се баве правима деце и младих, тела за родну равноправност и права детета, ромске организације, ромски и здравствени медијатори, а које ће осмислити и спровести овакву анализу и дефинисати активности и мере у циљу унапређења заштите и права детета у овој области);
- Стандардизовати праксу саветовања у области репродуктивног здравља деце и младих, укључујући и превенцију и заштиту деце од сексуалног злостављања (дефинисати ко су пружаоци ових услуга у различитим системима и на различитим нивоима доношења одлука и креирања политика – републички, покрајински, локални);

- Стандардизовати интерсекторску сарадњу здравственог, образовног, система социјалне заштите, правосуђа, надлежних органа јединица локалне самоуправе и организација цивилног друштва у погледу обавештавања, размене информација и обезбеђивања услуга превенције и заштите деце од сексуалног злостављања, малолетничких трудноћа и репродуктивног здравља младих (доследно и изричито поступање у складу са постојећим протоколима за заштиту деце од насиља, злостављања и занемаривања);
- Обезбедити континуиране едукације за запослене у здравственој и социјалној заштити, образовним установама и надлежним органима јединица локалне самоуправе о сексуалном злостављању и злоупотреби деце, правима детета, положају и правима посебно осетљивих група (деце и особа ромске националности, деце са инвалидитетом, сметњама у развоју, менталним тешкоћама, деце у уличној ситуацији, економски депривираних породица);
- Развити уједначене евиденције надлежних институција о малолетничким трудноћама.

ПОДРШКА ИНИЦИЈАТИВИ РОМСКИХ СТУДЕНАТА

Удружење ромских студената доставило је Омбудсману обавештење о томе да је сачинило предлог Националном савету ромске националне мањине да размотри усвајање документа којим би се јасно оградио од уверења да је пракса ступања деце у брачне односе део аутентичног културног наслеђа ромске заједнице.

Омбудсман је подржао предлог Удружења и упутио Националном савету ромске националне мањине мишљење да би јасно одређивање од стране овог савета и заузимање става да је дечји брак штетна пракса којом се крше и злоупотребљавају права детета, био значајан корак ка унапређењу положаја и људских права Рома и Ромкиња. Ово стога што посебан значај и утицај на ставове припадника и припадница одређене заједнице, као и на најширу јавност, имају глас и акција који долазе управо из самих мањинских заједница, од стране утицајних појединаца и репрезентативних организација.

У наведеном мишљењу је указано и на то да је Омбудсман у досадашњем раду бележио случајеве кршења права детета због принуде на дечји брак, потенцијалне трговине људима и онемогућавања образовања у складу са потенцијалима и жељама детета, као и да су резултати истраживања о малолетничким трудноћама указали на могућу везу између ове појаве и раних бракова. Осим малолетничких трудноћа и порођаја који су изузетно ризични по живот и здравље малолетних мајки и њихове деце, дечји бракови доводе до напуштања образовања што посебно погађа девојчице, а то даље утиче на њихову економску независност, могућност запошљавања и одржавање зачараног круга сиромаштва. Дечји бракови излажу децу, нарочито девојчице и другим ризицима – насиљу у породици, сексуалном насиљу, психичком и физичком насиљу, изолацији, трговини људима.

Омбудсман је подсетио на то да је Комитет Уједињених нација за права детета дао препоруку Републици Србији да измени Породични закон и уклони изузетке који омогућавају брак лицима млађим од 18 година, да успостави систем за праћење свих случајева који укључују дечје бракове међу етничким групама, посебно међу ромским девојчицама, да пружи деци жртвама склониште и одговарајућу рехабилитацију и саветодавне услуге, као и да организује кампање подизања свести којима би се нагласиле штетне последице дечјег брака.

ЖЕНЕ НА СЕЛУ

ПОСЕТЕ УДРУЖЕЊИМА ЖЕНА СА СЕЛА

Омбудсман је у октобру месецу, у сарадњи са Заводом за равноправност полова и Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова, реализовао посете удружењима жена на селу. Заменица омбудсмана за равноправност полова обишла је дванаест женских удружења са територије Бачке, Баната и Срема.²⁴

Неплаћени рад, отежан приступ здравственим и другим социјалним услугама, недовољна партиципација у одлучивању, недостатак власништва над земљом и некретнинама, неки су од проблема жена на селу. Да би се њихов положај унапредио, први корак ка економском оснаживању је њихово повезивање и умрежавање кроз женска удружења. Како би се афирмисале као успешне предузетнице, жене морају имати приступ финансијским ресурсима, а то је могуће само уколико су информисане о активностима, мерама и инструментима којима се на локалном, покрајинском и републичком нивоу подстиче женско предузетништво. Препознајући значај удружења жена на селу, Омбудсман је организовао ове посете са циљем да учини видљивијим њихове потребе, могућности и допринос развоју локалне економије.

Посете су претходиле скупу који је Омбудсман одржао поводом Међународног дана жена на селу, на којем су учествовале и представнице ових сеоских женских удружења.

КОНФЕРЕНЦИЈА „СЕОСКЕ ЖЕНЕ – ПОКРЕТАЧИЦЕ ЛОКАЛНОГ РАЗВОЈА“

Омбудсман је у октобру месецу у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности, а уз подршку Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији (UN Women), организовао конференцију поводом Међународног дана жена на селу под називом „Сеоске жене – покретачице локалног развоја“.

Након уводног дела²⁵, рад конференције одвијао се у оквиру два панела – у првом панелу говориле су, из перспективе жена са села и чланица сеоских женских удружења, председнице више женских удружења, док су у оквиру другог панела учесници/це били представници/це институција - Покрајинског секретаријата за привреду и туризам, Покрајинског секретаријата за пољопривреду, водопривреду и шумарство, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Завода за равноправност полова, Градске управе за привреду Нови Сад, као и представница женске невладине организације Зрењанински едукативни центар.

Конференција је организована ради давања подршке побољшању положаја сеоских жена кроз унапређење оквира и механизма за економско оснаживање. На конференцији се говорило о темама попут доприноса удружења сеоских жена развоју локалне економије, изазовима са којима се суочавају у раду и финансирању, али и одрживости удружења и мерама за дугорочну подршку њиховим активностима. Циљ конференције био је да се кроз размену праксе и искустава представника/ца

²⁴ Реализоване су посете следећим удружењима: „Кекина етноколонија“ у Баноштору, „Горска ружа“ у Раковцу, „Банстолке“ у Банстолу, „Банатско јагње“ у Боки, „Велико срце“ у Лазареву, Клуб жена у Белом Блату, „Бајка“ у Руском Крстуру, „Свилен конац“ у Обровцу, „Стапарска ружа“ и Стапару, „Сремица“ у Пећинацима, „Митровачка добра башта“ у Сремској Митровици и „Шимановчанке“ у Шимановцима.

²⁵ Присутне су у уводном делу поздравили покрајински заштитник грађана – омбудсман проф. др Зоран Павловић, повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић и Милана Рикановић, шефица канцеларије UN WOMEN у Србији.

институција и удружења сеоских жена сагледају могућности за унапређење њиховог положаја и утврде могуће акције. Учесници/це конференције били су сагласни да је, између осталог, неопходно:

- успоставити системску подршку женама у пољопривреди и у руралном развоју, јер је то једини начин да промене буду одрживе и допринесу стварном побољшању квалитета свакодневног живота на селу;
- понудити нове програме који ће препознати потенцијал жена на селу, (осим ручних радова и припреме хране) јер пракса показује да су жене на селу иновативне и успешне предузетнице ;
- спроводити јавне кампање са циљем мењања патријархалних вредности и искорењивања стереотипа у вези са улогом жена у сеоским подручјима;
- оснаживати жене да се удружују и подржавати рад удружења од стране локалних самоуправа;
- спроводити континуиране едукације жена на селу у циљу јачања капацитета и знања потребног да се пишу пројекти – обезбедити менторску подршку за проналажење начина за самоодрживост и финансирање/опстанак рада удружења и редовних активности;
- спроводити едукације са циљем препознавања потреба тржишта и излагање из традиционалне улоге жене.
- локални програми подршке у пољопривреди треба да буду креирани тако да циљају и оне гране којима се претежно баве жене;
- спроводити активности којима се подстиче останак младих на селу.

ЖЕНЕ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

Са циљем скретања пажње на неке знамените жене са ових простора које су оставиле траг и чији рад и стваралаштво доприносе промовисању културе, очувању идентитета, афирмацији и препознатљивости мањинских заједница, Омбудсман је у јуну месецу организовао скуп „Истакнуте жене националних мањина“. На скупу су учествовале представнице шест националних савета националних мањина, говорећи о женама које су својим радом, талентом и залагањем допринеле културној динамици, репродукцији мањинских култура и очувању националног идентитета мањинских заједница.²⁶

Овај и слични скупови имају за циљ да учине жене видљивијим и да их оснаже на путу родне равноправности и превазилажења стереотипа и додељених родних улога, док уједно представљају и интегративни фактор и служе као добар пример и подстицај другим женама. На скупу је представљено седам жена из шест националних мањина, али је број истакнутих жена о чијем би се раду могло говорити далеко већи.

²⁶ О знаменитим женама са ових простора говориле су представнице националних савета буњевачке, мађарске, словачке, ромске, русинске и румунске националне мањине.

РОДНО ЗАСНОВАНО НАСИЉЕ

УЧЕШЋЕ У ОРГАНИЗАЦИЈИ 6. ФЕСТИВАЛА МЕНТАЛНОГ ЗДРАВЉА „ГРАДИМО СИГУРАН ПРОСТОР ЗА МЕНТАЛНО И СЕКСУАЛНО ЗДРАВЉЕ“

На позив Института за јавно здравље Војводине, Омбудсман, уз наведену установу и Подружницу за Лужнобачки округ Друштва психолога Србије, учествовао је у организацији 6. фестивала менталног здравља, који је имао је за циљ да подигне свест о утицају сексуалног здравља на ментално здравље, као и да укаже на то да сви као чланови/це друштва имамо значајну улогу и одговорност у изградњи сигурног и прихватајућег простора у заједници. Током десет дана трајања Фестивала одржане су бројне радионице, интерактивна предавања, филмске пројекције, изложбе, конкурси, уличне акције којима су покренуте и обрађене теме у вези са родном равноправношћу, превенцијом сексуалног злостављања, утицајем друштвених мрежа на сексуално понашање, као и са правном регулативом у овим областима.

Као најаву Фестивала, 3. септембра, одржана је онлајн конференција „Ка друштву без сексуалног злостављања – актуелно стање и решења“ коју су организовале наведене институције. У оквиру пленарног излагања и четири тематске сесије, излагало је 20 академских радника/радница и стручњака/стручњакиња из различитих области који су говорили о психолошким аспектима и последицама сексуалног злостављања, друштвеним чиниоцима који (могу да) утичу на појаву злостављања као и њено разумевање и третирање, о улози институција, медија као и односу других стручњака из области менталног здравља према сексуалном злостављању. Представљени су резултати истраживања која указују на тренутно стање ствари у друштву, правна регулатива и примери праксе, пројеката и решења која могу да подстакну промене у друштву.

Покрајински заштитник грађана – омбудсман отворио је пленарни део темом „Сексуална злоупотреба деце – реакција државе“, а у оквиру тематске сесије „Правна регулатива и стање ствари“, заменица покрајинског заштитника грађана – омбудсмана за равноправност полова представила је Закон о родној равноправности који је усвојен у мају 2021. године.

Циљ Конференције био је да информише стручну јавност о феномену сексуалног злостављања, као и да понуди препоруке у раду и да подстакне стручњаке/стручњакиње из области менталног здравља на размишљање и проналазак решења која ће допринети превенцији сексуалног злостављања. Фестивал је завршен трибином у организацији Омбудсмана „Родно балансирани односи у породици – пут ка друштву без родно заснованог насиља“. Учесници трибине били су академски радници, стручњаци и практичари у области раног развоја, породичних односа и људских права.

Циљ организовања трибине првенствено је био усмерен на пружање доприноса разумевању тога да је улагање у изградњу родно равноправног друштва истовремено превенција родно заснованог насиља и да је у том контексту неопходно да анализирамо и преиспитујемо праксе и начине на које се опходимо са децом, како их васпитавамо и одгајамо од најранијег узраста.

ЦЕНТРИ ЗА ЖРТВЕ СЕКСУАЛНОГ НАСИЉА У АП ВОЈВОДИНИ

Омбудсман је у априлу месецу одржао онлајн састанак са представницима/цама центара за жртве сексуалног насиља у АП Војводини, како би стекао ближи увид у функционисање ових центара и њихов рад, посебно узимајући у обзир измењене околности које је наметнула пандемија вируса ковид 19.

У оквиру пројекта „Заустави – Заштити – Помози: Снажнији институционални одговор на родно засновано насиље у Аутономној Покрајини Војводини“ основано је седам центара за пружање подршке жртвама сексуалног насиља. Ови центри функционишу у оквиру здравствених институција и обезбеђују жртвама лекарске и лабораторијске прегледе, односно подршку у случају трауме. Након завршетка пројекта, са радом су наставили центри у Новом Саду, Зрењанину и Кикинди, а од септембра 2020. године покренут је и Центар у Сремској Митровици.²⁷ За четири године постојања, између 120 и 150 жена затражило је помоћ у наведеним центрима, али се претпоставља да је број жена које су преживеле сексуално насиље много већи, имајући у виду да жене често не говоре о овом облику насиља и не пријављују га. Забрињавајуће је што велики број жртава које се јављају чине деца, односно малолетне особе. Учесници састанка били су сложни да је неопходно наставити рад на сензибилизацији поступајућих полицијских службеника и здравствених радника, а потребно је едуковати и стручне сараднике из школа како да поступају са девојчицама када пријаве сексуално насиље. Истакнуто је и да је важно наставити са оснаживањем жена и девојака које су преживеле насиље, као и са пружањем непосредне подршке у превазилажењу последица повређивања.

АКТИВНОСТИ „МРЕЖЕ ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

Омбудсман је у свом поступању, током претходних година, идентификовао већи број случајева породичног, родно заснованог и других облика насиља, а с друге стране, неразвијене процедуре, недовољна и неадекватна сарадња између надлежних институција (социјалног, здравственог, образовног и система правосуђа, као и организација цивилног друштва) препознате су као значајан проблем у обезбеђивању благовремене и потпуне заштите од насиља.

С циљем да истакне да је поверење у институције од кључног значаја, како за остваривање, унапређење и заштиту људских права и права детета, тако и за заштиту и јачање друштва у целини, Омбудсман је у извештајном периоду, у оквиру „Мреже живот без насиља“ организовао три округла стола под називом „Поверење у институције - Коме пријавити насиље?“, а који су одржани у Новом Саду, Суботици и Сремској Митровици. Округли столови окупили су представнике релевантних државних органа, институција, установа и организација на подручју АП Војводине. Закључци са сва три одржана округла стола указали су на непостојање свеобухватног система подршке и заштите жртава насиља, од момента када је дело учињено, па до тренутка њиховог оснаживања и оспособљавања за самосталан живот. Недостатак јединствене процедуре поступања и рада са жртвом, недовољно познавање и сарадња са организацијама цивилног друштва, недостатак превентивног деловања и комуникације између органа поступања и жртве током трајања поступка, били су само неки од закључака, укључујући и потребу да се сачине предлози и препоруке с циљем унапређења заштите жртава насиља.

Сходно томе Омбудсман је организовао и тродневни пленарни скуп „Поверење у институције - Целовита подршка жртви“ у Новом Бечеју.

Своја професионална искуства, изазове, дилеме, идеје и уочене проблеме у тренутној ситуацији, представили су и разматрали представници полиције, тужилаштва, судова, установа социјалне заштите, здравства, образовних установа, адвокати, као и представници медија и организација цивилног друштва. Након целовитог сагледавања проблема и потреба, донете су препоруке и предлози чија би реализација допринела јачању поверења у институције, ефикаснијој координацији и сарадњи релевантних актера, ради заштите и унапређења људских права, као и права жртава. Учесници скупа сагласили су се, између осталог, да је потребно формирати службе за подршку жртвама насиља при

²⁷ Финансирање и организацију ових центара преузео је Центар за подршку женама из Кикинде уз помоћ донација међународних организација.

јединицама локалне самоуправе, планирати и обавезно обавештавати жртву о одређивању и укидању притвора окривљеном и о другим мерама, институционално одредити надлежност за праћење поштовања мера заштите, обезбедити континуирано едуковање професионалаца у свим системима путем акредитованих програма и лиценцираних едукатора у области родно заснованог, породичног, сексуалног насиља и насиља према припадницима рањивих група, дати додатна и пратећа овлашћења органима старатељства за самостално иницирање поступака социјалне и породичноправне заштите, те посебно осигурати и унапредити превентивну улогу медија и успоставити механизме сарадње са њима.

АКТИВНОСТИ У КАМПАЊИ „16 ДАНА АКТИВИЗМА У БОРБИ ПРОТИВ НАСИЉА НАД ЖЕНАМА“

ГОДИШЊА КОНФЕРЕНЦИЈА МРЕЖЕ „ЖИВОТ БЕЗ НАСИЉА“

Омбудсман, као координатор Мреже „Живот без насиља“, организовао је у децембру годишњу конференцију под називом „Подршка жртвама родно заснованог насиља – унапређење свеобухватне заштите“. Тема конференције је, у форми засебних панела, елаборирана кроз излагања 15 учесника и учесница. На сваком од пет панела тематизован је одређени проблем, па се тако о родно заснованом насиљу говорило кроз насиље над старијим и вишеструко дискриминисаним женама, као и кроз сексуално насиље над девојчицама и женама. Посебни панели били су посвећени раду са починиоцима насиља, односно медијском приказу родно заснованог насиља.

У раду конференције учествовали су компетентни саговорници из различитих области - новинари, доктори медицине, представници тужилаштва, центара за социјални рад, казнено-поправног завода и невладиног сектора, као и Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања..

Иако је у Србији на нормативно-стратешком плану заокружен оквир за остваривање родне равноправности, уочено је да у стварности постоји читав низ проблема који подривају ефикасност система у пружању подршке и заштите жртава насиља. Насиље над старијим женама није довољно препознато - баријере које постоје и делују – страх, стид, емоције, финансијска зависност од починиоца – стварају утисак да број тих случајева мали. Жене са инвалидитетом су у већем ризику да буду жртве насиља него друге жене. Предрасуде, стереотипи и на њима засновани ставови нормализују насиље и чине га прихватљивим. Једна од тема била је и насиље над припадницима/цама ЛГБТИ популације. Разлог зашто ЛГБТИ особе не пријављују насиље је између осталог и страх од последица. Родне неједнакости посебно су изражене у ромској популацији - велики број Ромкиња доживљава партнерско насиље (85%), али га веома мали број (14%) пријављује.

Сексуално злостављање деце је, како је показало истраживање Омбудсмана, још увек је табу - жртве у 90 одсто случајева ћуте и веома мали број случајева сексуалног злостављања деце буде пријављен надлежним институцијама. Ситуација се може променити напуштањем друштвених и културних образаца и пракси којима се нарушава поверење деце у одрасле и институције. У више наврата на конференцији је апострофиран рад медија и њихова улога у борби против сексуалног насиља, због чега је важно едуковати новинаре/ке о родно заснованом насиљу, али и о правима деце и њиховој ефикасној заштити. Медији са једне стране и институције са друге стране, треба да сарађују, а резултати те сарадње треба да буду боље едуковани новинари и боље и потпуније информисана јавност. На конференцији је било речи и о значају рада са починиоцима насиља над женама у пеналним установама – како би се смањио број жртава, али и број повратника у казнено-поправне установе, истакнуто је да су потребни добри програми рада са починиоцима насиља.

Учесници/це су своја излагања употпуњавали и предлозима како унапредити и борбу против родно заснованог насиља учинити ефикаснијом. Ти предлози уврштени су у закључке конференције: потребно је континуирано прикупљати податке о родно заснованом насиљу, едуковати и подизати ниво знања професионалаца у свим институцијама о родно заснованом насиљу, обезбедити програме психолошке подршке и пружање бесплатне правне помоћи жртвама родно заснованог насиља. Важно је и промовисати међугенерациску солидарност, и у борби против насиља сарађивати са цивилним друштвом. Када је у питању сексуално злостављање, неопходно је обезбедити континуирану едукацију професионалаца у вези са превенцијом и заштитом деце од сексуалног насиља, заједничко мултисекторско поступање у заштити деце и жена од сексуалног злостављања, као и обавезу међусобног обавештавања о предузетим активностима, мерама и њиховим ефектима. Важно је и поједноставити процедуре, обезбедити ефикасну заштиту и спречити ретрауматизацију и додатну виктимизацију жртава.

ПОСЕТА СИГУРНОЈ ЖЕНСКОЈ КУЋИ У НОВОМ САДУ

Омбудсман је у оквиру кампање „16 дана активизма против насиља над женама“ посетио Сигурну женску кућу у Новом Саду. Посета је реализована ради стицања увида у њено функционисање за време пандемије вируса ковид 19. У циљу прекидања круга породичног насиља, сигурне женске куће обезбеђују женама и деци који су угрожени насиљем у породици физичку и егзистенцијалну сигурност, психосоцијалну подршку и правну помоћ. Сигурна женска кућа у Новом Саду, која годишње збрине 110 корисника – око 50 жена и 60-оро деце, у децембру месецу обележила је 15 година постојања.

Глобална кампања „16 дана активизма у борби против насиља над женама“ почиње 25. новембра Међународним даном борбе против насиља над женама, а завршава 10. децембра Међународним даном људских права. Циљ кампање је подизање свести јавности и предузимање активности за сузбијање насиља над женама.

МЕЂУНАРОДНИ ДАН ЉУДСКИХ ПРАВА

Поводом 10. децембра, Међународног дана људских права, покрајински заштитник грађана – омбудсман учествовао је на конференцији у Новом Бечеју која је организована са циљем указивања на важност поштовања људских права и скретања пажње јавности на проблеме са којима се свакодневно суочавају маргинализоване групе становништва.²⁸

Будући да се Омбудсман, као институција задужена за заштиту и унапређење људских права, свакодневно сусреће са проблемима у остваривању права грађана/ки, покрајински омбудсман говорио је о искуствима у вези са пријавама грађана/ки на рад институција. Такође, осврнуо се и на резултате горе наведеног истраживања о малолетничким трудноћама и порођајима који указују да је потребно развити програме и услуге превенције и заштите према ризичним групама деце и младих, посебно према девојчицама ромске националности. Омбудсман је нагласио да је превазилажење дискриминаторских ставова да су малолетнички бракови део традиције и културолошких обичаја Рома могуће само заједничким, координисаним планирањем и деловањем свих актера, едукацијом родитеља и чланова заједнице и оснаживањем девојчица информацијама, знањем и вештинама.

²⁸ Конференцију је организовало Удружење Рома Нови Бечеј, уз подршку ОАК и Траг фондације кроз пројекат „Један позив чини промену“.

АНАЛИЗА ПРЕДМЕТА ПО СОПСТВЕНОЈ ИНИЦИЈАТИВИ

Омбудсман на основу сазнања из медијских написа о случајевима убиства у породично-партнерским односима на територији АП Војводине покреће поступке по сопственој иницијативи обраћањем надлежним центрима за социјални рад.

У 2021. години покренуто је укупно шест поступака који су обухватили осам случајева убиства у породично-партнерском контексту. У свих осам случајева жртве су биле жене (у једном случају малолетна женска особа). У два случаја постојале су раније пријаве за насиље у породици²⁹. У три случаја жртве су усрђене убодима ножем; у два случаја убиство је извршено ударцима металном шипком, у једном случају секиром, у једном дављењем, док је у једном случају учинилац прегазио жртву аутомобилом. Када је у питању релација између учиниоца и жртве, у два случаја извршилац је био бивши супруг, у два случаја отац, у два случаја жртву је усрђио син, у једном случају убиство је починио партнер жртве, док је у једном случају жртву убио супруг. Од шест учинилаца убиства, један је извршио самоубиство непосредно након што је усрђио жену и две ћерке.

Омбудсман је у више наврата указивао на потребу за успостављањем званичне евиденције о фемициду, његовим узроцима и последицама. У циљу превенције насиља у породици и фемицида, требало би пронаћи системско решење којим би се реализовале едукативне активности о равноправности полова на свим образовним нивоима. Фемицид најчешће представља ескалацију континуираног насиља у породици, због чега је неопходна благовремена реакција надлежних органа, одговорно и озбиљно третирање сваког појединачног случаја насиља и сензибилизација и едукација професионалаца да препознају факторе ризика од фемицида.

Омбудсман ће наставити да прати и анализира случајеве родно заснованих убиства ради увида у њихову распрострањеност и карактеристике, као и ефекте закона и мера донетих у циљу сузбијања и превенције насиља према женама.

ПРИМЕНА ПОКРАЈИНСКЕ СКУПШТИНСКЕ ОДЛУКЕ О РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Омбудсман прати примену Покрајинске скупштинске одлуке о равноправности полова³⁰ (у даљем тексту: Одлука) у покрајинским органима управе, а од 2010. године и примену Закључка Покрајинске владе о увођењу принципа родне равноправности у све стратегије, програме, пројекте и активности покрајинских органа управе. У увођењу принципа родне равноправности у стратегије, програме, пројекте и друге активности покрајинских органа уочени су позитивни помаци. У ранијим годишњим извештајима указивано је да се Одлука не спроводи с подједнаком пажњом у свим покрајинским органима, што само потврђује чињеницу да за стварне промене нормативни оквир није довољан, него су неопходне стратегије за унапређење родне равноправности, као и оспособљавање покрајинских службеника. Омбудсман је од девет покрајинских секретаријата тражио информацију о спровођењу Одлуке и Закључка у извештајном периоду, а извештаје је доставило осам секретаријата.

²⁹ У првом случају, у два наврата подношене су пријаве за насиље у породици против учиниоца – жртвиног супруга; други случај односи се на троструко убиство (жене и две ћерке) које је починио бивши супруг односно отац – убиства су се догодила након што је учинилац пуштен из притвора до правноснажности пресуде и упућивања на издржавање затворске казне због насиља у породици.

³⁰ „Службени лист АПВ“, бр. 14/04 и 18/09

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова известио је Омбудсмана да је у извештајној години настављено спровођење пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама у Војводини – 3. фаза“ у оквиру којег је Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена у Србији (UN Women) финансирала евалуацију Програма за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2015. до 2020. године, након чега ће се приступити изради новог програма. Секретаријат је наставио са обезбеђивањем средстава за расписивање конкурса за економско оснаживање жена које су претрпеле насиље или су у ситуацији насиља. Приметно је да је за извештајну годину издвојено незнатно више средстава за ове намене у односу на претходну годину, али је од планираних средстава мањи део утрошен. Ипак, похвално је то што Секретаријат континуирано спроводи овај програм, јер економско оснаживање жена представља један од кључних фактора заштите и превенције од насиља над женама. У 2021. години расписан је Конкурс за доделу бесповратних средстава породицама у којима се роди треће или четврто дете за решавање стамбеног питања или за унапређење услова становања на територији АП Војводине. Захваљујући конкурсима и средствима која су планирана за ове намене, купљено је 66 кућа, док је адаптирано 169 кућа, чиме се активно наставило са мерама пронаталитетне политике у оквиру којих је и право на матерински додатак за незапослене мајке за треће или четврто дете са чијом исплатом се наставило и током извештајне године. Такође, одвојена су и значајна средства за реализацију Покрајинске скупштинске одлуке о праву на суфинансирање трошкова за биомедицински потпомогнуту оплодњу (са могућношћу замрзавања ембриона). Током извештајног периода настављена је подршка удружењима грађана/удружењима жена у области родне равноправности за активности које су усмерене на унапређење положаја жена у АП Војводини; за ову намену у 2021. години путем јавног конкурса подржано је 30 удружења грађана. Штампан је и Женски роковник за 2021. годину који је посвећен женама професоркама које су стекле звање професор емеритус Универзитета у Новом Саду. Настављено је са доделом покрајинског признања у области равноправности полова – „Милица Томић“, а за извештајну годину ово признање добила је Миланка Фуртула, председница удружења „Велико срце“, у чије основне делатности спадају економско оснаживање жена у руралним срединама, рад на едукацији жена, очувању традиције и старих заната као и рад са младима.

Покрајински секретаријат за привреду и туризам известио је Омбудсмана да је у Секретаријату према броју запослених и радно ангажованих лица остварена уравнотежена заступљеност жена и мушкараца, те да током 2021. године није било пријава запослених, нити радно ангажованих лица о изложености узнемиравању, сексуалном узнемиравању или уцењивању, те било ком другом поступању које за последицу има дискриминацију по основу пола, нити је било са тим у вези судских спорова.

У циљу развијања родно осетљивог приступа привредном развоју, правилници о додели бесповратних средстава у области привреде предвиђају као посебан критеријум приликом оцене поднетих пријава на јавни конкурс учешће жена у власништву и управљању у привредном друштву, на основу кога жене остварују додатне бодове у односу на припаднике мушког пола. Од укупног броја корисника бесповратних средстава, број корисница женског пола је 103 (44,39%), а корисника мушког пола 129 (55,60%), чиме се иде ка уравнотеженој заступљености оба пола. Кроз програм активне политике запошљавања и samozapoшљавања у 2021. години овај секретаријат доделио је за 60 лица по 250.000,00 динара за samozapoшљавање, што је у укупном износу 15.000 000,00 динара, од којих 50% чине жене, а 50% мушкарци.

Покрајински секретаријат за спорт и омладину известио је Омбудсмана да се у свему придржава начела и одредби Одлуке, па је сходно томе на место подсекретара постављена жена, као и да су од четири помоћника секретара две жене постављене на та места. Као и претходних година, и у 2021. години расписан је Конкурс за финансирање пројеката са циљем афирмације жена у спорту, на који су

се јављале спортске организације и по основу којег су расподељена средства у износу од 4.000.000,00 динара. На овај начин додатно су издвојена средства за усавршавање спортских стручњакиња, као и за набавку такмичарске опреме и спортских реквизита за спортистиње. Похвално је што је ова пракса којом се оснажују жене у спорту настављена и у овом извештајном периоду. Секретаријат је у ранијем периоду извештавао Омбудсмана о додели стипендија младим спортистима и спортистињама који су забележили најбоље резултате на домаћим и међународним такмичењима, као и о додели награда даровитим ученицима основних и средњих школа за освојена прва места на републичким такмичењима, што за 2021. годину није учињено, стога није познато да ли су стипендије/награде додељиване, као ни да ли се поштовао принцип родне равноправности приликом доделе истих.

Покрајински секретаријат за финансије у свом извештају Омбудсману наводи да се у извештајној години наставило са увођењем РОБ-а путем дефинисања родне компоненте односно родних циљева и индикатора. Упутством за припрему буџета за 2021. годину одређено је да сви директни буџетски корисници АП Војводине у свом финансијском плану утврде родну компоненту буџета дефинисањем најмање једног родно одговорног циља и дефинисањем најмање једног родно одговорног показатеља за најмање један програм и програмску активност/пројекат. Резултат ових активности јесте да су покрајинским буџетом за 2021. годину родно одговорним буџетирањем обухваћени сви директни буџетски корисници. Покрајински секретаријат за финансије указује да су и даље присутни препознати проблеми у спровођењу РОБ-а, попут непостојања прописане јединствене методологије за родно одговорно буџетирање, непостојања или неинформисаности о расположивим родним статистикама и подацима о спроведеним родним анализама и др.

Покрајински секретаријат за здравство известио је Омбудсмана да су у Финансијском плану Секретаријата за све пројекте и програмске активности, код којих је то било сврсисходно и могуће, установљени индикатори који су родно сензитивни. На нивоу програмске структуре буџета, установљено је укупно 36 индикатора од којих је 16, односно 44% родно сензитивно. Сви родно сензитивни индикатори налазе се у оквиру Програма превентивне здравствене заштите. У извештају се даље наводи да је Секретаријат испунио обавезу да интегриса родну перспективу у области свог деловања и надлежности, те да ће и у наредном периоду наставити са овом праксом у циљу даљег унапређења родне равноправности.

У извештају **Покрајинског секретаријата за високо образовање и научноистраживачку делатност** наводи се да је Секретаријат наставио са праћењем родних индикатора који су уведени претходних година. Као и у 2020. години, Секретаријат примењује родно одговорно буџетирање праћењем следећих индикатора: број студенткиња и студената у АП Војводини, годишњи број дипломираних студенткиња и студената у АП Војводини у односу на укупан број студената, број студенткиња и студената обухваћених системом студентске заштите у АП Војводини, број студенткиња и студената обухваћених смештајним капацитетом у студентским домовима, број студенткиња и студената путника у АП Војводини, број истраживача и истраживачица из АП Војводине на научним скуповима у земљи и иностранству. Овај секретаријат је са посебном пажњом приступио процесу увођења и примене принципа родне равноправности о чему сведоче подаци о учешћу научноистраживачких радника у различитим активностима овог секретаријата који су реализовани током извештајне године. Од укупног броја истраживача којима су одобрена средства у оквиру пројектног финансирања/суфинансирања, 56,89% чине истраживачице, 43,11% истраживачи. Поред овога, Секретаријат, као и претходних година, прикупља и прати податке о полној структури чланова Савета Универзитета и факултета у саставу Универзитета у Новом Саду, односно чланова Савета високих школа струковних студија из редова оснивача, као и податке о члановима управних одбора научних института са територије АП Војводине, односно установа из надлежности Секретаријата са територије АП Војводине.

Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама известио је Омбудсмана да, као и претходних година, у области родно одговорног буџетирања прати родне индикаторе за укупно три програма: Систем јавног информисања, Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва и Унапређење система заштите културног наслеђа. Секретаријат у оквиру ових програма предвиђа подршку родно одговорним пројектима, односно пројектима којима се унапређује родна равноправност, промовишу женска права, женско стваралаштво и улога жена у историји и култури Војводине. Подршка је предвиђена путем конкурса које Секретаријат расписује на годишњем нивоу, али и путем финансирања програма и пројеката које реализују установе заштите културног наслеђа чији је оснивач АП Војводина, где се као приоритети подржавају они пројекти који доприносе унапређењу родне равноправности и подизању свести о значају родне равноправности. Поред наведеног, Секретаријат припрема предлоге решења која доноси Покрајинска влада о именовању чланова управних и надзорних одбора установа културе и завода и у складу са Законом о култури, на начин да обезбеди заступљеност најмање 40% представника мање заступљеног пола.

У свом извештају **Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице** навео је да су, као и претходних година, у оквиру родне структуре буџета утврђени родни циљеви и индикатори за следеће програмске активности: Систем јавне управе (државни стручни испити), Уређење и управљање у систему правосуђа (правосудни испит и судски тумачи) и Подршка у образовању ученика и студената (регресирање превоза ученика средњих школа).

Приликом дефинисања индикатора за родне циљеве у програмским активностима полази се од тога да су ове активности таквог карактера (махом се односе на испите на које се кандидати сами пријављују и за које сами уплаћују средства) да немају утицаја на унапређење родне равноправности, те се приликом праћења учинка активности води само родна статистика.

Извештаји покрајинских секретаријата Омбудсману указују да су буџетски корисници наставили да озбиљно приступају увођењу родних циљева и индикатора у своје буџете, али да се поједини секретаријати, приликом извештавања Омбудсмана, не осврћу посебно на спровођење оних чланова Одлуке који им прописују конкретне обавезе, па би било пожељно да то у наредном периоду исправе.

Надаље, потребно је наставити обуку покрајинских службеника како би органи управе могли да препознају родне елементе у својим стратегијама, програмима, пројектима и активностима и да одреде циљеве који ће допринети постизању родне равноправности и стварању једнаких могућности за оба пола.

Неопходно је уношење родне перспективе у све програме и активности које се спроводе, ради сагледавања и анализе свих њихових ефеката на жене и мушкарце, чак и у оним областима које су на први поглед родно неутралне.

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

- учешће на Годишњој конференцији локалних механизма за родну равноправност у организацији Координационог тела за родну равноправност, Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women) и Делегације Европске уније у Србији у оквиру пројекта „Кључни кораци ка родној равноправности“;
- учешће у тематском дијалогу о предлогу Нацрта закона о истополним заједницама у организацији Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог;

- учешће на скупу посвећеном Нацрту закона о изменама и допунама Закона о забрани дискриминације, као и Нацрту закона о истополним заједницама у организацији Коалиције против дискриминације и Правног факултета Унион, уз подршку Холандске амбасаде у Београду;
- учешће на догађају „Удобност заједништва - Корак ка међугенерациској сарадњи“ у организацији Омладинског програма Београдског центра за људска права и Канцеларије Популационог фонда Уједињених нација;
- учешће на конференцији „Спречавање и искорењивање фемисида у Србији“ у организацији УГ FemPlatz из Панчева;
- учешће на конференцији поводом представљања Посебног извештаја о дискриминацији старијих грађана у организацији Народне скупштине Републике Србије и Повереника за заштиту равноправности у сарадњи са Популационим фондом Уједињених нација;
- учешће на дводневном семинару „Друштвена маргинализација проблема насиља над женама у ситуацијама присилне изолације, хитних околности и рестриктивних мера“ у организацији Центра женских права. Који је реализован у оквиру друге фазе EU-UN Women регионалног програма за заустављање насиља над женама у земљама Западног Балкана и Турској под називом „Спровођење норми-мењање ставова“;
- учешће на састанку у вези са чувањем права на приватност и поверљивост података жртава родно заснованог насиља и трговине људима у организацији НГО Атина из Београда;
- учешће на представљању резултата екс-пост анализе Програма за заштиту жена од насиља у породици и у партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2015. до 2020. године;
- учешће на конференцији „Борба против сексуалног насиља према женама - унапређење правног оквира и поступања“ у организацији Министарства правде Републике Србије, Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије и Агенције Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена;
- учешће на завршној конференцији пројекта „Оснаживање старијих жена: спречавање насиља кроз промену социјалних норми у Србији и Аустрији“ у организацији Црвеног крста Србије;
- присуствовање пројекцији филма „20 година борбе против трговине људима - 20 година борбе за људе“ и панелу о улози и доприносима цивилног сектора у борби против трговине људима у Србији, у организацији НВО „Астра“ и удружења „Слобода нема цену“;
- учешће на конференцији „Прекини тишину“ у организацији Сигурне женске куће у Новом Саду;
- учешће у раду дводневног семинара у организацији Секције жена Савеза самосталних синдиката Војводине у оквиру пројекта „Заједно смо јачи“.

РАД ОМБУДСМАНА У ДРУГИМ ОБЛАСТИМА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА

ПОСЕТЕ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Омбудсман предузима активности у сарадњи са Заштитником грађана Републике Србије у оквиру Националног механизма за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ), на основу Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака³¹ и Меморандума о сарадњи у обављању послова НПМ којим је предвиђено да ће Омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине, а све у циљу јачања заштите од тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

ПОСЕТЕ ОКРУЖНОМ ЗАТВОРУ НОВИ САД, ПОЛИЦИЈСКОЈ СТАНИЦИ БАЧКИ ПЕТРОВАЦ И ПОЛИЦИЈСКОЈ ИСПОСТАВИ НОВО НАСЕЉЕ

Представници Омбудсмана су у оквиру НПМ посетили Окружни затвор Нови Сад, као и Полицијску станицу Бачки Петровац и Полицијску испоставу Ново Насеље, у саставу Полицијске управе Нови Сад. Први део тима посетио је ОЗ Нови Сад, док је други део тима посетио ПС Бачки Петровац и ПИ Ново Насеље.

Циљ посете Затвора Нови Сад био је праћење поступања по препорукама Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака (у даљем тексту: ЦПТ) које су нашој земљи упућене након посете реализоване у 2017. години. Поред разговора са притвореницима и обиласка просторија у којима се налазе притворена лица, тим НПМ је разговарао са представницима надлежних служби и руководством Затвора о мерама које су предузете ради поступања по препорукама ЦПТ-а и остварио увид у релевантну документацију.

Тим НПМ је приликом разговора са притвореницима прибављао информације о поступању полицијских службеника према њима током задржавања, као и приликом примене других полицијских овлашћења. Посебна пажња је посвећена основним правима задржаних лица (која су уједно и гаранција од злостављања) као што су право на приступ браниоцу и захтев за лекарским прегледом, али и праву да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу или треће лице, као и начину на који се информишу о својим правима.

³¹ „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и „Службени гласник РС – Међународни уговори“, број 7/2011

Други део тима НПМ је током посете Полицијској станици Бачки Петровац и Полицијској испостави Ново Насеље пратио је поступање полицијских службеника по препорукама ЦПТ, које су се односиле на начин чувања одузетих предмета у вези са извршењем кривичних дела, НПМ је препоручио да се предмети чувају у посебним просторијама и да се о њима води посебна евиденција.

Приликом посета је извршен увид у документацију о задржавању лица, притужбама лица, у евиденцију заплених предмета као и у евиденцију о употреби средстава принуде. Чланови тима су обишли и просторије за задржавање и разговарали са полицијском службеницима о начину остваривања права задржаних лица.

ПОСЕТА ОКРУЖНОМ ЗАТВОРУ ЗРЕЊАНИН, ПОЛИЦИЈСКОЈ СТАНИЦИ ЖИТИШТЕ И ПОЛИЦИЈСКОЈ СТАНИЦИ НОВА ЦРЊА

Представници Омбудсмана су са представницима Заштитника грађана у обављању послова НПМ посетили Окружни затвор у Зрењанину у циљу праћења поступања по препорукама које су овом затвору упућене након посете у јулу 2018. године, као и полицијске станице Житиште и Нова Црња, у саставу Полицијске управе Зрењанин. Тим НПМ био је подељен у два тима, један део тима обишао је ОЗ Зрењанин, док је други обишао ПС Житиште и Нова Црња.

НПМ похваљује чињеницу да је током контролне посете утврђено да је поступљено по највећем броју препорука, те да је Затвор предузео активности на унапређењу материјалних услова, документовања повреда, лекарског прегледа, упошљавања и обука осуђених лица, примене мере усамљења и упућивања у самицу, претреса лица и сл. Препоруке за даље праћење односе се на ангажовање довољног броја припадника Службе за обезбеђење и дипломираних правника чија реализација је у току.

Поступајући по препорукама НПМ које су садржане у последњем извештају, ОЗ Зрењанин је лицима лишеним слободе обезбедио одговарајућу исхрану и обавестио НПМ да ће водити рачуна да лекар свакодневно посећује и контролише психофизичко стање лица у усамљењу или на извршењу самице.

НПМ је констатовао пренасељеност Одељења притвора и уочио да се поједина лица налазе у притвору у дужем временском периоду, о чему су обавештени надлежни правосудни органи. Током посете обављени су разговори са притвореним лицима о поступању полицијских службеника према њима током хапшења, као и приликом примене других полицијских овлашћења.

Посебну пажњу тим је посветио основним правима задржаних лица као што су право на приступ браниоцу и захтев за лекарским прегледом, али и праву да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу или треће лице и начину на који се информишу о својим правима. Тим је такође обишао просторије за задржавање лица.

Други део тима посетио је ПС Житиште и Нова Црња, а потом и ПУ Зрењанин-седиште. У полицијским станицама нису затечена лица на задржавању, а у ПУ Зрењанин-седиште једно лице је било доведено и чекало је извођење пред јавног тужиоца.

ПОСЕТА КАЗНЕНО-ПОПРАВНОМ ЗАВОДУ СОМБОР

Посета Казнено-поправном заводу Сомбор извршена је као контролна посета у циљу праћења поступања по претходно упућеним препорукама.

Резултати поступања по препорукама унапредили су рад КПЗ, уведена је посебна евиденције о повредама осуђених лица, лекар у свом раду обавља преглед целог тела сваког лица лишеног слободе

по пријему у Завод, детаљно документује повреде које уочи, фотографише их и уцртава у шему тела. Такође, лекар у извештају о уоченим повредама уноси наводе лица о начину настанка повреде, као и своје мишљење о повезаности навода. Адекватно обављени лекарских прегледи имају значајну улогу у борби против злостављања лица лишених слободе.

НПМ је обишао смештајне капацитете, обавио разговоре са начелницима заводских служби, извршио увид у релевантну документацију и разговарао са лицима лишеним слободе. Тим је, такође, током посете разговарао са притвореним лицима о поступања полицијских службеника током хапшења и применом полицијских овлашћења.

ПОСЕТА СПЕЦИЈАЛНОЈ БОЛНИЦИ ЗА ПСИХИЈАТРИЈСКЕ БОЛЕСТИ „КОВИН“

Током редовне посете Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин“, НПМ је обишао смештајне капацитете и разговарао са управом о начину остваривања права пацијената, одвијању радно-окупационе терапије, мерама заштите и сл. Извршен је увид у релевантну медицинску документацију у вези са процедуром пријема, лечењем и применом мере физичког спутавања.

НПМ похваљује активности које су предузете у правцу унапређења материјалних услова, те напоре да Специјална болница преко мобилних тимова прати стање отпуштених пацијената и да успостави телефонску линију подршке током криза у породичном окружењу. Такође похваљује и активности у циљу спровођења едукације породице о природи болести њиховог члана и потреби сарадње у даљем току лечења.

Током посете уочено је да Судска јединица у Ковину Основог суда у Смедереву у поступцима за задржавање без пристанка лица са менталним сметњама у психијатријску установу и даље, супротно важећим стандардима, за вештака ангажује лекаре који су запослени у СБПБ „Ковин“, те је извештај о посети поред установе и надлежних министарстава достављен и овом основном суду.

ПОСЕТА ГЕРОНТОЛОШКОМ ЦЕНТРУ НОВИ САД

Током извештајне године НПМ је у оквиру својих редовних активности, по први пут обавио посету Геронтолошком центру Нови Сад – радној јединици Дом за пензионере и старија лица на Лиману.

Чланови НПМ тима подељени у више група обишли су установу и извршили увид у стање материјалних услова, обавили су разговор са руководством и представницима надлежних служби као и са самим корисницима.

Имајући у виду ограничења кретања услед пандемије Ковид-19, велики проблем за кориснике представљало је то што дом нема своје двориште, где би корисници могли да изађу и прошетају. Из разговора с руководством, добијена је информација да је у току проналажење решења са представницима локалне самоуправе, како би се постојећи проблем превазишао.

Што се тиче материјалних услова, утврђено је да су они у добром стању, имајући у виду планирано реновирање објекта, оно ће допринети само његовом унапређивању.

ПОСЕТА КАСАРНИ „АЛЕКСАНДАР БЕРИЋ“

Посете касарнама, које се спроводе у циљу праћења начина извршења дисциплинских санкција - забрана напуштања војног објекта и забрана удаљења из посебних просторија у војном објекту, су током 2019. године уведене као нова, редовна активност НППМ.

У извештајној години тим НППМ обавио је контролну посету касарни „Александар Берић“ у Новом Саду ради праћења поступања по препорукама из Извештаја о посетама војним објектима Војске Србије, које су обављене током 2019. године. Војна лица у посећеним касарнама су остварила пуну сарадњу и пружила све тражене и потребне информације.

Током посете проверавани су материјални и други услови у дисциплинској просторији, од војних старешина су прибављене информације о начину на који је поступљено по препорукама НППМ и извршен је увид у релевантну документацију.

10 ГОДИНА РАДА НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

У току извештајне године обележено је 10 година рада НППМ, у ком периоду је НППМ обавио близу 800 најављених и ненајављених посета, сачинио неколико стотина појединачних извештаја, те годишњих извештаја, са око три хиљаде препорука упућених државним органима. Ова писана грађа, пажљиво бележена и документована, представља и својеврстан преглед положаја лица лишених слободе у току једне деценије и начину поступања државних органа и институција према њима.

На свечаности у организацији Заштитника грађана Републике Србије представљена је и публикација која садржи преглед најзначајнијих активности НППМ у протеклом периоду, а приказан је и филм урађен у сарадњи са партнерским организацијама.

ЉУДСКА ПРАВА ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

Омбудсману су се притужбама обраћале особе на извршењу кривичних санкција у установама на територији АП Војводине. Највећи број притужби односио се на пружање услуга здравствене заштите, пре свега због недовољне доступности лекара специјалиста и лекова са позитивне листе. Уз то, притужбе су се односиле и на услове боравка у установи, остваривање права по основу рада, остваривање права на ванредни излазак из установе ради присуствовања сахрани блиског члана породице, примену мера ради спречавања ширења корона вируса.

Омбудсман је утврдио да су притужбе у већем броју случајева биле неосноване. Међутим, проблем недостатка здравствених радника који пружају услуге особама којима је одређена мера притвора и онима на издржавању казне затвора, присутан је у већини установа за извршење кривичних санкција на подручју АП Војводине. Установе настоје да реше овај проблем повременим ангажовањем лекара и других здравствених радника по потреби. Тешкоће у остваривању права на здравствену заштиту за лица лишена слободе посебно су биле изражене током пандемије Ковид - 19.

ПРИМЕР:

Омбудсману се притужбом обратила особа на издржавању казне затвора изражавајући незадовољство здравственом заштитом коју остварује у установи, јер нема обезбеђену безглутенску исхрану, иако болује од целијакије чија једина терапија подразумева доживотну безглутенску исхрану. Поступајући по притужби, Омбудсман је посетио установу, разговарао са подносиоцем притужбе, као и са представницима управе установе, те је након спроведеног поступка утврдио да

су предузете све мере и да је подносиоцу притужбе обезбеђена безглутенска исхрана, као и неопходна здравствена заштита. Подносиоцу притужбе обезбеђено је посебно посуђе и прибор за припрему хране, а за време боравка у установи више пута је прегледан од стране лекара специјалиста и прописана му је одговарајућа терапија.

ПРИМЕР:

Подносилац притужбе обратио се Омбудсману због тога што му није исплаћена зарада за радно ангажовање и због незадовољства услугом здравствене заштите, због чега је ступио у штрајк глађу и престао да узима медицинску терапију. Поступајући по притужби Омбудсман је посетио установу, обавио разговор са управом установе и подносиоцем притужбе, те је утврђено да му зарада за период у којем је био радно ангажован није исплаћена. Истог дана, након посете, подносилац притужбе је окончао штрајк глађу и почео да узима лекове, а после неколико дана обавестио је Омбудсмана да му је, након посете представника институције, исплаћена зарада, као и да повлачи притужбу, те је поступак обустављен.

ЉУДСКА ПРАВА У ДОМОВИМА ЗА СМЕШТАЈ ОДРАСЛИХ И СТАРИЈИХ ЛИЦА

Право на слободу кретања током пандемије Ковид-19 било је ограничено епидемиолошким мерама за спречавање ширења корона вируса, а ово се посебно одразило на кориснике и кориснице установа социјалне заштите и домова за одрасле и старе. Корисници ових установа обраћали су се Омбудсману највише због немогућности да се крећу ван објекта у којем бораве. Њихово незадовољство је још више дошло до изражаја због тога што им ни након имунизације није било дозвољено да напуштају установу.

Епидемиолошке мере, као и налози и инструкције које је ресорно министарство донело у складу са њима, за примарни циљ имали су заштиту здравља корисника. Ипак, дуготрајна изолација и немогућност остваривања физичког контакта са блиским особама и породицом такође су могли да утичу на психофизичко стање, а посебно на ментално здравље особа које живе у домовима за одрасле и старе.

ПРИМЕР:

Корисница смештаја у геронтолошком центру поднела је притужбу Омбудсману наводећи да је потпуно вакцинисана против Ковид-19, да је лабораторијским анализама утврђено да има антитела, те да је управи центра упутила захтев да јој се дозволи излазак ради шетње и како би обавила лекарски преглед, али да је исти одбијен. У поступку је утврђено да је подносиатељка притужбе желела да јој се омогући свакодневни излазак у периоду од пет дана, како би се могла видети са ћерком, што по тадашњим инструкцијама Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања није било могуће, јер је након једнодневнoг одсуства било неопходно да по повратку у установу корисник борави 14 дана у изолацији. С обзиром на то, притужила је тражила да се омогући њеној ћерци да долази у центар да је посети сваки дан. Процедурама за реализовање посете домовима геронтолошког центра било је уређено под којим условима имунизовани корисници смештаја могу да примају посете, било је предвиђено временско трајање посете, као и да директан и непосредан контакт између корисника смештаја и посетиоца није могућ. Будући да је геронтолошки центар притужили и њеној ћерци детаљно објаснио под којим условима је, у складу са тада важећом инструкцијом Министарства могућ излазак из установе на један дан, као и који су услови за дуже одсуствовање, а који за посету корисника у установи, Омбудсман није нашао да је било неправилности у поступању геронтолошког центра у конкретном случају.

ПРАВО НА ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ

У другој години пандемије Ковид-19 систем здравствене заштите наставио је да се одвија у специфичним околностима. Уз притужбе грађана на доступност здравствене заштите, немогућност обављања специјалистичко-дијагностичких прегледа, дуга чекања на оперативне захвате, а које је Омбудсман бележио и ранијих година, у 2021. години грађани су се жалили и на дуга чекања на преглед у ковид амбулантама, начина рачунања периода изолације и проблема у вези с издавањем зелених дигиталних сертификата.

Известан број притужби односио се на права и положај особа са менталним сметњама, од којих се једна односила на задржавање и смештај без пристанка особе са менталним сметњама у психијатријску установу. Начин и поступак, организација и услови лечења и смештај без пристанка лица са менталним сметњама у стационарне и друге здравствене установе уређен је Законом о заштити лица са менталним сметњама.³² Свако лице са менталним сметњама има право на хумани третман, уз пуно поштовање његовог достојанства. Права лица са менталним сметњама могу бити ограничена законима само када је то неопходно да се заштити здравље или безбедност лица са менталним сметњама или других лица. Здравствени радници дужни су да организују примену медицинских мера и лечења лица са менталним сметњама којима се у најмањој могућој мери ограничавају њихова права и слободе, и то само онда када постоји одсуство могућности за неко друго решење.

ПРИМЕР:

На основу информације да је особа са менталним сметњама задржана и смештена без пристанка у специјалној болници за психијатријске болести, Омбудсман је покренуо поступак по сопственој иницијативи. У току поступка, Омбудсман је обишао болницу, обавио разговор са управом болнице и са особом за коју је постојала сумња да су јој угрожена људска права. Утврђено је да је смештају у болницу претходила инцидентна ситуација, којом приликом су интервенисали служба хитне помоћи и полиција, а од стране дежурног лекара је процењено да је неопходно да се особа хоспитализује због тренутног здравственог стања. Представници здравствене установе Омбудсману су предочили документ према којем је особа дала пристанак за болничко лечење у писменом облику, што је она и потврдила. У овом случају нису учени формално правни пропусти, али Омбудсман сматра да су овакве ситуације увек изузетно осетљиве, те да када је реч о особама са менталним сметњама, сви учесници у лечењу са посебном пажњом треба да поступају и да буду упознати са својим обавезама, као и са правима ових лица у складу са Законом о заштити лица са менталним сметњама.

ПРИМЕР:

Омбудсману се обратила грађанка указујући на то да њен дигитални зелени сертификат, као и резултати тестирања у Институту за јавно здравље Војводине гласе на погрешно презиме. Будући да програми за издавање сертификата и теста нису препознали њено презиме (измену презимена након ступања у брачну заједницу), обрађала се усмено Институту за јавно здравље Војводине и писмено Институту за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, Републичком фонду за здравствено осигурање и Е-управи Владе Републике Србије за помоћ. Републички фонд за здравствено осигурање обавестио је грађанку да се њено актуелно презиме, након извршене промене у марту 2021. године, налази у евиденцији овог органа, да је податак доступан свим здравственим установама преко електронског сервиса. Након обраћања Омбудсмана Институту за јавно здравље Војводине, достављено је изјашњење у којем је наведено да је увидом у електронску базу података Републичког фонда за здравствено осигурање „Евиденција КОВИД-19“, утврђено да је у систему извршена промена презимена, те је у прилогу изјашњења достављен и извештај о резултату тестирања грађанке који гласи на њено садашње презиме.

³² „Службени гласник РС“, број 45/2013

ПОСТУПАЊЕ ЈВП „ВОДЕ ВОЈВОДИНЕ“ У ВЕЗИ СА НАКНАДАМА ЗА ОДВОДЊАВАЊЕ

Питања и недоумице у вези са обавезом плаћања накнаде за одводњавање представљају за обвезнике вишегодишњи проблем и сходно томе су притужбе на рад ЈВП „Воде Војводине“ константно присутне.

Уочено је да ЈВП „Воде Војводине“ као предузеће које је основано од стране АП Војводине и као носилац једне од делатности од општег значаја недостављањем благовременог одговора обвезницима не поступа на тај начин да буде окренуто потребама грађана и њиховом испуњењу, односно да постоји континуирани проблем у комуникацији са странкама. Сходно утврђеној неправилности, а у складу са овлашћењем које има Омбудсман је указао поступајућем јавном водопривредном предузећу да у циљу превазилажења овог проблема рад запослених за електронски вид комуникације са обвезницима организује тако да се обезбеди благовремено достављање одговора по њиховим захтевима. Такође је указано на потребу да се адекватно организује пријем телефонских позива, односно да се пружи могућност да се више телефонских бројева користи за пријем позива обвезника и на тај начин да сви обвезници са територије АП Војводине уз што мање трошкова добију информације у вези са обавезом плаћања накнаде за одводњавање и исказаних дуговања. У сваком појединачном случају, током поступака Омбудсман је указивао на неопходност да се грађанима пруже информације, а све у циљу јачања поверења у рад јавних предузећа и остваривања права на правну сигурност.

Обвезници накнада за одводњавање су се након добијања опомена у којима је исказано дуговање за предметну накнаду обраћали Омбудсману ради добијања правног савета и при томе су неретко указивали на чињеницу да су исплатили све своје обавезе, те да су опомене мањкаве јер у истим није наведен период у ком је настало исказано дуговање. Након реакције Омбудсмана у неким предметима је утврђено да су опомене послате техничком грешком, да су након тога стављене ван снаге, односно да су обвезници с правом указали на неоснованост истих, док је већина притужби била неоснована.

ОДНОС ПОКРАЈИНСКИХ ОРГАНА УПРАВЕ ПРЕМА ГРАЂАНИМА

На основу евиденције притужби које води Омбудсман утврђено је да се одређени број грађана и у току извештајне године обраћао притужбама на пасиван однос покрајинских органа управе. Наиме грађани у циљу остваривања својих права и правних интереса оправдано очекују да по захтеву који упуте покрајинским органима управе добију благовремен одговор, али често таква прописана обавеза поступања у целости изостане.

Поступајући по напред наведеним притужбама Омбудсман се обраћао покрајинским органима управе са захтевима за изјашњење о предузетим мерама, након чега су готово сви органи исправили грешке у поступању - достављајући тражене одговоре подносиоцима притужбе. Међутим забележен је случај Покрајинског секретаријата за здравство - Сектора за санитарни надзор који је учинио неправилност у раду будући да није разматрао представку странке, односно није јој доставио тражено обавештење што је дужност поменутог органа у смислу члана 50. став 1. Покрајинске скупштинске одлуке о покрајинској управи.³³ Након тога је у складу са овлашћењима прописаним чланом 42. Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана-омбудсману, Омбудсман упутио овом органу мишљење

³³ Покрајински органи управе дужни су да разматрају представке, петиције и предлоге које им физичка и правна лица подносе, да поступају по њима и о томе их обавештавају.

којим је констатовано постојање неправилности у раду органа и дата је препорука да се подносиоцу притужбе у најкраћем року достави тражено обавештење и тиме исправи уочена неправилност у раду.

Јасно је да свако непоштовање обавеза прописаних покрајинским скупштинским одлукама које су изражене у раду покрајинског органа управе доводи до онемогућавања грађана у несметаном остваривању њихових права и обавеза. Такође, свако непоступање по позитивноправним прописима представља кршење обавезе покрајинских органа управе да поступају на основу Устава, закона, Статута, покрајинских скупштинских одлука и других општих аката Скупштине и Покрајинске владе, што треба у целости искоренити и омогућити свим грађанима да имају поверење у рад органа покрајинске управе.

Још један вид пропуста у раду покрајинских органа управе уочен је у ситуацијама када у свом поступању након пријема поднеска утврде да су ненадлежни да приме поднесак и исти без одлагања проследи надлежном органу, али изоставе да о томе обавесте подносиоца поднеска иако је та обавеза јасно дефинисана чланом 62. став 1. Закона о општем управном поступку, чиме грађане доводе у незавидну ситуацију и повод да се притужбама обраћају Омбудсману, али и пружаоцима правне помоћи. Због тога је Омбудсман покрајинским органима управе указивао да је неопходно да у оваквим ситуацијама увек поступају у складу са законским одредбама.

Извештавања одређених медија без критичког истраживања и утврђивања чињеница утичу на стварање негативне слике рада покрајинских органа управе, али управо исти могу бити сигнал за покретање поступка по сопственој иницијативи.

Након једног таквог наслова у средствима јавног информисања Омбудсман је покренуо поступак ради утврђивања чињеница да ли су тачни наводи да Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова није реаговао на указане неправилности у поступању дома за смештај старијих лица насталих након смрти кориснице услуге домског смештаја и то само након неколико дана коришћења услуге социјалне заштите. После добијања изјашњења поступајућег Секретаријата закључено је да у предметној ствари није било неправилности у раду, односно да наводи о пасивном поступању органа управе нису тачни и да самим тим нема основа за даље поступање.

ПРИМЕНА ПРАВИЛА КОДЕКСА ПОНАШАЊА СЛУЖБЕНИКА И НАМЕШТЕНИКА У ПОКРАЈИНСКИМ ОРГАНИМА

Уважавајући одредбе Кодекса понашања службеника и намештеника у органима Аутономне покрајине Војводине³⁴ органи АП Војводине, у смислу овог кодекса, дужни су да Омбудсману једном годишње, а најкасније до 31. јануара, за претходну годину поднесу извештај о примени правила Кодекса. На основу члана 20 став 2 Кодекса, извештај обавезно садржи: број запослених у органу, број поднетих притужби грађана на понашање запослених, врсте повреда на које се у притужбама указује, податке о покренутих дисциплинским поступцима и изречених дисциплинским мерама против запослених због повреде Кодекса, те оцену нивоа поштовања одредби Кодекса од стране запослених.

Сви органи АП Војводине који имају обавезу подношења извештаја поступили су у складу са Кодексом и доставили их Омбудсману. На основу поднетих извештаја Омбудсман је утврдио да су сви запослени у органима АП Војводине упознати са одредбама Кодекса, да су се током 2021. године поштовала правила Кодекса, као и то да у истом периоду није било поднетих притужби грађана на понашање запослених у овим органима.

³⁴ „Службени лист АПВ“ број 18/2019

Према достављеним подацима, у Покрајинском секретаријату за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, покренут је један дисциплински поступак ради лакше повреде дужности због непоштовања радног времена и запосленој је изречена дисциплинска мера.

ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ

Своје присуство у јавности Омбудсман обезбеђује на различите начине: подношењем извештаја – редовних и посебних, организовањем кампања, саветовања, стручних расправа и конференција. Публицитет Омбудсману обезбеђују и истраживања која спроводи ради стицања целовитијег увида у стање људских права, као и обавештења и саопштења преко којих упозорава доносиоце одлука и јавност на проблеме у остваривању зајамчених људских права. Пажњу јавности Омбудсман завређује и предлозима о томе како побољшати стање у области заштите људских права, као и својим издавачким и едукативним активностима.

Јавност чини институцију Омбудсмана ближом грађанима, јача њен ауторитет и доприноси њеном потпунијем и ефикаснијем функционисању. С друге стране, преко Омбудсмана и јавност стиче увид у функционисање органа управе, упознаје се са неправилностима у њиховом раду и предлозима како да се уочени недостаци отклоне, а положај грађана у односу на органе управе побољша.

Интерес за рад Омбудсмана показивали су штампани и електронски медији, локални, покрајински и републички, као и медији на језицима националних мањина. О активностима Омбудсмана најчешће је, када је о електронским медијима реч, извештавала Радио-телевизија Војводине, а од штампаних лист „Дневник“ О раду Омбудсмана писали су и извештавали и ови медији – „Данас“, „Новости“, „Курир“, ТВ Пинк, Радио-телевизија Србије, Прва ТВ, агенција Тањуг. Када је о мањинским редакцијама Радио-телевизије Војводине реч, активности Омбудсмана најчешће су биле праћене у емисијама на ромском, односно мађарском језику.

Информације о раду Омбудсмана могле су се пратити на програмима Делта радија, Канала 9, ПанонТВ, Сремске ТВ, РТ Срећа, Новосадске ТВ, Балкан ТВ, ТВ Пинка, „Сомборских новина“ и листа „Зрењанин“, као и на страницама интернет-портала СОинфо, Маглочистач, Сирмиуминфо, 013инфо, суботица.инфо, вајма.инфо, 025.рс, Озон медиа и портала 021.

Грађани су до информација о активностима Омбудсмана могли доћи и помоћу интернет- претраживача Вести.рс, Тиме.рс и Наслови.нет, као и веб-сајта за размену видео датотека Јутјуб.

Најчешће коришћена новинарска форма преко које су грађани обавештавани о активностима Омбудсмана биле су и ове године вести, а затим извештаји и интервјуи.

Активност Омбудсмана која је привукла највећу медијску пажњу у 2021. години била је везана за насиље и поверење у институције.

ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Фејсбук страница Омбудсмана је на крају 2021. године имала укупно 2.089 пратилаца, од којих је ове године 77 нових. Страницу већином прате млађе и особе женског пола. Пратиоци из Србије чине 87% укупног броја пратилаца странице, а међу пратиоцима су и грађани који живе у региону, затим у Немачкој, Америци, Аустрији, Мађарској, Великој Британији и Италији.

Највећу пажњу јавности на друштвеној мрежи Фејсбук привукла је вест од 10. децембра 2021. године о конференцији у Новом Бечеју која је организована како би се пажња јавности фокусира на проблеме

са којима се свакодневно суочавају маргинализоване групе становништва. Ова објава имала је укупно 804 прегледа.

Твитер страницу Омбудсмана на крају 2021. године пратило је преко две и по хиљаде пратилаца (2.537). Највише пажње је привукао твит у којем Омбудсман осуђује нападе којима се у јавном простору одговорност за убиство детета приписује родитељима и самој жртви, као облик најгрубље повреде права детета. (455 прегледа)

Инстаграм налог Омбудсмана на крају године има 597 пратилаца, већином из Новог Сада и Београда, просечне старости од 25 до 44 године, а већина пратилаца је женског пола (63%).

Поред друштвених мрежа Фејсбук и Твитер, Омбудсман је присутан и на видео-платформи **Јутјуб (YouTube)**, на којој се редовно објављују видео-прилози о институцији емитовани у медијима. На овом каналу је било 1.100 прегледа са 34,3 сата укупног времена гледања, а најчешћи посетиоци су биле особе женског пола. Највише прегледа има видео снимак конференције „Подршка жртвама родно заснованог насиља – унапређење свеобухватне заштите“ која је 06. децембра 2021. године уживо преношена путем јутјуб канала Омбудсмана.

ИНТЕРНЕТ ПРЕЗЕНТАЦИЈА

У току 2021. године, интернет-презентација Омбудсмана (www.ombudsmanapv.org) посећена је 16.486 пута и укупно је погледано 43.466 страница презентације. По једној сесији посетиоци су, у просеку, отварали три странице интернет-презентације.

Интернет-презентацији најчешће се приступало претрагом на интернету, непосредним укуцавањем адресе сајта у интернет-претраживачу, путем друштвених мрежа Фејсбук и Твитер и преко линкова са других сајтова.

Највише посетилаца интернет-презентације било је из Републике Србије: из Београда (38,67% посетилаца), Новог Сада (36,96%), док је посетилаца из осталих градова и држава било мање, и то најчешће у случајевима претраге у неком од интернет-претраживача.

Веб-сајту Омбудсмана највише приступа су остварили грађани старости између 35 и 44 година (19,5%), чешће жене (62%) него мушкарци (38%).

Поред почетне странице, посетиоци су најчешће посећивали контакт страницу презентације, страницу о Омбудсману и заменицима, као и страницу „Обратите нам се“.

Од објављених вести, најавна и саопштења најчешће су биле посећене следеће странице:

- Вест о завршеном Пленарном скупу „Поверење у институције - Целовита подршка жртви“ у оквиру Мреже „Живот без насиља“ који је Омбудсман организовао од 8. до 10. септембра 2021. године у Новом Бечеју (1.531 преглед)
- Саопштење „Брига о здрављу подразумева превентивно деловање“ поводом 19. новембра, Међународног дана мушкараца (1.091 преглед)
- Саопштење „Осуда нарушавања достојанства и пијетета детета“ од 30. децембра 2021. године, којим Омбудсман осуђује нападе којима се у јавном простору одговорност за убиство детета приписује родитељима и самој жртви, као облик најгрубље повреде права детета. Све жртве, а посебно када је реч о деци, имају право на поштовање достојанства. (1.082 прегледа)

СТАТИСТИКА

Покрајинска скупштинска одлука о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, у члану 31 прописује да Омбудсман покреће поступак по притужби грађана или по сопственој иницијативи. Грађани се обраћају писмено, лично – доласком у службене просторије, телефоном и путем интернета. За сваку притужбу која се прими у писменој форми – било да је дата попуњавањем обрасца, написана неформално, изјављена у записник или достављена попуњавањем електронског обрасца – образује се предмет.

Поред поступања по притужбама грађана који сматрају да су им актом или радњом органа управе повређена људска права, Омбудсман може поступити и по сопственој иницијативи, на основу сазнања из медија, извештаја органа или из других извора, ако оцени да је вероватно да постоји или да је постојала повреда људских права од стране органа управе.

Омбудсман је у току 2021. години имао 1022 обраћања. На основу ових обраћања Покрајински заштитник формирао је 297 предмета, а по сопственој иницијативи, у извештајној години, покренуто је 83 предмета.

Број укупних обраћања	1022
Број обраћања у случајевима када није формиран предмет	725
Број формираних предмета по притужби грађана	297
Број формираних предмета по сопственој иницијативи	83
Укупан број предмета	380
Број решених предмета	347
Број предмета у раду	33

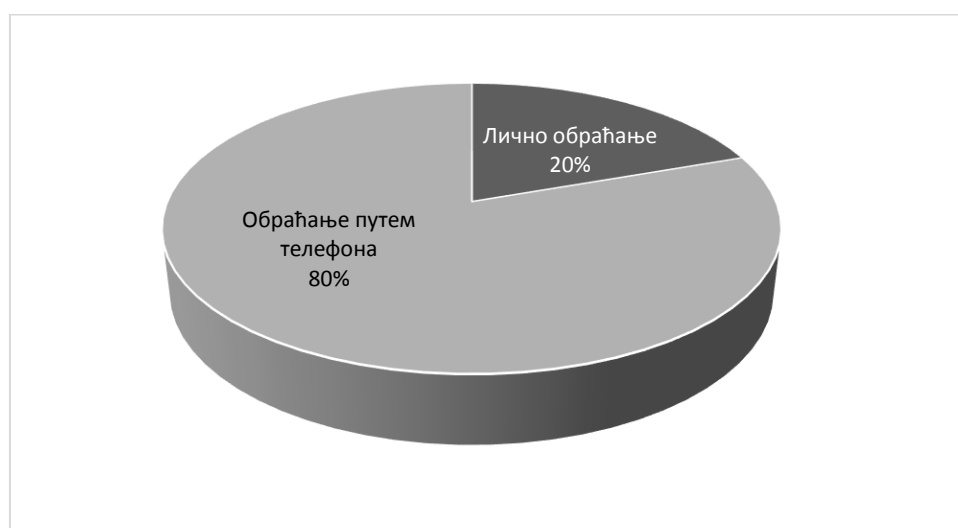
У 725 случајева, Покрајински омбудсман након обраћања није формирао предмет, али је пружен одговарајући савет за решавање изнетог проблема. Грађани су након разговора информисани о прописима који уређују предметну материју, дат је савет о поступку у којем могу остварити своја права, уколико такав поступак постоји, и упућени су на надлежан орган коме се могу обратити ради заштите својих на закону заснованих интереса.

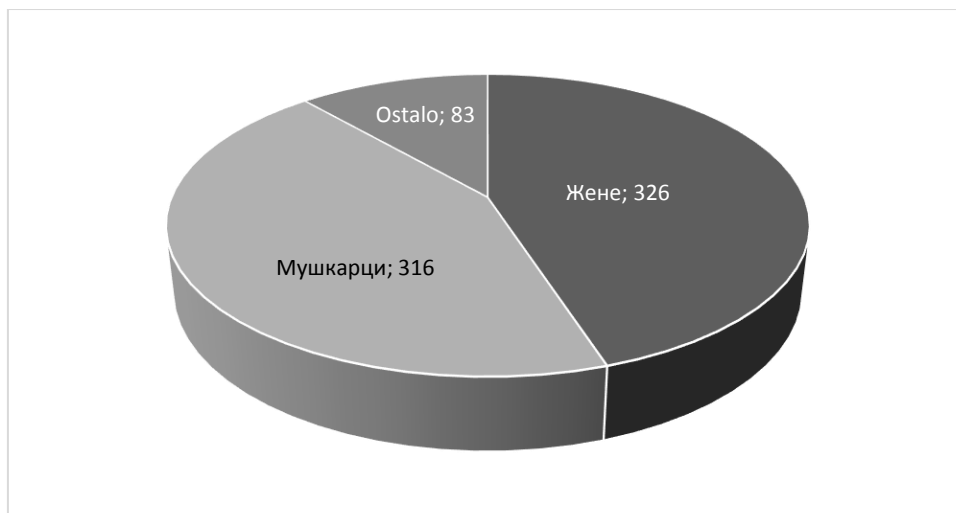
У овим обраћањима грађани су се највише жалили на питања из области пружања комуналних услуга и других делатности од општег интереса, на поступке у правосудним органима, на питања из радних односа и на питања здравствене и социјалне заштите.

Област	Процент
Комунални послови	9,35%
Правосуђе	9,03%
Радни односи	8,41%
Здравствена заштита	6,70%
Социјална заштита	5,76%
Имовинско-правни односи	5,30%
Урбанизам и грађевински послови	5,30%
Пензијско и инвалидско осигурање	4,83%
Заштита права потрошача	4,21%
Добра управа	3,43%
Јавни извршитељи	2,80%
Права лица лишених слободе	2,49%
Међуљудски односи	2,49%
Стамбени послови	2,18%
Порески поступак	2,02%
Образовање, просвета и наука	2,02%
Банкарски послови	1,87%
МУП - полицијски послови	1,71%
Заштита података о личности	1,56%
Остало	18,54%

У случајевима у којима није формиран предмет грађани су се обраћали или личним доласком у просторије Омбудсмана (145) или телефонским путем (580), а обраћао се подједнак број мушкараца и жена.

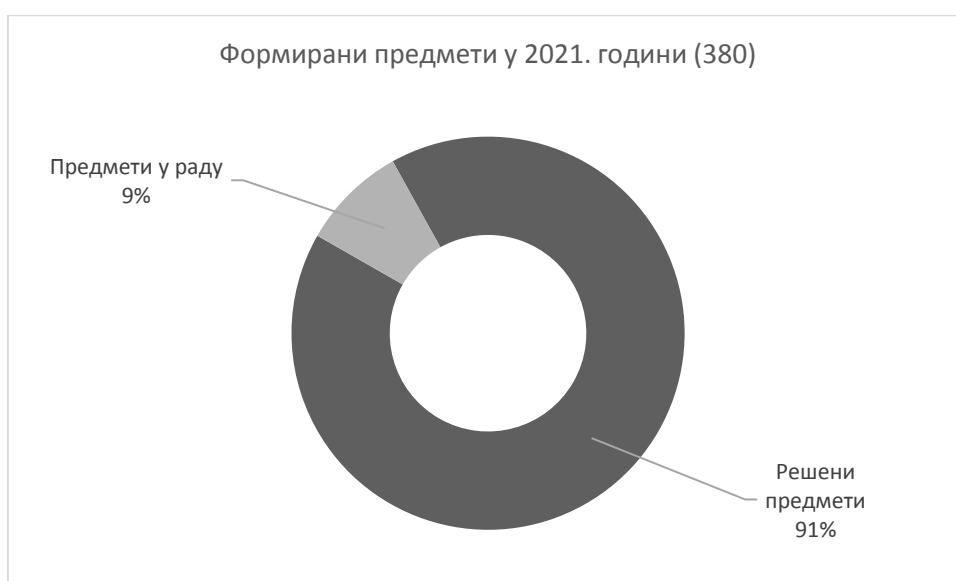

Омбудсман је у 2021. години укупно формирао 380 предмета, од којих је 297 формирано на основу притужби грађана, док је 83 поступка покренуто по сопственој иницијативи.

Такође, од 380 формираних предмета, Омбудсман је до краја извештајне године решио 347 предмета, док је 33 предмета пренето на решавање у 2022. годину.

У највећем броју случајева грађани су се обраћали због проблема у вези са остваривањем права из области имовинско-правних односа, указивано је на проблеме у вези са пружањем комуналних услуга и других делатности од општег интереса, затим остваривање социјално – економских права, као што су права по основу рада, права у области социјалне заштите, права на здравствену заштиту и права потрошача, као и притужбама које се односе на рад судова и добру управу.

Структура предмета формираних на основу притужби грађана		
Област	Број	Процент
Имовинскоправни односи	69	23%
Комунални послови и друге делатности од општег интереса	22	7%
Здравствена заштита	15	5%
Ћутање управе	11	4%
Судски поступак	11	4%
Наплата јавних прихода за коришћење јавних добара	10	3%
Поверовање детета и уређење виђања	10	3%
Повреда правила поступка	10	3%
Социјална и материјална подршка и помоћ	10	3%
Однос службеника/це према странци	9	3%
Довођење у неравноправан положај	8	3%
Информисање	8	3%
Порески поступак	8	3%
Радни односи	8	3%
Социјална заштита	8	3%
Урбанизам, грађевинарство и стамбени послови	8	3%
Породично насиље	6	2%
Права потрошача	6	2%
Третман у институцијама затвореног типа	6	2%
Одуговлачење поступка	5	2%
Остало	49	16%

Од укупног броја од 83 предмета формирана по сопственој иницијативи, већина предмета је покренута у оквиру специјализованих области којима се Омбудсман бави: права националних мањина, заштита права детета и равноправност полова. Омбудсман је најчешће реаговао у областима које се односе на културу, породично насиље и заштиту деце.

Структура предмета формираних по сопственој иницијативи		
Област	Број	Процент
Култура	18	22%
Породично насиље	14	17%
Заштита деце	12	14%
Вршњачко насиље	9	11%
Злоупотреба деце	4	5%
Дискриминација у образовном систему	3	4%
Поверавање детета и уређење виђања	3	4%
Безбедност деце	2	2%
Остало	18	22%

Омбудсман има четири заменика. По један заменик изабран је за следеће области: права националних мањина, права детета, равноправност полова и заштита људских права која нису у надлежности специјализованих заменика (општа права).

Све притужбе које Омбудсман прими у току године и предмети формирану по сопственој иницијативи могу се поделити у четири области: заштита права националних мањина, заштита права детета, равноправност полова и заштита људских права у другим областима – општа људска права.

Област	По сопственој иницијативи	Притужбе грађана	Укупно решених предмета
Заштита људских права у другим областима – општих људских права	6	249	255
Заштита права детета	42	36	78
Равноправност полова	14	7	21
Заштита права националних мањина	21	5	26
УКУПНО	83	297	380

РЕЗУЛТАТИ РЕШЕНИХ ПРЕДМЕТА

На крају извештајне године 347 предмета је решено, а рад на 33 предмета је још увек био у току.

Од 347 решених предмета:

- у 48% случајева Омбудсман није имао овлашћења да поступа, али је у 90% ових случајева дат правни савет на основу члана 19 Покрајинске скупштинске одлуке о Покрајинском заштитнику грађана – омбудсману, којом је прописано да је Омбудсман овлашћен да грађане информише о прописима и даје правне савете о могућностима остваривања њихових права, упућујући подносиоца притужбе на покретање одговарајућег правног поступка пред надлежним органима, ако је такав поступак предвиђен;
- у 9% случајева, неправилност у раду коју је утврдио Омбудсман орган је отклонио током поступка;
- у 18% случајева, после истраге, утврђено је да нису повређена људска права, односно није утврђена неправилност у поступању;
- у 16% случајева закључено је да претходно нису исцрпљена сва редовна правна средства;
- на основу 5 притужби Омбудсман је упутио мишљење надлежном органу ради отклањања уочених неправилности у раду органа;
- у осталим случајевима у којима је покренута истрага предмети су решени тако што су или уступљени на решавање другом органу, или повучени од стране подносиоца притужбе.

ФИНАНСИРАЊЕ ПОКРАЈИНСКОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА- ОМБУДСМАНА

Финансијска средства за рад Покрајинског заштитника грађана - омбудсмана обезбеђена су Покрајинском скупштинском одлуком о буџету Аутономне покрајине Војводине за 2021. годину ("Службени лист АПВ" број 66/2020, 27/2021, 38/2021, 50/2021) и извршавана су на следећи начин:

Конто	Назив конта	План	Извршење	Процент извршења
4111	Плате, додаци и накнаде запослених	35.723.955,37	33.528.773,80	93,86
4121	Допринос за пензијско и инвалидско осигурање	4.108.254,87	3.855.808,86	93,86
4122	Допринос за здравствено осигурање	1.839.783,70	1.726.731,80	93,86
4131	Накнаде у натури	412.185,13	351.345,84	85,24
4141	Исплата накнада за време одсуствовања с посла на терет фондова	413.491,35	71.830,02	17,37
4143	Отпремнине и помоћи	400.000,00	250.282,00	62,57
4144	Помоћ у медиц. леч. запосл. или чл. уже породице и др. пом. запосленом	720.000,00	703.875,20	97,76
4151	Накнаде трошкова за запослене	765.201,10	565.960,79	73,96
4161	Награде запосленима и остали посебни расходи	639.000,00	379.497,20	59,39
4211	Трошкови платног промета и банкарских услуга	10.000,00	1.443,32	14,43
4214	Услуге комуникација	140.000,00	64.839,18	46,31
4221	Трошкови службених путовања у земљи	130.000,00	0,00	0,00
4222	Трошкови службених путовања у иностранство	50.000,00	0,00	0,00
4231	Административне услуге	10.000,00	0,00	0,00
4232	Компјутерске услуге	10.848,92	0,00	0,00
4233	Услуге образовања и усавршавања запослених	100.000,00	21.550,00	21,55
4234	Услуге информисања	60.000,00	8.467,20	14,11
4235	Стручне услуге	1.400.000,00	1.251.874,74	89,42
4237	Репрезентација	560.000,00	528.618,00	94,40
4239	Остале опште услуге	38.000,00	35.616,00	93,73
4261	Административни материјал	10.000,00	0,00	0,00
4263	Материјали за образовање и усавршавање запослених	300.000,00	177.225,06	59,08
4441	Негативне курсне разлике	10.000,00	0,00	0,00
4621	Текуће дотације међународним организацијама	50.000,00	41.277,95	82,56
4651	Остале текуће дотације и трансфери	10.000,00	0,00	0,00
4821	Остали порези	5.000,00	0,00	0,00
4822	Обавезне таксе	5.000,00	0,00	0,00
	УКУПНО:	47.920.720,44	43.565.016,96	90,91